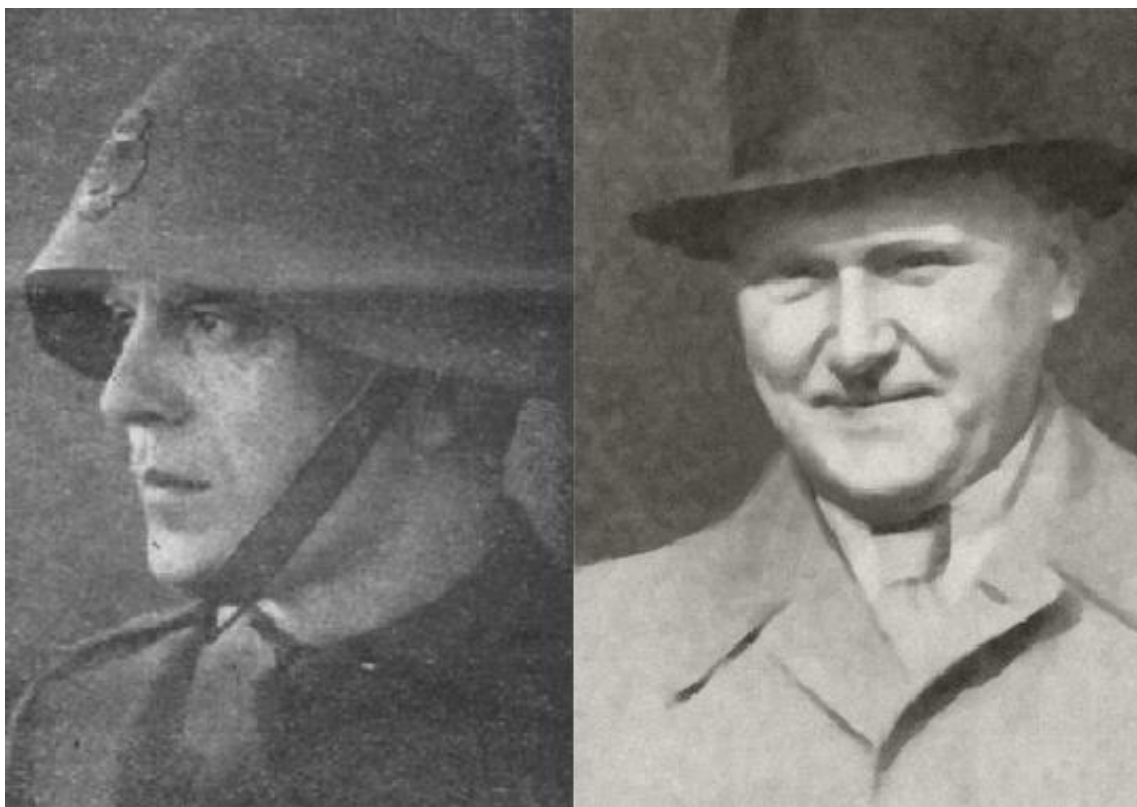

Ejnar Vaaben og Aage H. Andersen

Ideologi og visioner hos to af 1930'ernes oversete nationalsocialister

Af Loke Lamhauge Barrett

Speciale i Historie

Roskilde Universitet

Foråret 2016

Vejleder: Claus Bundgård Christensen

Anslag: 179.652 (74,8 normalsider)

Abstract

The purpose of this dissertation is to illuminate why there was internal strife in the Danish national socialist circles in the years before and during the German occupation. This dissertation examines Ejnar Vaaben, who founded Danish National Socialist Party (DNP), and Aage H. Andersen, who founded National Socialist Workers' Party (NSAP). The objective is to establish the ideological views of these men and to discuss how this relates to the views of National Socialist Workers' Party of Denmark (DNSAP). The basis of this study is a selection of issued publications by Vaaben and Andersen from 1930-39 as well as literature from various historians who have examined this field, primarily John T. Lauridsen and Søren Eigaard. It is demonstrated that Vaaben and Andersen founded their own national socialist parties because of ideological differences with DNSAP, although their party programs does not differentiate much overall. The most significant difference between Vaaben, Andersen and DNSAP is the intense antisemitism, which the two men represented.

Indholdsfortegnelse

Motivation og problemfelt.....	3
Problemformulering	5
Historiografi	5
Landsforrædere.....	6
Opportunister	6
Forholdet til besættelsesmagten.....	7
Kampen på Østfronten.....	8
Den svage fører.....	10
Sådan var Danmark ikke	10
Hvem var de?.....	12
Nationalsocialisme fra A-Z	13
Tabernes historie	14
Metode.....	16
Specialets opbygning.....	16
Kildemateriale	17
Afgrænsning	17
Begrebsafklaring.....	18
Analysestrategi	18
Dansk antiparlamentarisme i 1920'erne	19
Nye politiske tendenser	19
Bondeleder Petersen	20
Ritmester Lembcke.....	21
Dansk politik i 1930'erne	22
Krise og arbejdsløshed	22
Socialreformen	23
DNSAP.....	24
Stiftelsen af DNSAP	24
Det første partiprogram	25
Clausen og førerkuppet.....	28
Det andet partiprogram.....	29
Fra sekt til parti.....	32
DNP og NSAP	32
Dansk Nationalsocialistisk Parti.....	33

National Socialistisk Arbejder Parti	34
Ejnar Vaaben	36
Det første partiprogram	36
Det andet partiprogram.....	37
Hagekorset over Tyskland.....	38
Danmarkshistorien og racelæren	47
Hagekorset over Danmark.....	48
Hagekorset.....	50
Aage H. Andersen	52
De politiske retningslinjer	52
Zions Vises Protokoller	55
Luthers stilling til jødespørgsmålet	58
Ondsindede løgne	60
De økonomiske mål.....	62
Kamptegnet.....	63
Diskussion	65
Folkefællesskabet	66
Førerprincippet	67
Den økonomiske politik	67
Racespørgsmålet.....	68
Forholdet til DNSAP	69
Imitation versus originalitet.....	69
Konklusion	71
Litteraturliste.....	
Formidlingsovervejelser.....	
Studieforløbsbeskrivelse.....	
Bilag.....	

Motivation og problemfelt

Dette speciale udspringer af en interesse om nationalsocialismen i Danmark i årene før og under besættelsen. Der er blevet foretaget kolossale mængder af forskning om nationalsocialismen. Siden krigens afslutning har det centrale spørgsmål været, hvordan sådan et styre overhovedet kunne blive til virkelighed. Man har forsøgt at forklare, *hvordan* Hitler kunne komme til magten, og *hvorfor* ideologien vandt så stor tilslutning. Dette har været et uomgængeligt tema, der har præget den kollektive bevidsthed i Tyskland siden 1945. Bearbejdelsen af fortiden, *Vergangenheitsbewältigung*, har også haft en dominerende plads i den tyske historieforskning. Historikeren Karl Christian Lammers argumenterer for, at perioden efter krigen kan betegnes som en ”antinazistisk epoke”, hvor der har været behov for at oplyse og advare eftertiden om nationalsocialismen. (Lammers 2003: 14) Ved at forstå dens tiltrækning og forbrydelser ville man forsøge at forhindre, at den kan gentage sig.

I den danske historieforskning har vi også oplevet en ”antinazistisk” linje, hvor fokus har været på at distancere sig fra ideologien, hvilket retrospektivt er forståeligt. Det er få, der har ønsket at fremstå sympatiserende eller blive associeret med forræderne. Der har således været en generel tendens til at skrive vindernes historie. Hvis man endelig har beskæftiget sig med ”den anden side”, så har det ofte været med en vis afstandtagen. De undersøgte personer er blevet beskrevet i et efterrationaliserende perspektiv, hvilket har præget forståelsen af dem. Efter krigens rædsler kom mere på afstand, så måtte historikere i en periode kæmpe med et svært tilgængeligt kildemateriale. Forskningen om de danske nationalsocialister er altså stadig relativt sparsom. Det er først i de sidste 30 år, at der for alvor er sket et skift i den danske historieskrivning. Historikere som Claus Bundgård Christensen, Mikkel Kirkebæk og John T. Lauridsen har skrevet bøger om fremtrædende danske nationalsocialister, der bliver skildret på nuanceret vis som mennesker frem for karikerede udskud eller tabere.

Lauridsen skriver, at Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP) er blevet synonymt med den danske nationalsocialisme i historieforskningen. Forklaringen på dette er, at de øvrige nationalsocialistiske partier aldrig opnåede en parlamentarisk indflydelse og bekæmpede hinanden. (Lauridsen 2002: 15) På trods af dette vil jeg mene, at flere af partierne er relevante at undersøge. Manglen på parlamentarisk indflydelse er i min optik ikke ensbetydende med, at partierne var uden betydning i tiden. Flere stod bag blade med et relativt stort oplag. Størstedelen af disse blev solgt i løssalg eller per abonnement, og var således tilgængelige for enhver. (Hansen 1982: 10)

Blandt de mest fremtrædende udgivelser bør nævnes *Dansk Antikommunistisk Pressetjeneste* (1938), udgivet med støtte fra Dansk Antikommunistisk Kampfond, *Hagekorset* (1930-1931, 1935-1939), udgivet af Dansk Nationalsocialistisk Parti (DNP), *Himmerland* (1933-1945), formelt et Venstreblad, *Kamptegnet* (1939-1943), udgivet af National Socialistisk Arbejder Parti (NSAP), samt *Stormen* (1932, 1934 og 1935-1939), udgivet af National Socialistisk Parti (NSP), der i 1934 skiftede navn til Dansk Socialistisk Parti (DSP). (Hansen 1982: 25ff) Man kan fremhæve en række andre udgivelser fra disse år, hvormed man kan undre sig over, om det giver mening at tale om nationalsocialisme som en entydig størrelse i Danmark?

Der er udkommet mange bøger om nationalsocialismen i Danmark, om DNSAP som parti, samt om fremtrædende nationalsocialister som C.F. von Schalburg og Frits Clausen. Men foruden DNSAP, hvis program og visioner vi kender i dag, så er de øvrige nationalsocialistiske partier generelt blevet overset i den danske historieforskning. Der er heller ikke blevet skrevet meget om, hvordan den nationalsocialistiske presse i Danmark forsøgte at udbrede ideologien. Jeg finder det interessant, hvordan nationalsocialismen som ideologi præsenteres i *forskellige* danske nationalsocialistiske udgivelser. Spørgsmålet er, om de ovennævnte udgivelser repræsenterer forskellige forgreninger af nationalsocialismen som ideologi, eller om der overordnet set er tale om identiske synspunkter, som bliver præsenteret på forskellig vis? De mange nationalsocialistiske partier, grupperinger og udgivelser i årene før- og under besættelsen antyder dog, at der eksisterede en vis forskellighed mellem de danske nationalsocialister. Hvad bundede den i?

Jeg er interesseret i at undersøge, hvordan den nationalsocialistiske ideologi bliver præsenteret i forskellige udgivelser. Hvilke forskelle finder man i disse? Hvordan forholder partierne sig til hinanden? Hvordan forholder de sig til DNSAP? Efterligner de generelt den tyske propaganda, eller er der forskel på, hvor stor vægt de lægger på de forskellige temaer i ideologien? Er der nogle temaer, som de stiller sig kritiske over for? Hvordan forholder de sig til paradokset omkring nationalisme kontra kærligheden til forbilledet Tyskland? Hvordan balancerer de mellem ønsket om at komme til magten og være et parti med en snæver repræsentation i befolkningen? Hvad er deres tanker om førerprincippet? Kan man tale om, at nogle af de andre nationalsocialistiske partier opnåede en mere selvstændig fremtoning sammenlignet med DNSAP? Det kunne have været interessant at undersøge, om propagandaen ændrede sig efter besættelsen, og hvordan den blev påvirket af krigens udvikling, men da jeg er begrænset af både tid og plads i dette speciale, så har jeg måttet indsnævre mit fokus.

Jeg har valgt at fokusere på udgivelser fra Ejnar Vaaben, som stiftede DNP, og Aage H. Andersen, som stiftede NSAP. Begge mænd udgav bøger og pjecer om nationalsocialismen, og de var desuden drivkræfterne bag deres partiers kamporganer *Hagekorset* og *Kamptegnet*, som var tilgængelige for alle almindelige danskere. Jeg anser Vaaben og Andersen for at være nogle af de mest interessante danske nationalsocialister, men ligesom flere andre, som stod udenfor DNSAP, så er de generelt blevet glemt eller overset i den danske historieforskning. Vaaben var sandsynligvis den første danske nationalsocialist. Han var desuden den, der havde de tætteste relationer til de tyske nationalsocialister. (Lauridsen 2011: 411) Han opnåede aldrig stor tilslutning personligt, men han var på baggrund af sine mange udgivelser kendt i de nationalsocialistiske kredse, hvorfor jeg vil argumentere for, at han relevant at undersøge. Andersen var også en fremtrædende person i de nationalsocialistiske kredse. Han var kendt i offentligheden, selvom folk generelt tog afstand fra hans antisemitiske holdninger. Han frastødte mange nationalsocialister med sin voldelige og vulgære udtryksform, hvorfor jeg også finder ham relevant at undersøge. Formålet med dette speciale er at afdække, hvad de to mænd stod for rent ideologisk, hvilket kan medvirke til at belyse, hvad splittelsen i de nationalsocialistiske kredse skyldtes. Jeg har begrænset mig til 1930'erne, da det var i disse år, at det ideologiske fundament for deres partier blev lagt.

Problemformulering

Hvordan bliver den nationalsocialistiske ideologi præsenteret i udgivelser af Ejnar Vaaben, som stiftede Dansk Nationalsocialistisk Parti, og Aage H. Andersen, som stiftede National Socialistisk Arbejder Parti, i perioden 1930-39? Hvordan forholder det tankegods, der kommer til udtryk i disse udgivelser, sig til DNSAP's program? Var der nogle af de øvrige nationalsocialistiske partier i Danmark, der opnåede en selvstændig fremtoning i forhold til DNSAP?

Historiografi

Der er blevet foretaget store mængder af forskning om 2. verdenskrig. I dette afsnit vil jeg præsentere en række af de problemstillinger, som de danske historikere har arbejdet med. Jeg vil hovedsageligt beskæftige mig med forskningen omhandlende de danske nationalsocialister og DNSAP. Jeg har så vidt som muligt forsøgt at inddele denne i temaer, som de opstår i forskningen, hvorefter jeg behandler dem i forhold til de udvalgte værker. Jeg tager udgangspunkt i John T. Lauridsens forskningsoversigt, der blev udgivet i *Dansk Nazisme 1930-45 – og derefter*. Jeg inddrager dog også flere andre værker, som er blevet anvendt til at opnå en bredere forståelse af feltet.

Landsforrædere

Den danske historieforskning vedrørende besættelsestiden beskæftigede sig i de første årtier primært med modstandskampen. Som bekendt blev Danmark efter krigen anerkendt som allieret, men ligesom flere andre europæiske lande havde vi et kompliceret forhold til vor nære fortid. Den belgiske historiker Pieter Lagrou skriver, at overgivelsen til tyskerne uden betydelig kamp medførte en følelse af skam i blandt andet Danmark, Holland, Belgien og Frankrig. Efter befrielsen, som en anden fremmed magt stod bag, opstod der et: ”desperat behov for patriotiske minder”. (Lagrou 2000: 285) For at kunne håndtere den nationale ydmygelse begyndte man at konstruere en grundfortælling, som skulle medvirke til at genoprette den nationale stolthed. Her blev modstandskampen central. (Ibid.) Da man gjorde op med besættelsestiden, så distancerede man sig desuden fra nationalsocialisterne, der uden forbehold blev fremstillet som forrædere. Lauridsen betegner de danske nationalsocialister som ”velegnede syndebukke”, der i årene efter krigen var med til at bortlede opmærksomheden fra den beklagelige samarbejdspolitik og befolkningens egen passivitet over for besættelsesmagten. (Lauridsen 2002: 15ff) Det var først, da krigens rædsler kom mere på afstand, at man begyndte at interessere sig for nationalsocialismen i forskningen. Tidligere var dette et område, der generelt blev latterliggjort, underspillet eller ligefrem ignoreret. (Ibid.)

Opportunister

En undtagelse i forhold til ovenstående er journalisten Børge Outze, som beskæftigede sig med de danske nationalsocialister i et værk om besættelsestiden redigeret af Vilhelm la Cour fra 1945-47. Outzes artikel er stærkt påvirket af samtiden, men han bidrager trods dette med nye problemstillinger. Han holdt fast i, at alle danske nationalsocialister var landsforrædere – bevidst eller ubevidst. Han mente desuden, at deres ledere var forbrydere og drukkenbolte. (Lauridsen 2002: 18) Men han forsøgte samtidig at give en forklaring på, hvorfor så mange danskere meldte sig ind i DNSAP under krigen, hvilket står i modsætning til bestræbelserne på at negligere nationalsocialismens eksistens, som ellers prægede tiden. Outze konkluderede, at motiverne for at tilslutte sig DNSAP var frygt og opportunisme. (Ibid.) Outzes artikel udkom under retsopgøret, hvor den danske befolkning var ekstremt fjendtligt indstillet over for nationalsocialisterne. Den indeholdt navne og billeder på en række personer, der havde været medlemmer af DNSAP under krigen, som nu blev hængt ud i offentligheden. Denne tendens fortsatte med *Kartoteket* fra 1946, der snarere fremstår som en opfordring til befolkningen om selvtægt end en saglig udgivelse. Her blev en liste med navn og adresse på 22.700 personer, der havde været indmeldt i DNSAP, offentliggjort.

Bag udgivelsen stod flere tidligere modstandsfolk, der havde anskaffet sig medlemslister fra Bovtrup-Kartoteket, da de mente, at disse ”forbrydere” ikke blev straffet hårdt nok ved retsopgøret. (Ibid.) Der blev ikke taget højde for, at nogle af disse personer ind- og udmeldte sig i løbet af 1930’erne. Alle blev stemplet som landsforrædere, selvom de ikke nødvendigvis havde haft noget tilhørsforhold til nationalsocialismen under besættelsen. (Ibid.) Historikeren Malene Djursaa, der i 1981 udgav *DNSAP – Danske nazister 1930-45*, kom i sin undersøgelse af partiet frem til, at det samlede medlemstal var omkring 39.000. Der var altså flere, der ikke blev hængt ud blandt befolkningen. (Djursaa 1981: 47)

Et andet eksempel på teorien om, at motivet for at melde sig ind i DNSAP var opportuniste er sociologerne Knud Brix og Erik Hansen, som i 1948 foretog den første statistiske undersøgelse af DNSAP ud fra Bovtrup-Kartoteket. Men da de ikke havde adgang til originalmaterialet, så har deres analyse flere fejl og mangler. (Djursaa 1981: 153) Det bemærkelsesværdige ved deres undersøgelse er dog, at de ser en sammenhæng mellem medlemstilgangen i DNSAP og udenrigspolitiske forhold: ”Hvis den tyske fremmarch ikke var sket, vilde det danske nazistparti sandsynligvis aldrig have faaet den tilslutning, det faktisk fik. Opportunismen florerede som ingensinde før i dansk politisk historie”. (Lauridsen 2002: 19) Brix og Hansen kom frem til denne konklusion, da de sporede en markant stigning i indmeldelser i DNSAP efter Quislings magtovertagelse i Norge den 25. september 1940. De antog således, at nationalsocialismens tiltrækning var udtryk for et ønske om at få del i magten, hvis en lignende magtovertagelse skulle finde sted i Danmark. Djursaa tilslutter sig delvist denne antagelse. Hun kunne også se denne stigning i indmeldelser efter begivenhederne i Norge. Der var dog mange danskere, som meldte sig ud af partiet umiddelbart efter den tyske besættelse den 9. april 1940, hvilket tyder på, at de var mere nationalt- end nationalsocialistisk indstillet. Samtidig bemærker Djursaa også, at der, trods en stigende udmelding, stadig var mange, der blev i partiet, da tyskernes krigslykke vendte i løbet af 1943. (Djursaa 1981: 49ff) Således kan *medløberteorien* ikke alene forklare, hvorfor nationalsocialismen appellerede til mange danskere.

Forholdet til besættelsesmagten

Som tidligere nævnt var historikerne hovedsageligt optaget af modstandskampen de første mange år efter besættelsen. Det var først i løbet af 1960’erne, at forskningen for alvor begyndte at beskæftige sig med nationalsocialismen. Organisationen *Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie* (DNH) skabte organisatoriske rammer, et finansielt grundlag og arkivadgang, der muliggjorde en systematisk udforskning af besættelsestidens politiske historie. (Lauridsen 2002: 21)

En af de historikere, som var tilknyttet selskabet, var Henning Poulsen. Han undersøgte DNSAP's dagblad, *Fædrelandet*, og den tyske økonomiske støtte til nationalsocialistiske aviser i Danmark. Outze havde i sin føromtalte artikel også konkluderet, at de danske nationalsocialister var købt og betalt af tyskerne både før- og under besættelsen. Dette betvivlede Poulsen, der nåede frem til, at det var de danske nationalsocialister, der havde bedt tyskerne om hjælp, ikke omvendt. Han skrev, at den økonomiske støtte var begrænset. Det var først efter besættelsen, at dette ændrede sig, så DNSAP kunne opretholde et stort propagandaapparat til trods for en snæver repræsentation i befolkningen. Formålet med dette var at påvirke opinionen i retning af en nationalsocialistisk magtovertagelse, men dette lykkedes aldrig. Poulsen konkluderede, at tyskerne i sidste ende prioriterede et godt forhold til den danske regering højere end til de danske nationalsocialister. (Ibid.)

I 1970 udgav Poulsen *Besættelsesmagten og de danske nazister. Det politiske forhold mellem tyske myndigheder og nazistiske kredse i Danmark 1940-43*. Afhandlingen tager udgangspunkt i efteråret 1940, hvor indsættelsen af en nationalsocialistisk marionetregering var en reel mulighed. Poulsen skriver, at der ikke er grundlag for at konkludere, at de danske nationalsocialister vidste besked om den tyske magtovertagelse på forhånd, hvilket ellers var en udbredt opfattelse. (Poulsen 1970: 56) Således mener han ikke, at deres aktiviteter før besættelsen kan betegnes som landsforræderiske. Herefter beskriver han udførligt, hvordan tyskerne forsøgte at bevare et godt forhold til den danske regering, hvilket grundlæggende skulle tjene begge landes interesser. (Poulsen 1970: 74ff) Lauridsen skriver, at Poulsens afhandling var med til at hæve niveauet betydeligt inden for dansk politisk forskning. (Lauridsen 2002: 23) Alligevel mødte den stor modstand fra både højre og venstre af det politiske spektrum. Poulsen blev beskyldt for at skrive socialdemokratisk historie, der var: ”fuld af hensigtsmæssige fortielser og forvanskninger”. (Ibid.) Kritikken var ifølge Lauridsen uberettiget, men den bundede formentligt mest i, at Poulsen, som medlem af DNH, ikke i samme udstrækning var begrænset af de strikse regler for arkivadgang som andre. Dette er vigtigt at fremhæve, fordi det medvirker til at forklare, hvorfor forskningen om den danske nationalsocialisme stadig er relativt sparsom. Det var først med den nye arkivlov i 1992, at det originale kildemateriale blev gjort lettere tilgængeligt. (Ibid.)

Kampen på Østfronten

Et område som ikke indgik i DNH's projekter, var de danskere, som frivilligt meldte sig til kamp for tyskerne på Østfronten. Det er en mindre udbredt kendsgerning, at den største danske krigsindsats kvantitativt set skete her.

Omkring 6000 danskere kæmpede under nationalsocialistiske faner mod Sovjetunionen, mens antallet af sabotører blot var omkring 1000. (Lauridsen 2002: 25) Den aktive danske rolle på tysk side under krigen blev i mange år negligeret i forskningen, idet den gik imod forestillingen om et dansk folk, som stod samlet mod nationalsocialismen. Lauridsen betegner dette som: ”en kedelig del af tabernes historie, som vi har været bedst tjent med gik i glemme”. (Ibid.) Således stod journalisten Erik Haaests trebindsserie om de østfrontfrivillige fra 1975 længe alene. Bøgerne er med deres form og mangel på dokumentation svære at udnytte til videnskabelige formål, om end de bygger på flere interviews med tidligere frikorpsfolk, som nu er døde. Titlerne ”Frontsvin”, ”Frostknuder” og ”Førrædere” vidner dog om den afstandtagen, der blev taget, når man skrev om ”den anden sides” historie i 1975. Der blev udgivet flere værker om de østfrontfrivillige de næste årtier, men da historikerne ikke havde adgang til det originale kildemateriale, så blev disse udgivelser enten baseret på personlige oplevelser eller samtaler med de frivillige. Således var forskningen om de frivillige i høj grad præget af dem selv.

Der eksisterede i flere årtier to stereotype fremstillinger af de østfrontfrivillige: enten det ”officielle” Danmarks billede af dem som landsförrædere eller de frivilliges fortællinger om dem selv som helte. (Christensen, Poulsen & Scharff 2004: 31ff) Der skulle gå mere end 50 år efter befrielsen, før der blev foretaget en systematisk undersøgelse af de østfrontfrivillige på baggrund af det omfattende, samtidige kildemateriale, som nu var tilgængeligt i arkiver og private hænder. (Lauridsen 2002: 27) Med værket *Under hagekorset og Dannebrog – danskere i Waffen SS 1940-1945* gav Claus Bundgård Christensen, Niels Bo Poulsen og Peter Scharff et fyldestgørende billede af, hvem disse personer var, og hvad der motiverede dem til at melde sig til kamp for tyskerne. Tidligere havde opfattelserne blandt andet været, at de frivillige var: ”vildførte unge fra lavere sociale lag”, som det blev beskrevet af en tidligere modstandsmand, eller ”kriminelle, sociale udskud, mindre begavede og eventyrlystne”, som der stod i la Cours førømtalte værk. (Christensen, Poulsen & Scharff 2004: 11, 32)

Christensen, Poulsen og Scharff skriver, at størstedelen af de frivillige stammede fra arbejderklassen, men de fandt frem til, at de var mere ideologisk motiverede, end man hidtil havde regnet med. De konkluderede, at op mod 75 procent af de frivillige var nationalsocialister, mens andre faktorer som blandt andet gruppepres og eventyrlyst også spillede ind. (Christensen, Poulsen & Scharff 2004: 38ff) De 75 procent er et betydeligt højere tal end tidligere skøn. (Lauridsen 2002: 27)

Den svage fører

En af de mest udbredte forklaringer på nationalsocialismens ringe tiltrækningskraft i Danmark er *førerteorien*, der bærer præg af den latterliggørelse, som de danske nationalsocialister blev udsat for umiddelbart efter befrielsen. Her fremstilles Clausens personlighed og ringe evner som politiker som årsagen til nationalsocialisternes svage tilslutning. Et eksempel på denne antagelse findes i Richard Andersens værk *Danmark i 30'erne – En historisk mosaik*, hvor han skriver: ”De nazistiske småpartier med deres gadekampe, smudsblade (...) [og] afbrydelser af møder (...) var dog ikke nogen virkelig fare. Om det havde set anderledes ud, hvis *førernes* format havde været større, kan man ikke sige”. (Andersen 1968: 180) Andersen giver ikke Clausen skylden alene, som flere historikere tidligere havde gjort, men der ligger stadig en klar antydning af, at han ikke var nogen stor leder, hvilket var hæmmende for de danske nationalsocialister. Førerteorien bygger på en forestilling om, at: ”uden Hitler eller en anden lige så genial og karismatisk leder var der ikke kommet en succesrig nazistisk bevægelse i Tyskland”. (Lauridsen 2002: 45) Der findes dog ikke tilstrækkelig dokumentation til at underbygge dette. De østrigske nationalsocialister opnåede eksempelvis stor tilslutning ved valgene i 1932-33, selvom de var uden en stærk fører. (Ibid.) Lauridsen skriver desuden, at der også mangler dokumentation for, at Clausen skulle have været en så uduelig politiker, som han er blevet fremstillet i eftertiden. (Ibid.) Det er i denne sammenhæng værd at påpege, at der i løbet af 1930'erne opstod flere nationalsocialistiske partier med forskellige førere i Danmark, men ingen opnåede den samme tilslutning som DNSAP. Ud fra dette står Clausen som tidens mest succesfulde fører. Hans eftermæle, som fordrukken, latterlig og mindre begavet, skal altså snarere forstås som et udtryk for den antipati, der siden er blevet rettet mod ham, og det han repræsenterede.

Sådan var Danmark ikke

Et andet udtalt eksempel på de forenkledte forklaringer på, hvorfor nationalsocialismen aldrig slog igennem i Danmark, var *mentalitetsteorien*. Tidligere havde man ment, at den danske selvforståelse var anderledes end den tyske, hvilket betød, at: ”danskere generelt er mindre modtagelige for fascistisk præget propaganda og autoritære styreformere”. (Ravn 1979: 34) I slutningen af 1970'erne blev denne teori afløst af årsagsforklaringer fra flere forskellige områder, der byggede på et større samfundsperspektiv og sammenligninger med udlandet. Man mente nu, at det ikke var muligt at forstå, hvorfor nationalsocialismen ikke var slået igennem i Danmark ud fra monokausale forklaringer alene.

Her er historikeren Ole Ravn et godt eksempel. Han mente, at der var flere betydende faktorer i forhold til den danske nationalsocialismes manglende tiltrækningskraft, som det kun gav mening at anskue på sammenhængende vis. I bogen *Dansk nationalsocialistisk litteratur 1930-45* fra 1979 nævner Ravn fire områder, som spillede en afgørende rolle for nationalsocialismens ringe tilslutning: 1) en økonomisk, 2) en politisk, 3) en social-psykologisk og 4) en ideologisk. (Ibid.) Han lægger dog særlig vægt på det økonomiske område, når han skriver: ”Alene den økonomisk-strukturelle udvikling i Danmark bevirkede således, at nationalsocialismen var uden gennemslagskraft. Følelsen af økonomisk og social deklassering (...) havde på intet tidspunkt i trediverne et omfang som i Tyskland”. (Ravn 1979: 35)

Denne antagelse blødes op i antologien *Højre om! Temaer og tendenser i den anti-parlamentariske debat 1930-1939*, som Ravn udgav med Alex Quaade samme år. Her skriver de, at en økonomisk forklaring ikke kan stå alene, men: ”den økonomiske krise [er] et nødvendigt element i en fascismeteorik, der vil forklare fascismen til bunds”. (Quaade & Ravn 1979: 11) Således lægger Ravn og Quaade sig op ad *deklasserings teorien*, hvor økonomiske forhold først og fremmest har betydning for den nationalsocialistiske gennemslagskraft i et land. Teorien vandt stor tilslutning i den tyske forskning i løbet af 1960’erne, og hos de to historikere udgør den stadig en vigtig del af forklaringen på, hvorfor nationalsocialismen aldrig opnåede større opbakning i Danmark, så længe den suppleres med de øvrige faktorer. Lauridsen skriver, at deklasserings teorien stadig var aktuel indtil 1990’erne, hvor historikere forklarede den betydelige støtte, som nationalsocialisterne havde i Sønderjylland, med bøndernes svære økonomiske vilkår. (Lauridsen 2002: 47)

En anden antagelse, hvor de økonomiske forhold også har stor betydning for nationalsocialismens potentiale i et land, er *outsiderteorien*. Menneskerne, der tilsluttede sig nationalsocialismen, bliver her opfattet som rodløse individer, økonomisk eller socialt, som er kronisk utilfredse med deres tilværelse og giver samfundet skylden for deres problemer. (Lauridsen 2002: 48) Djursaa undersøgte også denne antagelse i *DNSAP – Danske nazister 1930-45*. Hun skriver, at den muligvis er anvendelig som forklaring i forhold til et parti, som aldrig opnåede mere end en procent af stemmerne blandt en befolkning, men den er utilstrækkelig i forbindelse med Tyskland og Italien. Hun når ikke frem til en endegyldig konklusion, men skriver dog, at hun ikke finder grundlag for at klassificere medlemmerne af DNSAP som outsiders. (Djursaa 1981: 124ff)

Hvem var de?

Djursaa's bøger er nærmest umulige at komme udenom, hvis man arbejder med nationalsocialismen i Danmark. Foruden de førnævnte problemstillinger gjorde hun op med en række af de andre tidligere forestillinger om medlemmerne af DNSAP. Hendes undersøgelse bærer mere præg af statistik end en historisk analyse. Ud fra Bovtrup-arkivet dokumenterer hun blandt andet, hvem medlemmerne var aldersmæssigt, hvordan de var fordelt i landet geografisk, og hvilke lag de kom fra socialt. Men på dette grundlag kom hun frem til, at medlemmerne i vid udstrækning repræsenterede hele den danske befolkning i forhold til klasse og status, hvilket stod i modsætning til tidligere betragtninger, hvor nationalsocialisterne blev opfattet som sociale tabere, udskud eller kriminelle. (Djursaa 1981: 103ff)

Ud over dette er en af Djursaa's vigtigste konklusioner, foruden hendes skøn af antal medlemmer i partiet, at der sammenlagt fandtes 29 forskellige nationalsocialistiske partier i Danmark i perioden fra 1930-45. Det skal dog bemærkes, at flere af disse havde samme ledere og medlemmer, som sluttede sig sammen i nye konstellationer, som årene gik. (Djursaa 1981: 17ff) Hun skriver, at det ikke er muligt at konkludere, hvor mange medlemmer disse andre partier havde. Det er dog sikkert, at de aldrig nåede en tilslutning, som var i nærheden af DNSAP. Størstedelen af partierne havde formentlig ikke mere end et par hundrede medlemmer. (Ibid.) I forhold til dette skal det nævnes, at hun ikke tager stilling til, hvor mange medlemmer, der skal til, før noget kan blive betegnet som et egentligt parti. Foruden DNSAP mener Djursaa, at det kun var DSP og NSAP som fik betydning i. (Ibid.) Hun mener desuden, at en stor del af nationalsocialismens manglende tiltrækningskraft i Danmark skyldtes den imitation af Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP), der fandt sted. Hun begrundede hovedsageligt denne antagelse med det program, som DNSAP skabte kort efter dets stiftelse.

De 25 punkter er, med enkelte tilpasninger til danske forhold, en tro kopi af NSDAP's program fra midten af 1920'erne. (Djursaa 1981: 39ff) Søren Eigaard uddyber i sin bog *Frø af ugræs – Danmarks National Socialistiske Arbejder Parti 1930-34*, at nationalsocialisterne: ”formulerede et program, hvis baggrund var givet i den specielle tyske udvikling, (...) der på en række vigtige punkter var meget forskellig fra den danske”. (Eigaard 1981: 39) Han konkluderer således, at DNSAP var sin egen værste fjende, fordi den politik, som de naivt forsøgte at importere fra Tyskland, ikke havde nogen gennemslagskraft i Danmark. (Eigaard 1981: 137)

Lauridsen taler også for *imitationsteorien*, selvom han understreger, at den ikke er universel. Han fremhæver fire væsentlige karakteristika, som er bærende for denne antagelse: 1) navneligheden mellem DNSAP og NSDAP, 2) anvendelsen af ens symboler, 3) den organisatoriske opbygning samt 4) den politiske offentlighedsform med parader, uniformer og *heilen*. (Lauridsen 2002: 56) På denne måde udvider Lauridsen imitationsteorien, så den ikke kun forholder sig til partiprogrammerne, men også inkluderer andre områder, hvor DNSAP efterlignede NSDAP. Han bemærker dog, at teorien kun påpeger den imitation, der skete fra parti til parti. Den tager ikke forbehold for den interne splittelse, der eksisterede blandt nationalsocialisterne, eller de samfundsforhold, der havde betydning for ideologiens ringe tiltrækningskraft. Derudover kan teorien ikke anvendes til at forklare, hvorfor nationalsocialismen vandt stor tilslutning i Tyskland, mens dette aldrig blev tilfældet i Danmark. (Lauridsen 2002: 49)

En antagelse, som giver mulighed for en komparativ diskussion af, hvorfor nationalsocialismen ikke brød igennem i Danmark og de andre nordiske lande, er *late-comer-teorien*. Her er det de politiske forhold i et givent land, som sætter rammerne for nationalsocialismens potentiale. Lauridsen skriver, at teorien: ”rummer forskellene i parlamentarisk tradition og parlamentariske vilkår”. (Ibid.) I forhold til Danmark, så skulle DNSAP, som var en politisk *late-comer*, etablere sig i et allerede stabilt system. Vælgerne havde overordnet set tiltro til demokratiet, de flakkede ikke rundt mellem partierne, og der var generelt en høj deltagelse ved valgene. (Ibid.) Derudover havde Socialdemokratiet stor folkelig opbakning i tiden, så der eksisterede ikke den samme mangel på et egentligt folkeparti, som det var tilfældet i Tyskland. Ud fra dette argumenterer Lauridsen for, at DNSAP havde en betydeligt sværere udgangsposition, end det var tilfældet for NSDAP i Weimarrepublikken ti år tidligere. (Ibid.) Både Eigaard samt Ravn og Quaade lægger også vægt på disse faktorer, selvom de aldrig nævner *late-comer-teorien* ved navn. En styrke ved denne antagelse, som bør fremhæves, er, at der var mange lande i Europa, som oplevede økonomiske kriser i løbet af 1930’erne, uden de forkastede demokratiet som styreform.

Nationalsocialisme fra A-Z

Foruden Eigaards førortale bog, som beskæftigede sig med DNSAP’s første omtumlede år, så er jeg i min læsning ikke stødt på mange ældre værker, hvor historikere har arbejdet mere indgående med nationalsocialismen i Danmark rent ideologisk eller organisatorisk. Lauridsen skriver i tråd med dette, at vi i dag ved mere om de danske nationalsocialister end om nationalsocialismen i Danmark.

(Lauridsen 2002: 52) Måske har imitationsteorien blandt andet medført, at man i flere år ikke mente, at det var relevant at undersøge DNSAP nærmere som parti, fordi man antog, at de stod for det samme som NSDAP. Lauridsen gør selv op med dette i *Dansk Nazisme 1930-45 – og derefter*, hvor han ud fra et omfattende kildegrundlag blandt andet undersøger organisationen DNSAP fra start til slut, de interne stridigheder, de politiske mål før og efter førerkuppet, den nationalsocialistiske kulturkamp, antisemitismen samt udbredelsen af ideologien i pressen. Lauridsens formål med bogen er at give et mere nuanceret billede af den danske nationalsocialisme, hvilket jeg synes, at han opfylder. Når dette er sagt, så er selve titlen på bogen misvisende, idet han næsten udelukkende fokuserer på DNSAP, mens han ignorerer de andre partier, som Djursaa fandt frem til i sin undersøgelse. Lauridsen forklarer dette med, at de øvrige partier aldrig opnåede nogen parlamentarisk indflydelse, men dette er ikke ensbetydende med, at de var uden betydning.

Der var flere fremtrædende nationalsocialister, som brød med DNSAP og stiftede deres egne partier. De var utilfredse med Clausen og den politik, der blev ført, hvilket var med til at skabe intern splittelse i de nationalsocialistiske kredse. I forhold til, at flere historikere anser dette som en faktor, der var hæmmende for nationalsocialismens udvikling herhjemme, så havde det i min optik været værd at ofre nogle flere linjer på. Det er desuden en mindre udbredt kendsgerning, at der har eksisteret flere nationalsocialistiske partier i Danmark, hvor små de end var, hvilket er bemærkelsesværdigt. Det skal dog understreges, at Lauridsen langt fra er ene om at fokusere på DNSAP. Der er stadig skrevet ganske lidt om de øvrige nationalsocialistiske partier. En undtagelse i forhold til dette er Ravn og Quaades føromtalt antologi, hvor nogle af dem kort beskrives. Her får man et indblik i nogle af de uenigheder, som der opstod nationalsocialisterne imellem, selvom det ikke er deres hovedfokus. Ud over dette skal Jesper Vang Hansens bibliografi *Højreekstremister i Danmark 1922-1945* også fremhæves. Dette er kun et opslagsværk, men det giver et godt overblik over alle antiparlamentariske udgivelser, der udkom i denne årrække.

Tabernes historie

Når man taler om grundige undersøgelser af den danske nationalsocialisme, må man igen fremhæve *Under hagekorset og Dannebrog – danskere i Waffen SS 1940-1945*. Udover at bidrage til forståelsen af, hvad der drev disse mennesker i krig, så giver bogen også et indblik i, hvordan hvervningen til Waffen SS fandt sted. Bogen skifter mellem fortællinger om enkeltskæbner, begivenhederne i krigen på Østfronten og overordnede forklaringer om selve organisationen Waffen SS.

Man må også fremhæve Mikkel Kirkebæks bog *Beredt for Danmark – Nationalsocialistisk ungdom 1932-1945*, som giver en dybere indsigt i DNSAP's ungdomsorganisation Nationalsocialistisk Ungdom (NSU). Bogen beskriver detaljeret, hvordan organisationen fungerede, hvem medlemmerne var, og hvordan den ideologiske dannelse i NSU fandt sted, som var kernen i bestræbelserne på at gøre Danmark til en nationalsocialistisk stat.

Generelt har der blandt den nyere generation af historikere været en tendens til at fokusere mere på ”tabernes” historie. Der er inden for de sidste 20 år udkommet flere værker, som behandler områder, der har været fortiet eller tabubelagt siden krigen. I forskningen har man forsøgt at gøre op med de sort/hvide fremstillinger, som tidligere har præget nationalsocialisterne. Man har skildret disse personer som ”rigtige mennesker”, hvilket har medvirket til at give et mere nuanceret billede af hele tiden før- og under besættelsen. Blandt eksemplerne på denne forskning bør nævnes Anette Warrings bog *Tyskerpiger – under besættelse og retsopgør* fra 1994, der indeholder en række personlige beretninger om disse kvinders baggrund og skæbner under krigen, og Kirsten Lyloffs bog *Barn eller fjende? Uledsagede tyske flygtningebørn i Danmark 1945-1949* fra 2006, som giver et billede af den kraftige afstandtagen, som alt tysk blev mødt med efter befrielsen. Der har desuden været et større fokus på enkeltindivider. Der er udkommet en række biografier om fremtrædende nationalsocialister, der er blevet lagt for had i eftertiden, som historikere nu har forsøgt at gå mere objektivt til. Uden at fortabe mig i mængden af disse værker, så vil jeg blandt andet fremhæve Lauridsens bog *Føreren har ordet! Frits Clausen om sig selv og DNSAP* fra 2003, og Ravns bog *Fører uden folk – Frits Clausen og Danmarks National Socialistiske Arbejder-Parti* fra 2007, der begge gennem et væld af kilder udfordrer de traditionelle opfattelser af, hvem Clausen var som person. Derudover skal Kirkebæks bog *Schalburg – en patriotisk landsforræder* fra 2008 og Thomas Harders bog *Kryssing – Manden, der valgte forkert* fra 2014 fremhæves. Det skal dog bemærkes, at Kryssing ikke var nationalsocialist.

Disse værker kommer tæt ind på personerne bag de myter, som er opstået efter krigen. Man får et indblik i, hvordan de to officerer anskuede verden, hvilket giver en forklaring på, hvorfor de handlede, som de gjorde. Dette er med til at bryde med de efterrationaliseringer, som i lang tid har præget forståelsen af dem, der meldte sig til kamp for fjenden. Schalburg og Kryssing opfylder i flere henseender langt fra de stereotype forestillinger om, hvilken slags mennesker der blev tiltrukket af nationalsocialismen. Deres motiver gik desuden ud over det ideologiske, hvilket blot medvirker til, at de sort/hvide fremstillinger, som har præget tiden efter krigen, må revideres.

At der forsat er stor interesse for de danske nationalsocialister, vidner Kirkebæk og Lauridsens kontroversielle bog *Et liv uden Fædreland – Søren Kams erindringer*, som netop er udkommet, om. Afslutningsvist vil jeg også nævne *Over strengen – under besættelsen* fra 2007, redigeret af Lauridsen, der indeholder en række artikler fra forskellige historikere, som overvejende beskæftiger sig med mindre kendte nationalsocialister. Foruden dette værk er jeg kun stødt på ganske få udgivelser, hvor nogle af de nationalsocialister, som ikke tilhørte DNSAP, bliver behandlet. Hans Palle Lohmanns bog *Dansk Folkefællesskab 1936-42. En fascistisk, nationalistisk og idealistisk bevægelse* fra 1984 er formentligt den udgivelse, der metodisk set minder mest om dette speciale. Dansk Folkefællesskab var dog ikke et nationalsocialistisk parti, selvom de bliver medregnet af Djursaa. Dele af Sofie Lene Baks bog *Dansk Antisemitisme 1930-1945* fra 2004, artiklen *Danmarks fremmeste antisemit – Aage H. Andersen* fra 2007 og Lauridsens artikel *Den første 'grænserejder': Ejnar Vaaben og den berlinske linie* fra 2011 behandler til gengæld de to mænd, som jeg har valgt at undersøge, hvorfor jeg i højere grad inddrager disse i mit speciale.

Metode

Dette speciale tager hovedsageligt udgangspunkt i late-comer teorien. Jeg mener, at denne er mest dækkende til at forklare, hvorfor nationalsocialismen ikke opnåede større tilslutning i Danmark. Det er denne tradition inden for historieforskningen, som jeg indskriver mig i. Jeg er dog også inspireret af imitationsteorien, som påpeger, at lighederne mellem de danske og tyske nationalsocialister var hæmmende for ideologiens udvikling i Danmark. Jeg mener dog ikke, at teorien begrænser sig til sammenligninger på tværs af lande. Den er også relevant at inddrage, når jeg undersøger, hvordan Vaaben og Andersen forholder sig til DNSAP.

Specialets opbygning

Jeg har inddelt min undersøgelse i to overordnede dele: 1) de indledende afsnit, hvor jeg præsenterer den tidligere forskning på feltet, fastsætter den historiske kontekst for min undersøgelse og redegør for den baggrundsviden, der er nødvendig for at kunne gå til kildematerialet. De indledende afsnit består af yderligere fire dele. Her kommer jeg ind på: a) den danske antiparlamentarisme i 1920'erne, som var en forudsætning for den senere dannelse af danske nationalsocialistiske partier herhjemme. b) det politiske klima i Danmark i 1930'erne, for at forstå hvad nationalsocialisterne opponerede imod, c) hvad DNSAP stod for rent politisk, og d) hvad vi ud fra den nuværende forskning ved om Vaaben og Andersen.

Herefter følger: 2) de analyserende afsnit, hvor jeg behandler partiprogrammer samt udvalgte udgivelser og blade, som Vaaben og Andersen stod bag, med henblik på at diskutere, hvordan det ideologiske tankegods, som disse repræsenterer, forholder sig til DNSAP.

Kildemateriale

Foruden den forskningslitteratur, som jeg har anvendt til de indledende afsnit, så har jeg i analysen inddraget originalkilder fra Vaaben og Andersen. Jeg har gennem REX på Det Kongelige Biblioteks hjemmeside søgt på: ”Ejnar Vaaben” og ”Aage H. Andersen”, hvorefter jeg bestilte de udgivelser, som kunne fremskaffes. Min analyse bygger på fire udgivelser fra Vaaben og fem udgivelser fra Andersen samt første årgang af kamporganerne *Hagekorset* og *Kamptegnet*. På baggrund af dette materiale undersøger jeg, hvad Vaaben og Andersen stod for rent politisk.

Afgrænsning

Jeg har valgt at begrænse mig til 1930'erne, da det var i disse år, at det ideologiske og agitatoriske grundlag for de partier, som jeg beskæftiger mig med, blev lagt. Jeg mener, at det havde været relevant at undersøge, hvordan splittelsen i de nationalsocialistiske kredse udviklede sig efter besættelsen, men på grund af specialets omfang har jeg undladt at komme ind på dette. Derudover vælger jeg i mindre grad at inddrage det dansk-tyske grænsespørgsmål, som Vaaben var optaget af, da Lauridsen har behandlet dette. Det skal nævnes, at pjecen *Danmark og Racespørgsmaalet*, som Vaaben udsendte i 1927, ikke kunne fremskaffes. Derudover var det heller ikke muligt at fremskaffe de senere årgange af *Hagekorset*, der udkom fra 1935, hvor Vaaben havde reetableret DNP. Jeg har udeladt pjecerne *Hitler og Danmark* og *Racekampen og Jødespørgsmaalet* i min analyse, da indholdet ikke bidrager til ny viden. Jeg har også udeladt Andersens pjecer *Verdensfrimureri! Verdensrevolution!* og *Verdensanskuelse. Race – Antirace*, da de ikke adskiller sig væsentligt fra hans andre udgivelser. Jeg er opmærksom på, at der findes materiale om de to mænd, som jeg ikke har inddraget i min undersøgelse. På Rigsarkivet findes Vaabens erindringer, *Det var det hele værd*, som aldrig er blevet udgivet. Jeg mener dog, at disse er stærkt prægede af hans egne efterrationaliseringer, hvorfor jeg ikke fandt dem relevante. Rigsarkivet har desuden en arkivserie om Dansk Antijødisk Liga, som Andersen stiftede, men som tidligere nævnt har jeg udvalgt det trykte materiale fra Det Kongelige Biblioteks. Derudover omhandler en del af PET-kommissionen fra 1999 flere nationalsocialister, men deres undersøgelse ligger tidsmæssigt uden for mit fokus. Der findes meget materiale om de danske nationalsocialister i arkiverne, men det er overordnet set fokuseret på besættelsestiden og retsopgøret.

Det kunne have været interessant at undersøge Wilfred Petersen, der er en af de mest fremtrædende nationalsocialister, som stod udenfor DNSAP. Hans agitation var rettet mod arbejderklassen. Petersen kom fra København, så han sympatiserede i højere grad med de arbejdsløse byboere frem for det kriseramte landbrug. Den nationalsocialisme, som hans parti repræsenterer, har således et mere socialistisk præg end de øvrige, som jeg har behandlet. Han er desuden kendt i eftertiden for sine angreb på Clausen. Jeg har dog valgt ikke at inddrage ham på grund af specialets omfang.

Begrebsafklaring

Min forståelse af begrebet nationalsocialisme er inspireret af den tyske historiker Reinhard Kühnl. Han opstiller på baggrund af sin undersøgelse af NSDAP seks grundmotiver, der dannede fundament for den tyske nationalsocialisme: 1) fællesskabsideologien, 2) førerprincippet, 3) ejendomsretten, 4) antikapitalisme, 5) syndebooksfilosofien og 6) militarisme/imperialisme. (Eigaard 1981: 107) Kühnls tilgang er relevant, hvis man accepterer præmissen, at alle øvrige nationalsocialistiske partier i Europa havde deres ideologiske udgangspunkt i det tyske moderparti, hvilket var tilfældet for DNSAP. (Ibid.)

Analysestrategi

Min analyse er overordnet set inddelt i to afsnit: 1) Ejnar Vaaben og 2) Aage H. Andersen. Jeg har vægtet de to mænd ligeligt i min undersøgelse. Jeg er gået kvalitativt til værks, da jeg mener, at dette giver de bedste forudsætninger for at behandle det ideologiske indhold i kilderne. Jeg indleder begge afsnit med at gennemgå partiprogrammerne. Hensigten med dette er at få afdækket, hvordan de to mænd forholder sig til flere forskellige aspekter af nationalsocialismen.

Herefter analyserer jeg de udvalgte kilder i kronologisk rækkefølge. Her får de forskellige temaer i den nationalsocialistiske ideologi ikke lige meget plads. Det er tydeligt, at de to mænd havde nogle kernepunkter, som de agiterede kraftigere for end andre. Dette har jeg ladet være styrende for opbygningen af analysen, så jeg lader kilderne "tale for sig selv". Til sidst inddrager jeg de to mænds kamporganer, som henvendte sig til den almindelige dansker. Jeg undersøger, hvad der var kendetegnende for disse blade, og hvordan ideologien kom til udtryk her. Min oprindelige interesse bundede i kamporganerne, men indholdet i disse er lettere tilgængeligt og mindre tungt ideologisk set i forhold til de bøger og pjecer, som var henvendt til meningsfæller. Jeg har altså i højere grad valgt at basere min analyse på sidstnævnte.

Min diskussion er opdelt tematisk. Jeg er inspireret af Kühnls grundmotiver, som jeg dog har ændret en smule. Jeg har opstillet følgende seks punkter, som jeg mener er mere passende i forhold til min undersøgelse: 1) folkefællesskabet, 2) førerprincippet, 3) den økonomiske politik, 4) racespørgsmålet, 5) forholdet til DNSAP, 6) imitation versus originalitet. På baggrund af hele min undersøgelse bliver jeg således i stand til at konkludere på min problemformulering.

Dansk antiparlamentarisme i 1920'erne

Med Mussolinis magtovertagelse i Italien i 1922 fik de mennesker, som var utilfredse med det parlamentariske system et politisk forbillede. Fascismen blev et alternativ til demokratiet, som, for flere europæere, gav et svar på årtiets problemer, navnlig de tilbagevendende økonomiske kriser. Fremkomsten af de mange fascistiske grupper i Danmark skal desuden ses som en reaktion på fagforeningernes voksende indflydelse, den spirende kvindefrigørelse og den offentlige sektors vækst. (Eigaard 1981: 25) Der havde ikke eksisteret en flertalsregering siden 1909, hvilket fik den danske parlamentarisme til at fremstå ”evneløs og langsommelig” i dens forsøg på at løse tidens problemer. (Ibid.) Socialdemokratiet var gået frem ved hvert valg siden 1. verdenskrig, hvilket kulminerede med sejren i foråret 1924, hvor de for første gang kunne danne regering. Dette blev af mange på højrefløjen opfattet som første skridt på vej mod en socialistisk eller kommunistisk magtovertagelse i Danmark. (Quaade & Ravn 1979: 14)

Nye politiske tendenser

Den første antiparlamentariske gruppe, der trådte frem i offentligheden, var Genrejsningsforeningen, som blev dannet i begyndelsen af 1924. Ved to møder forsøgte de at mobilisere den nationalistiske højrefløj mod bureaukratiet. Det var foreningens ambition at udvikle sig til et politisk parti, men på grund af minimal opbakning og ideologiske uoverensstemmelser medlemmerne imellem, lykkedes det aldrig. (Eigaard 1981: 25) Stifteren af DNSAP, Lembcke, var i en periode bestyrelsesmedlem i foreningen. (Ibid.) Selvom Genrejsningsforeningen havde en kort levetid, er den bemærkelsesværdig, da den er det første eksempel på nogle af de politiske tendenser, der var på vej. I 1925 dannedes Nationalkorpset, der var en paramilitær enhed, hvis formål var at beskytte de antiparlamentariske grupper mod angreb fra deres politiske modstandere på venstrefløjen. (Quaade & Ravn 1979: 15) Nationalkorpset stod bag udgivelsen af flere fascistiske blade, hvor de blandt andet argumenterede for den korporative statstanke og en ekstrem antikommunisme. (Ibid.)

Nationalkorpsets betydning forblev minimal, da de ligesom Genrejsningsforeningen led under manglende folkelig opbakning og interne stridigheder. De opnåede dog stor presseomtale under arbejdskampen i 1925, hvor de satte ind over for strejkende arbejdere. Pressens dækning blev endnu større, da visse medlemmer af korpset blev sat i forbindelse med det antiparlamentariske statskupforsøg i 1926, som Cornelius Petersen, der var leder af den sønderjyske gruppe Selvstyrebewægelsen, havde udtænkt. (Lauridsen 2007: 182)

Bondeleder Petersen

Selvstyrebewægelsen var den mest betydningsfulde af de antiparlamentariske grupper i 1920'erne. Det var en protestbewægelse, der opstod på baggrund af de sønderjyske bønders svære vilkår efter genforeningen i 1920. Petersens alternativ til parlamentarismen var ikke fascisme, men derimod et bondeselvstyre. (Eigaard 1981: 26) Fra 1926 udgav han ugebladet *Bøndens Selvstyre*, der året efter blev til dagbladet *Folkets Selvstyre*. (Hansen 1982: 19, 38) Petersen fik succes med sin aggressive agitation. Han opnåede tilpas stor opbakning og omtale til, at han måtte tages alvorligt. Clausen deltog til et par af hans møder, men selvom han sympatiserede med bewægelsen på flere punkter, så tilsluttede han sig den aldrig. (Lauridsen 2003: 164) Efter en artikel med titlen *Forbryder eller Statsminister*, hvor Petersen indirekte truede Stauning på livet, så greb regeringen ind. (Quaade & Ravn 1979: 17) Det var justitsminister Steinckes hensigt at statuere et eksempel ved at rejse tiltale mod Petersen. Sagen resulterede i en fængselsdom på tre måneder, men straffen blev senere reduceret til en bøde på 200 kroner som følge af protester fra Petersens støtter. (Ibid.)

Petersen forsøgte at stille op til Folketinget ved valget i 1926. Hans popularitet havde givet ham en forestilling om, at han havde parlamentariske muligheder. Petersen opnåede dog blot 2117 stemmer i Sønderjylland, hvilket demonstrerede, at han ikke havde betydelig gennemslagskraft. Han forsøgte efterfølgende at holde liv i Selvstyrebewægelsen, men det store nederlag ved valget betød, at han reelt havde udspillet sin rolle. (Quaade & Ravn 1979: 18) Oprettelsen af Selvstyreforbundet, med fascistisk inspirerede mål, som Lembcke var initiativtager til, var uden resultat. (Ibid.) Den opbakning, som Petersen i en periode havde, skal snarere ses som et udtryk for den økonomiske krise, som bønderne var ramt af, frem for en generel mistillid til det parlamentariske system. (Eigaard 1981: 26) Petersen opnåede aldrig politisk indflydelse, men han er værd at fremhæve, da han bragte antiparlamentarisk agitation ind i den politiske diskurs. Hans betydning ses blandt andet i diverse artikler fra ugebladet *National-Socialisten*, hvor Selvstyrebewægelsen beskrives som en direkte forløber for den danske nationalsocialisme. (Quaade & Ravn 1979: 18)

Generelt for de antiparlamentariske grupper i 1920'erne var, at de både bekæmpede hinanden og var præget af interne stridigheder, hvilket hæmmede deres sag. Den opbakning, som nogle få grupper i en kortere periode fik, var snarere en reaktion på de kriser, som ramte landet, frem for en generel mistillid til det parlamentariske system i befolkningen. De antiparlamentariske grupper fik gradvist sværere ved at hverve nye medlemmer, blandt andet på grund af højkonjunkturen i slutningen af årtiet. Den økonomiske fremgang betød, at den minimale mulighed for et gennembrud, som tidligere havde været tilstede, forsvandt. Således førte de antiparlamentariske grupper i slutningen af årtiet en betydningsløs tilværelse.

Ritmester Lembcke

Lembcke var igennem 1920'erne en af de store fortalere for antiparlamentarismen herhjemme. Han havde som tidligere nævnt været en del af Genrejsningsforeningen og Selvstyreforbundet, men til trods for disse fiaskoer, og den stadige splittelse på højrefløjten hen mod slutningen af årtiet, så forblev han stålsat i sin overbevisning. Han arbejdede på at overføre den fascistiske ideologi til Danmark. Det er dog på grund af hans senere gerninger, at han er værd at fremhæve her. Da Lembcke i 1930 tog initiativ til at stifte DNSAP, var han allerede kendt i offentligheden. Han var tidligere ritmester i Gardehusarregimentet, men han havde forladt militæret i protest mod dets udvikling i 1923. Dette forargede den konservative politiker Pürschel, hvorfor han bragte sagen op i Folketinget, hvorefter Lembcke blev afskediget fra reserven. I 1924 blev Lembcke afsat som chef for det danske spejderkorps, som han havde været blandt initiativtagerne til i 1910, fordi han i en artikel bekendte sig til de oldnordiske guder, og dermed havde anfægtet kristendommen. (Eigaard 1981: 28) Lembcke forsøgte i april samme år at stille op til Folketinget for Det Radikale Venstre, hvilket er mærkværdigt på grund af partiets socialliberale og antimilitariske profil. Han opnåede 554 stemmer, hvorefter han igen gik egne veje. (Ibid.)

I 1926 udsendte Lembcke pjecen *Leve Fædrelandet*. Denne indeholder flere af hans politiske holdninger. Pjecen er fascistisk inspireret og taler for parlamentarismens afskaffelse. De politiske partier skal erstattes af en fører, som folket må følge ubetinget. Derudover skal samfundets klasseopdeling ophøre, og alle borgere skal samles i et borgerskab. Klassekampen resulterede ifølge ham kun i en større splittelse af nationen. Lembcke forherligede desuden ungdommen, der var en aldersgruppe, som Mussolini også havde stort fokus på. (Eigaard 1981: 29ff)

Pjecen var først og fremmest en kritik af det politiske system og den nedrustningsdebat, som allerede på dette tidspunkt var i gang, men Lembcke kom aldrig med konkrete forslag til, hvordan problemerne i samfundet skulle løses. Eigaard skriver, at det var forestillinger om patriotisme, nationalisme, diktatur og individets indordning til fordel for de fælles interesser, der tiltalte Lembcke. (Ibid.) I tiden efter Selvstyreforbundet trådte Lembcke ud af dansk politik, indtil han igen dukkede op i 1930.

Dansk politik i 1930'erne

Overordnet set var 1930'erne en periode, som var præget af økonomisk krise og stor arbejdsløshed. Socialdemokraterne havde allerede i midten af 1920'erne overhalet Venstre som landets største parti. Fra 1929-1940 havde Danmark en socialdemokratisk-radikal regering med Stauning og Munch i spidsen. Der var flere, som mente, at liberalismen havde spillet fallit. Venstre og Det Radikale Venstre mistede stemmer, mens Socialdemokratiet var i fremgang hele årtiet. I 1936 opnåede partiet flertal i Landstinget, hvormed de styrede begge kamre. (Andersen 1968: 77ff) Der var intern splid mellem de borgerlige partier, hvilket betød, at Socialdemokraterne havde let ved at indgå kompromisser med et af dem, når der skulle lovgives. Der blev gennemført flere forlig og reformer i perioden, som fik stor betydning.

Krise og arbejdsløshed

Krakket på Wall Street i 1929 fik ingen direkte betydning herhjemme. Men Europa blev på samme tid ramt af en landbrugskrise, som endte med at brede sig til mange lande. For det danske landbrug var krisen i første omgang en fordel, da kornpriserne faldt, hvilket medførte forøgelse af svineavl. (Poulsen 2011: 321) Men da Englands økonomi faldt sammen, begyndte valutakurserne at falde. (Andersen 1968: 28ff) Svigtende indtjening og gældssætning bragte nu det danske landbrug i vanskeligheder, hvilket hurtigt spredte sig til byerne. Depressionen ramte for alvor Danmark i 1931. Antallet af tvangsauktioner og fallitter steg markant, og i 1932 ramte arbejdsløsheden 43,5 procent, hvilket var det højeste nogensinde. (Andersen 1968: 29, 44) Ved valget i 1932 forsøgte kommunisterne sig med en aggressiv agitation over for de arbejdsløse. Socialdemokratiet følte sig truet og førte en valgkamp med en særlig antikommunistisk karakter. Valgresultaterne viste, at der ikke var stor opbakning til de antiparlamentariske grupper blandt befolkningen. Kommunisterne fik blot to mandater. Valgets store taber blev Venstre, der gik tilbage med fem mandater, mens Det Radikale Venstre mistede to mandater. (Andersen 1968: 75ff)

Der var to forhold, som gjorde det lettere at opnå enighed om de nødvendige kriseforanstaltninger: 1) Forholdet mellem de borgerlige oppositionspartier var køligt, da de Konservative havde bragt Madsen-Mygdal-regeringen til fald i 1929. De Konservative var imod regerings forsvarspolitik, og derudover var de utilfredse med rollen som støtteparti. 2) Det var tydeligt, at den krise, som landet befandt sig i, skyldtes faktorer udefra, som man ikke havde kontrol over. (Poulsen 2011: 322) Således gav krisen ikke i sig selv anledning til politisk strid. Stauning erklærede, at det ikke var muligt at bekæmpe krisen, men man kunne hjælpe dem, som var hårdest ramt. Regeringen fik gennemført forlig og reformer, som både hjalp det kriseramte landbrug og byernes arbejdsløse og medvirkede til, at arbejdsløsheden allerede i 1933 faldt til 34,4 procent. (Andersen 1968: 44)

Socialreformen

I 1933 indgik regeringen Kanslergadeforliget med Venstre, der havde til formål at forhindre en lockout fra Arbejdsgiverforeningen, som krævede en samlet lønreduktion. Regeringen var tvunget til at få støtte fra et af de store oppositionspartier, som ellers ville kunne bremse lovforslagene, da de på dette tidspunkt stadig havde flertallet i Landstinget. (Andersen 1968: 97) Venstre gik med til at støtte et forbud mod strejker og lockouter i et år. De forpligtede sig desuden på at undlade at stemme imod den kommende socialreform. Til gengæld fik de nedsat kronekursen, hvilket medvirkede til, at landbruget kunne tjene bedre på eksporten til England. (Poulsen 2011: 323ff)

I maj 1933 blev Steinckes socialreform indført. Den var først og fremmest en administrativ reform, som samlede tidligere årtiers spredte lovgivning i fire love. Reformen indførte forbedrede forhold for dagpengemodtagere, mens satserne for ældre og invalide også blev hævet. Disse blev nu desuden fastsat af staten, så de ikke længere beroede på skøn fra kommunerne. Derudover blev der oprettet boliger for ældre, som skulle erstatte fattiggårdene. (Poulsen 2011: 324ff) Tiltagene medvirkede til at opretholde tiltroen til demokratiet, hvilket blev understreget ved valget i 1935, der blev et stort nederlag for højrefløjen. Venstre tabte hele ti mandater. Arbejderne forblev gennem årtiet loyale over for Socialdemokratiet, frem for at vende sig mod de forskellige antiparlamentariske bevægelser. Som tidligere nævnt mente flere, at det var liberalismen, der havde spillet fallit. De borgerlige partier mistede sammenlagt tolv procent af stemmerne ved valgene i 1932 og 1935, hvilket dengang var en uhørt stor bevægelse, selvom den internationalt set var typisk for tiden. (Ibid.)

DNSAP

Hensigten med dette afsnit er ikke at give en udførlig beskrivelse af DNSAP. Deres organisation og udgivelser er allerede blevet behandlet af en række historikere. Jeg mener dog, at det er relevant at fremhæve en række begivenheder og personer, som har betydning for dette speciales fokus, før jeg påbegynder min analyse. Jeg tager hovedsageligt udgangspunkt i Eigaard og Lauridsens forskning på området, selvom jeg også inddrager andre. Jeg vil primært beskæftige mig med, hvad DNSAP stod for som parti. Dette er relevant, da jeg vil diskutere, hvordan den nationalsocialistiske ideologi som bliver præsenteret hos Vaaben og Andersen forholder sig til det tankegods, som vi kender fra DNSAP.

Stiftelsen af DNSAP

Efter nationalsocialisternes store valgsejr i Tyskland i 1930 mente Lembcke, at tiden var inde til at komme tilbage til dansk politik. Den 2. oktober indrykkede han en annonce i Ekstra Bladet, hvor han opfordrede til dannelsen af et dansk nationalsocialistisk parti. Lembcke var overbevist om, at den politiske udvikling i nabolandet interesserede mange danskere. Han fremlagde tre argumenter for, at det samme som var sket i Tyskland kunne finde sted i Danmark: 1) en regering der ønskede afrustning i en tid, hvor tyskerne oprustedede, 2) en regering som lod stå til over for arbejdsløsheden og 3) en samling parlamentariske partier som kun arbejdede for egne interesser frem for nationens vel. Alternativet var et nyt parti, som dyrkede det nationale, tog afstand fra parlamentarismen og hyldede diktaturet. (Eigaard 1981: 34) Lembcke gjorde det samtidig klart, at han ikke ønskede en efterligning af NSDAP, hvis antisemitiske holdninger blandt andet ikke hørte hjemme i Danmark:

” (...) Mistænkeliggørelse og Forfølgelse af Jøderne (...) maa være komplet udelukket i et Land som Danmark, hvor Jøderne i Aarhundreder har haft et Fristed, og hvor Landet netop mellem Jøderne har nogle af sine bedste og mest loyale Sønner.” (Eigaard 1981: 35)

Om Lembcke virkelig mente dette er uvist, men udtalelsen er bemærkelsesværdig, da de forskellige bevægelser, han havde været tilknyttet i 1920'erne, var latent antisemitiske. Eigaard mener desuden, at den samme antisemitiske tendens kunne spores i den tidligere omtalte pjece *Leve Fædrelandet* fra 1926. (Ibid.) Det er muligt, at Lembcke udtalte sig strategisk, fordi han mente, at nationalsocialismen ville have en bredere appel i den danske befolkning, hvis man undlod den antisemitiske agitation fra NSDAP. Det kan dog også være, at han først senere blev påvirket i en mere antisemitisk retning af de personer, der svarede på hans annonce. (Ibid.)

Lembcke afsluttede denne med at invitere alle interesserede til et møde i København den 16. november. Her blev DNSAP stiftet, og Lembcke blev enstemmigt valgt som fører. Der var dog kun fire personer ud over ham selv, som mødte op til mødet: Curt Carlis Hansen, Einar Jørgensen, Georg Frederiksen og Knud B. Wesseltoft. (Eigaard 1981: 36) Både Hansen og Jørgensen havde i 1920'erne været en del af Nationalkorpset. (Poulsen 1970: 24)

Det første partiprogram

På trods af Lembckes udsagn om, at DNSAP ikke skulle efterligne NSDAP, så var det tydeligt, at de fra begyndelsen var stærkt inspirerede af det tyske partis program fra 1920. (Bilag 1) Ved et offentligt møde i Grundtvigs Hus den 27. november 1930 fremlagde partiføreren det ”nye” program. (Bilag 2) Foruden nogle enkelte ændringer var det nærmest en tro kopi. Lauridsen mener, at Lembcke uden videre oversatte det oprindelige partiprogram punkt for punkt, hvorefter han fjernede det indhold, der specifikt angik tyske forhold og udskiftede det med noget dansk. (Lauridsen 2002: 140) Meget taler for denne antagelse, da opbygningen med 25 punkter er identisk. Programmet virker både naivt og uigennemtænkt i dag, men da gjaldt indtil 1933, så skal der her gøres rede for holdningerne, som det repræsenterer.

Programmets grundtone er nationalistisk og imperialistisk. Dette kommer allerede til udtryk i det første punkt, hvor der står, at: ”alle Danske skal være forenet til et”. Denne tone fortsættes i det tredje punkt: ”Vi kræver Land og Jord (Kolonier), saa (...) der er Plads til Befolkningstilvæksten”. I det tyske program er udgangspunktet for disse punkter Versailles-traktaten. Der opstilles krav om, at alle tyske mindretal og Østrig skal genforenes med fædrelandet. Derudover henviser punkt tre til de tidligere kolonier i Afrika, som Tyskland måtte afstå efter 1. verdenskrig. (Eigaard 1981: 39) DNSAP overtog således flere krav, som var givet i de specielle tyske forhold efter krigsnederlaget. Lembcke havde måske Grønland i tankerne, da han formulerede dette, idet Norge på dette tidspunkt endnu ikke havde anerkendt den danske suverænitet over området, men derudover giver kravet ikke mening i en dansk kontekst. (Eigaard 1981: 40) Det var desuden uforenligt med NSDAP, da begge partier gjorde krav på Sønderjylland. Punkt 22 bygger videre på den imperialistiske tankegang: ”Vi kræver, at det nuværende Forsvar nedlægges og erstattes med en Hær og en Flaade, som kan bruges til Angreb”. Det er forståeligt, at Lembcke, med sin baggrund som ritmester, talte for et stærkt militær. Der ligger dog mere i dette end blot en kritik af den nedrustning, som regeringspartierne gik ind for, når man taler om angreb, hvorfor kravet heller ikke giver mening i en dansk kontekst.

Programmets nationalistiske tone ses i flere punkter, som handler om at tage vare på vor egne, men herfra følger en decideret hetz mod landets fjender, som først og fremmest er jøder og kommunister. Det andet punkt, hvor Versailles-traktaten i det tyske program kræves annulleret, bliver hos DNSAP erstattet med et krav om at forbyde det kommunistiske parti. Det er naturligt, at dette punkt ikke uden videre er blevet oversat. Dette er et af de få steder, hvor det danske parti fremsætter et selvstændigt krav, som ikke er at finde i det tyske program. Det er dog på samme tid i overensstemmelse med den antikommunistiske agitation, man kendte fra NSDAP, hvorfor det ikke kan betragtes som originalt. Det fjerde punkt, hvor der står, at: ”Jøder er ikke Folkefæller”, er til gengæld en direkte oversættelse. Her har man overtaget udtrykket *folkefælle*, som var centralt i den nationalsocialistiske raceteori. (Ibid.) Det er bemærkelsesværdigt, at Lembcke slår så hårdt på antisemitismen i partiprogrammet, så kort tid efter at have proklameret, at den ikke hørte hjemme i Danmark. Flere punkter er gennemsyret af de antisemitiske holdninger, som NSDAP stod for. Dette bidrager yderligere til, at programmet fremstår som plagiat frem for at repræsentere selvstændig tankegang. Det sjette punkt, hvor man kræver statsstyrede Grundtvigske højskoler til fordring af en ”national Opdragelse”, adskiller sig dog fra det tyske program ved at omhandle noget specifikt dansk. Hensigten med dette var at modvirke den ”jødisk unationale Aand”, der ifølge nationalsocialisterne prægede den nuværende undervisning. Kravet bliver fremsat i en dansk kontekst, men indholdet er igen i overensstemmelse med den tyske nationalsocialisme. (Eigaard 1981: 41)

I forlængelse af dette kræves det, at: ”Kun Statsborgere har Ret til at bestemme med Hensyn til Statens Føring”, som der står i punkt syv, og at: ”Enhver videre Indvandring af Ikke-danske skal forhindres”, som der står i punkt otte. Begge krav er direkte oversættelser fra det tyske program. Det attende punkt, hvor man kræver: ”hensynsløs Kamp mod (...) Spekulanter og Aagerkarle”, indikerer, at Lembcke adopterede syndebuksteorien fra NSDAP. I den nationalsocialistiske terminologi var jøder per definition lig med ”udsugere og kræmmersjæle”. (Eigaard 1981: 42) Med til dette hører, at flere fremtrædende personer inden for arbejderbevægelsen og de forskellige landes kommunistiske partier var jøder. (Ibid.) På denne baggrund sker der en sammenkobling mellem at være jøde eller kommunist og at ”true Staten” eller være ”til Skade for Folket”. Selve det at varetage sine egne interesser på bekostning af ”Det Heles Vel” fremstilles som noget, der var indlejret specifikt i ”den jødisk-materialistiske Aand”, som bliver omtalt i indledningen. Måden, hvorpå Lembcke adopterede syndebuksteorien, som tog udgangspunkt i antisemitismen, og inkorporerede antikommunismen, er også noget, som var typisk for propagandaen fra NSDAP.

Den økonomiske politik, som bliver præsenteret i programmet, demonstrerer igen en manglende selvstændighed i forhold til NSDAP. I Tyskland havde nationalsocialisterne haft succes med en aggressiv agitation rettet mod middelklassen, som havde følt sig truet ovenfra af storkapitalen og borgerskabet, der fik politisk støtte fra de borgerlige partier, og nedenfra af arbejderklassen, der fik politisk støtte fra de socialistiske partier og den voksende fagbevægelse. NSDAP blev middelklassens politiske talerør. Dette kulminerede, da verdenskrisen satte ind, og det var især middelklassens stemmer, der gjorde, at valget i 1930 gik så godt. (Eigaard 1981: 43ff) At DNSAP først og fremmest forsøgte at appellere til middelklassen, selvom flere punkter også er rettet mod arbejderklassen, ses i punkt seksten, hvor det udtrykkes eksplicit, og punkt sytten, hvor man kræver opretholdelse af den private ejendomsret. Lembcke havde dog ikke indset, at industrialiseringsprocessen var nået længere i Tyskland, end det var tilfældet i Danmark, hvor der stadig var plads til mindre handlende og erhvervsdrivende. Han slog hårdt på: ”Befrielse fra Renteslaveriet” og ”Folkets Pantsættelse til den internationale Laanekapital”, men disse krav havde ikke den samme effekt herhjemme.

At staten skulle arbejde mod den stigende monopolisering og varetage ”Truster”, som der skrives i punkt tretten, var desuden et gammelt fagforeningskrav, som oprindeligt var socialdemokratisk, hvorfor det heller ikke repræsenterer nogen nytænkning. (Ibid.) Et af de få punkter, der ikke er oversat direkte, er det tolvte, som kræver: ”enhver Spekulation i Penge som er umoralsk og landsskadelig (...) siden August 1914 konfiskeres”. Det tyske krav var rettet mod gullaschbaronerne, som blev rige på 1. verdenskrig. Dette havde en stor propagandaeffekt i Tyskland, hvor alle antiparlamentariske grupper i løbet af 1920’erne havde det på deres program. (Eigaard 1981: 42) Selvom punktet er anderledes i det danske program, så udspringer det af det tyske nederlag, hvilket ses ud fra det specifikke tidspunkt, der henvises til. Dette er endnu et krav, der ikke giver mening i dansk kontekst. Nationalsocialismen havde været ti år undervejs i Tyskland. Specielle forhold, som adskilte sig betydeligt fra de danske, gjorde nu, at NSDAP var ved at udvikle sig til en masseparti. Dette tog DNSAP ikke højde for, da de til sidst i programmet krævede indførelse af diktaturet. Hvordan dette skulle finde sted, meldte programmet ikke om. Det var føreren, Lembcke, som uden videre skulle stå for at fremme ”Folkeopdragelsen” og ”Folkesundheden”, som der står i punkt 20 og 21. De krævede endvidere censur, i punkt 23, så det kun var folkefæller, som repræsenterede danske værdier, der måtte udtrykke sig i pressen. Punkt 24, hvor DNSAP vedkendte sig kristendommen, som Lembcke tidligere havde anfægtet, blev også kopieret. Det ”positive kristne standpunkt”, der ikke konfessionelt binder sig til en bestemt bekendelse, som det omtales i det tyske program, skal forstås i forhold til den rivalisering som eksisterede mellem katolicismen og protestantismen i landet. (Eigaard 1981: 47)

Ovenstående vidner om, at DNSAP fra begyndelsen kopierede sit program fra det tyske moderparti. De danske historikere er alle kritisk stillet over for programmet, hvilket stemmer overens med, hvad Eigaard konkluderer på baggrund af sin undersøgelse. Poulsen betegner programmet som en ”naiv imitation”, der giver udtryk for en manglende forståelse for, hvad nationalsocialismen gik ud på. (Poulsen 1970: 29) Dette virker som en rimelig antagelse, når det tyske forlæg nærmest er blevet plagieret frem for at have inspireret de danske nationalsocialister til at udvikle et selvstændigt program. Lauridsen mener, at nationalsocialisterne endnu ikke vidste, hvad de stod for i 1930. Foruden det tyske program er der ifølge ham ingen antydning af, at de havde gjort sig umage for at sætte sig mere ind i ideologien. (Lauridsen 2002: 140) Ravn og Quaade går så langt som til at sige, at Lembckes nationale sindelag og konservative indstilling gjorde ham modtagelig over for nationalsocialismens moralske og kulturelle indhold, men at hans økonomiske og politiske indsigt var meget beskedent. (Quaade & Ravn 1979: 21)

Clausen og førerkuppet

Efter DNSAP var blevet stiftet, afholdt man en række offentlige møder rundt omkring i landet, hvor formålet var at skabe større tilgang til partiet. Ved et møde i Sønderborg den 16. januar 1931 var Clausen blandt tilhørerne. Han havde været medlem af Det Konservative Folkeparti siden midten af 1920'erne, men nu sluttede han sig til nationalsocialisterne. (Ravn 2007: 80ff) I løbet af 1931 begyndte DNSAP opbygningen af et egentligt partiapparat. Der blev udnævnt distriktsførere, udgivet skrifter om nationalsocialismen og stiftet det officielle kamporgan, *National-Socialisten*, som forblev det mest betydningsfulde talerør for partiet gennem hele årtiet. Clausen udmærkede sig hurtigt som en af de førende ideologer inden for DNSAP. Med ham begyndte en gradvis ændring i partiets agitation, der nu blev rettet mere mod Sønderjylland. I de første år skrev han flere artikler end nogen anden i *National-Socialisten*. (Lauridsen 2002: 329) Han var desuden ugebladets anden redaktør, inden han blev erstattet af Lembcke den 1. maj 1932. (Hansen 1982: 60) Valget i 1932 viste, at den manglende realpolitiske indstilling, som Lembcke stod for, ikke gavtede partiet. DNSAP endte med at få 756 stemmer i Haderslevs amtskreds, hvor man opstillede kandidater som løsgængere. De øvrige kandidater, der var opstillet på Sjælland og i København, fik 269 stemmer. (Eigaard 1981: 66) Der er ikke dokumentation for, at det dårlige valg i 1932 var en direkte årsag til førerkuppet i 1933. Poulsen antyder, at den stigende utilfredshed med Lembcke, som de øvrige historikere også nævner, først og fremmest skyldtes valgresultatet. (Poulsen 1970: 25) Denne antagelse taler Djursaa også for i sin undersøgelse. (Djursaa 1981: 28)

Eigaard lægger dog mest vægt på, at den idealistiske Lembcke løbende blev sværere at arbejde sammen med. (Eigaard 1981: 64) Hans holdninger var vanskelige at forene med den voksende fløj i partiet, som Clausen repræsenterede, der var mere parlamentarisk indstillet. Valget havde vist, at nationalsocialisterne havde størst gennemslagskraft i Sønderjylland. Clausens position blev styrket ved, at han havde fået 576 personlige stemmer, hvilket var mange flere end nogen anden kandidat. (Eigaard 1981: 66) Partiets sønderjyske fløj begyndte at overtage flere vigtige poster på bekostning af den københavnske afdeling. Det samme år brød Wilfred Petersen, som var distriktsleder i København, med partiet. (Eigaard 1981: 72) Da kuppet fandt sted, ved et distriktsledermøde i Aabenraa den 23. juni, var det tydeligt, at Lembcke allerede havde mistet så mange støtter, at han reelt havde udspillet sin rolle. (Eigaard 1981: 75ff) Der er flere detaljer omkring mødet, som er uvisse. De senere beskrivelser af begivenhederne er farvet af, hvem der har fortalt dem, hvorfor jeg ikke vil gå dybere ind i dette.

Man kan konkludere, at Clausen blev fritstillet af Lembcke, hvorefter han blev valgt som fører for det selvstændige DNSAP (Jylland). De andre afdelinger tilsluttede sig ham, hvormed magtskiftet var en realitet. (Lauridsen 2002: 90ff) Efter kuppet blev Clausen igen redaktør for *National-Socialisten*. En uge efter mødet i Aabenraa kom den første artikel om førerskiftet. Generelt forsøgte man at neddæmpe, hvad der var sket. Dette var formentligt et forsøg på at komme Lembckes indvendinger i forkøbet. Der blev med henvisning til splittelsen i København blot konstateret, at et nyt parti var vokset frem, men den tidligere fører blev ikke omtalt negativt. (Eigaard 1981: 75) En anden artikel fra samme dag forklarede endvidere, at det havde været forkert, at DNSAP var begyndt med en: ”selvbestaltet fører, som medlemmerne derefter havde at acceptere”. (Eigaard 1981: 76) Clausen mente, at en naturlig leder ville vise sig, og herefter udtrykte han et håb om, at alle nationalsocialisterne igen ville samle sig. Hensigten med artiklens forsonende tone var at iscenesætte sig selv som den nye, tolerante fører. (Ibid.)

Det andet partiprogram

Under Clausens ledelse forsøgte DNSAP at bevæge sig væk fra den aggressive kurs, som Lembcke havde ført. Det vigtigste tiltag var en revidering af det oprindelige partiprogram, så man kunne opnå en mere selvstændig fremtoning frem for at være en efterligning af NSDAP. Clausen ønskede at give det nye program et mere dansk præg, så det ville appellere bredere i befolkningen. (Eigaard 1981: 86)

Det var dog svært foreneligt med den nationalsocialistiske tankegang at ændre på et program, der i sin tid var blevet fremlagt som ”uforanderligt”. Selvom Clausen mente, at der var noget galt med det tidligere forlæg, så kunne han ikke udtrykke det direkte, da dette ville være i strid med førertanken. (Lauridsen 2002: 145) På denne baggrund blev det nye program ikke fremlagt i *National-Socialisten*, men udkom mere skjult i pjecen *Hvad vi vil!* den 8. oktober 1933. (Bilag 3) Selvom programmet blev redigeret en smule de kommende år, så forblev det ideologiske indhold uændret. Det blev desuden anvendt som valgprogram resten af årtiet. (Lauridsen 2002: 147) Jeg vil kort gøre rede for, hvordan det forholder sig til det første program.

Det første, som springer i øjnene, er, at programmet er blevet reduceret til otte punkter frem for 25 punkter, hvilket fjerner det umiddelbare indtryk af plagiering fra NSDAP. Derudover er punkterne generelt mere abstrakte, hvilket vidner om, at nationalsocialisterne forsøgte at appellere bredere end tidligere. (Lauridsen 2002: 145) I indledningen opfordres der til samling af det danske folk uden om partierne. Formuleringen er noget mildere end tidligere, selvom DNSAP tydeligvis slog fast, at de stadig var imod parlamentarismen. (Eigaard 1981: 87) Det første punkt, hvor man taler om en: ”Genrejsning af det danske Folk (...) paa nordisk Kultur- og Race-Grundlag” indeholder en latent antisemitisme, men det er vigtigt at bemærke, at denne ikke længere udtrykkes eksplicit i programmet. DNSAP var stadig imod jøderne, der flittigt blev hetzet i *National-Socialisten*. (Ibid.) Det virker dog som om, at man bevidst nedtonede racespørgsmålets betydning for at kunne henvende sig til flere. (Lauridsen 2002: 145) I forlængelse af heraf blev kravet om et forbud mod det kommunistiske parti erstattet med en erklæring om kamp mod: ”den marxistiske Klassesdeling”, som der står i punkt seks. Der krævedes altså ikke længere, at de, der ifølge nationalsocialisterne stod i vejen for ”Helhedens Vel”, skulle ekskluderes fra samfundet.

Den økonomiske politik fra Lembcke blev overordnet set videreført i det nye program. Solidariteten med den almindelige dansker er tydelig i flere punkter, omend det lader til, at DNSAP havde fulgt med i debatten om socialreformen. Partiet krævede nu en: ”vidtgaende Socialforsorg overfor alle vore Gamle, Syge og Invalidere”, som skrevet i punkt tre, hvilket var en udvidelse fra det tidligere program, hvor det femtende punkt kun omhandlede de ældre. Nationalsocialisterne var dog stadig imod økonomisk understøttelse af de arbejdsløse, selvom dette ikke blev omtalt. (Eigaard 1981: 88) I punkt fire følger et krav om, at alle danske virksomheder skal tjene det danske samfund frem for ”Kapitalmagts Profitbegær”. De mente således, at produktionen bør være bestemt af landets behov.

I forhold til de abstrakte formuleringer, som præger programmet, er det bemærkelsesværdigt, at man herefter henvendte sig direkte til ”Jord, Arbejde og Kapital” (JAK). At nationalsocialisterne åbenlyst vedkendte sig værdier, som minder om, hvad JAK stod for, vidner om, at de forsøgte at etablere et samarbejde med denne bevægelse. (Ibid.) Det femte punkt, hvor der krævedes opretholdelse af den private ejendomsret, er nærmest en direkte afskrivning af punkt sytten fra det første program, hvormed det stadig fremstår som et af partiets kernepunkter. Kravet skal dog samtidig forstås som en håndsrekning til LS, som Clausen stadig gerne ville arbejde sammen med. (Lauridsen 2002: 145) Dette viser, at DNSAP fortsat forsøgte at appellere til de mindre handlende og erhvervsdrivende, men at man primært vendte sig mod det kriseramte landbrug.

Punkt seks taler for den korporative statstanke som erstatning for parlamentarismen. Dette blev ikke udtrykt direkte i det tidligere program, selvom Lembcke havde argumenteret for det i flere pjecer og artikler i *National-Socialisten*. (Eigaard 1981: 89) Den korporative statstanke, hvor staten blev styret af erhvervsorganisationerne, var dog svært forenelig med førerprincippet. Punktet blev senere ændret, så erhvervsorganisationerne fik en rådgivende karakter over for ”det personligt ansvarlige Statsstyre”. (Lauridsen 2002: 146) At Clausen havde så svært ved at formulere dette krav skyldes formentligt, at både Mussolini og Hitler aldrig nåede længere end til teoretisering omkring dette. (Eigaard 1981: 89)

Med det syvende punkt, hvor man kræver kamp mod: ”den liberalistiske og materialistiske Livside” til fordel for de ”idealistiske og socialistiske Kræfter”, forsøgte Clausen at opstille tilværelsen som en kampplads mellem de rigtige værdier, som nationalsocialisterne stod for, og de forkerte værdier, som deres politiske modstandere agiterede for. Denne abstrakte formulering skal ifølge Eigaard ses i lyset af krisen, som landet led under. Da DNSAP ikke havde nogle konkrete løsninger på krisen, så forsøgte de at betone de sande værdier frem for dagligdagens økonomiske behov. (Eigaard 1981: 90) I ottende punkt understreges partiets kristne grundlag endnu engang. Der er dog forskel på, at man i det første program blot bekendte sig til den kristne tro, og man nu aktivt vil: ”understøtte Kirken i dens Kamp for et kristent dansk Folk”. Kirkens betydning bliver større ved, at den fremstilles som et nationalt samlingspunkt, hvilket aldrig var tilfældet hos de tyske nationalsocialister. (Ravn 2007: 138) Til sidst i programmet kræves: ”Bevarelse af Danmarks nationale Selvstændighed”, men man taler samtidig for et samarbejde mellem ”de nordisk-germanske Folk, til hvilke vi er knyttet med Blodets Baand”.

Det er ikke tydeligt, hvem Clausen her henvender sig til, omend det må formodes, at punktet i hvert fald omhandler Tyskland, hvor Hitler som bekendt var kommet til magten. At man på den ene side nægtede at underlægge sig tyskerne, mens man på den anden side udtrykte solidaritet med dem, var et paradoks, som DNSAP gennem hele årtiet havde svært ved at finde en løsning på.

Indholdsmæssigt adskiller det andet program sig ikke markant fra det tidligere program. Den største forskel er opstillingen af otte punkter, hvormed man forsøgte at opnå en mere selvstændig fremtoning i forhold til det tyske moderparti. Derudover er antisemitismen blevet tonet ned. (Eigaard 1981: 86ff) Programmet kan desuden ses som et forsøg på at forene alle de danske nationalsocialistiske partier, der eksisterede på dette tidspunkt, mens man også ville skabe ro internt. Det er vigtigt at fremhæve, at programmet repræsenterer en blødere, mere realpolitisk linje end tidligere, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved samarbejdet, som man forsøgte at etablere med JAK og LS. (Ravn 2007: 137ff)

Fra sekt til parti

Med Clausen som fører oplevede DNSAP en betydelig fremgang i forhold til tidligere. Selvom man aldrig slap for, at størstedelen af befolkningen opfattede partiet som et ”politisk importprodukt”, så udviklede de sig fra at være ”en sekt til et miniparti”. (Lauridsen 2002: 55) Helt fra begyndelsen arbejdede Clausen for en selvstændiggørelse i forhold til NSDAP. Foruden det nye program, som er redegjort for allerede, så forsøgte han at ændre ved deres ydre udtryksformer. Hagekorset og *heilen* blev bevaret, men derudover blev der lagt et mere dansk præg på propagandaen. Under Lembcke var partisymbolet med et hvidt hagekors og en rød baggrund, som var omgivet af Hugin og Munin, blevet anvendt. Clausen afskaffede Odins ravne, da de røde og sorte farver gav associationer til Tyskland. (Ravn 2007: 143) Derudover blev der i stigende grad inddraget navne og symboler fra oldtiden og den nordiske mytologi, hvilket skulle give DNSAP en mere ”national profil”. (Lauridsen 2002: 62ff)

DNP og NSAP

Foruden DNSAP blev der som bekendt stiftet flere danske nationalsocialistiske partier i tiden før og under besættelsen. For en komplet oversigt henviser jeg til Bilag 4. Jeg mener, at det er relevant at præsentere, hvad man i forvejen ved om DNP og NSAP. Derudover inddrager jeg også litteratur, der beskæftiger sig med Vaaben og Andersen. Formålet med dette er at introducere de to mænd og gøre rede for, hvad den tidligere forskning allerede har afdækket, og hvor dette speciale kan bidrage med ny viden. Dette afsnit baserer sig udelukkende på forskningslitteratur.

Dansk Nationalsocialistisk Parti

DNP blev stiftet af Ejnar Vaaben den 2. november 1928 som Danmarks første nationalsocialistiske parti. (Djursaa 1981: 17) Vaaben arbejdede som korrespondent i Tyskland i 1926, hvor han blev fascineret af nationalsocialismens politik og propagandaformer. (Quaade & Ravn: 1979: 21) Han anvendte de følgende år på at sætte sig mere ind i ideologien, mens han på sine rejser til Tyskland mødte fremtrædende nationalsocialister, blandt andet Frick, Göring og Himmler. (Eigaard 1981: 33) Det lykkedes ham endda at bringe det første interview med Hitler i den danske presse i 1930. (Lauridsen 2011: 411) Vaaben holdt i begyndelsen lav profil frem for at forsøge at vinde tilslutning til DNP. Han var mere interesseret i at skabe et parti, som var afklaret med, hvad det stod for rent ideologisk, indtil danskerne var klar til at tage imod nationalsocialismen. (Eigaard 1981: 33)

I 1930 blev Vaaben færdiguddannet som cand.mag. i historie og tysk ved Københavns Universitet. (Lauridsen 2011: 412) Efter de tyske nationalsocialisters valgsejr i 1930 mente han, at tiden var inde til at udbrede ideologien herhjemme. Vaaben stod bag udgivelsen af *Hagekorset*, som var DNP's officielle kamporgan, fra november 1930 til februar 1931. (Hansen 1982: 43) Bladet er endnu aldrig blevet undersøgt. Han skrev desuden bogen *Hagekorset over Tyskland* i 1931, hvor han fremlagde sine politiske visioner. (Lauridsen 2011: 416) Eigaard skriver, at Vaaben søgte en særlig afart af nationalsocialismen, der var mere nationalt orienteret end DNSAP. (Eigaard 1981: 33ff) Hvordan dette kom til udtryk bliver ikke uddybet yderligere. Ud fra Lauridsens artikel er det dog tydeligt, at dansk-tyske grænse, som blev fastsat i 1920, var et vigtigt anliggende for Vaaben. Han tog flere gange til Tyskland, hvor han efter eget udsagn mødte fremtrædende tyske nationalsocialister, for at diskutere grænsespørgsmålet. (Lauridsen 2011: 418ff) Det er primært dette, som Lauridsens undersøgelse omhandler, hvilket er uden for mit speciales fokus. Hvad Vaaben i øvrigt stod for i forhold til nationalsocialismens andre temaer, kommer Lauridsen heller ikke nærmere ind på.

Vaaben var fra begyndelsen erklæret antisemit, hvilket var et centralt punkt i hans kritik af DNSAP. (Quaade & Ravn: 1979: 26) Hans antipati mod jøder var svært forenelig med Lembckes vægelsind eller impulsivitet på dette område, som flere historikere nævner. Dette har formentligt været årsagen til, at de to mænd lagde ud med at være rivaler. I et interview med *Fyens Stiftstidende* i 1931 omtalte Vaaben den tidligere ritmester således:

”Lembcke er ikke Nazist og har ingen som helst Forbindelse med Partiet, hverken her i Danmark eller i Tyskland (...) Lembcke er en politisk Klovn, der vel i sin Tid var en udmærket Spejderfører, men som siden da havde gjort sig fuldkommen latterlig ved sine mange politiske Svingninger og sin markkrigeriske Optræden”. (Lauridsen 2011: 423)

På baggrund heraf er det bemærkelsesværdigt, at Vaaben i maj 1932 valgte at slutte sig til DNSAP. Han begrundede senere dette med, at man ikke var: ”tjent med en splittelse af den nationalsocialistiske bevægelse i Danmark”. (Lauridsen 2011: 423) Vaaben blev hurtigt skribent for *National-Socialisten*, men han brød allerede med DNSAP et år senere oven på førerkuppet. (Quaade & Ravn: 1979: 26) Herefter blev DNP reetableret. *Hagekorset* begyndte at udkomme igen fra oktober 1935, hvilket holdt frem til marts 1939. (Hansen 1982: 43) Vaaben stod desuden bag flere bøger og pjecer, hvor han fremlagde sit syn på nationalsocialismen. Disse er heller ikke blevet undersøgt i eftertiden. Vaaben forblev fører for DNP indtil 1938, hvor han slog sig sammen med Carl Borg, der havde stiftet Dansk National-socialistisk Parti i 1932. (Djursaa 1981: 17) Borg blev nu fører, men partiet fortsatte under det oprindelige navn med Vaaben som drivkraft. (Hansen 1982: 43) Dette holdt et års tid, inden DNP blev opløst, da man underlagde sig DSP. (Ibid.) Her fortsatte Vaaben sit arbejde for at udbrede de nationalsocialistiske ideer.

National Socialistisk Arbejder Parti

NSAP blev stiftet af Aage H. Andersen den 31. oktober 1935. (Djursaa 1981: 18) Det blev Danmarks ottende nationalsocialistiske parti. Andersen begyndte i 1930 sit politiske arbejde under Petersen i NSP, hvor han hurtigt gjorde sig bemærket for sin stærke antisemitisme. (Bak 2007: 20) Året efter tilsluttede han sig DNSAP med den begrundelse, at det var det største nationalsocialistiske parti herhjemme. (Ibid.) Han mente, at han ville have bedre muligheder for at udbrede sine holdninger her. Andersen stod formentlig bag udgivelsen af *Bavnen* fra august 1934. (Hansen 1982: 17) Bladet havde ingen officielt ophavsmand, men den stærke agitation mod jøderne mindede om *Kamptegnet*, som han senere udgav, hvorfor dette må formodes. (Ibid.) Derudover udgav han i 1935 pjecen *Den kristne Kirke i nordisk Belysning*, hvor han distancerede sig yderligere fra den kurs, som Clausen havde lagt for DNSAP. (Bak 2007: 21) Om Andersen selv brød med partiet, eller om han blev udstødt, er der uenighed omkring. Ravn skriver, at Andersen blev ekskluderet fra DNSAP, fordi han udsendte disse skrifter uden partiets vidende. (Ravn 1979: 138) Det blev senere forklaret, at han stiftede NSAP som: ”protest mod moderpartiets manglende konsekvens i racespørgsmålet”. (Quaade & Ravn 1979: 27)

Uanset hvad, så er Bak ikke enig i, at bruddet skal forstås som et udtryk for, at DNSAP repræsenterede en mere moderat antisemitisme, som det er blevet fremlagt i forskningen. Hun mener, at man delte Andersens holdninger, men at hans aggressive agitation var uforenelig med det bevidste forsøg på at nedtone antisemitismen udadtil. (Bak 2007: 21) Ravn og Quaade skriver også, at DNSAP holdt lav profil i forhold til racepolitikken af strategiske årsager, men det står ikke klart, om de er enige med Bak. Det taler for hendes antagelse, at Andersen senere sluttede sig til DNSAP, hvor han blev leder af partiets ”racemæssige afdeling”. (Ravn 1979: 139)

Som fører for NSAP udgav Andersen en række pjecer og skrifter, hvor han fremlagde sit syn på nationalsocialismen, der især var præget af antisemitisme holdninger. Andersen påkaldte sig hurtigt opmærksomhed i befolkningen, hvor han blev kendt som den mest rabiate antisemit blandt de danske nationalsocialister. (Quaade & Ravn 1979: 27) I oktober 1936 blev han sigtet for udgivelsen af blandt andet *Den kristne Kirke i nordisk Belysning og Er ”Zions Viser Protokoller” et Falsum?* Retssagen omhandlede også flere andre fremtrædende nationalsocialister, blandt andet Petersen, og blev rejst på foranledning af Steincke. (Bak 2004: 391ff) Der gik over et år, før der endelig faldt en dom. Her blev Andersen idømt 80 dages hæfte for bagvaskelse. (Bak 2004: 407) Den følgende tid begyndte Steincke at udforme en ny paragraf i straffeloven, som skulle forbyde forfølgelsen af folk på baggrund af: ”tro, afstamning eller statsborgerforhold”. Dette udmøntede sig i racismeparagraffen, der blev vedtaget i Folketinget i 1939. (Bak 2007: 28) Paragraffen henvendte sig direkte til de danske nationalsocialister.

Andersen kom igen i karambolage med loven, da han begyndte udgivelsen af *Kamptegnet* i 1939. Steincke overvejede flere gange at forbyde bladet, da han mente, at det var til fare for den indre ro i landet. Det endte dog med en række injuriersager mod bladets skiftende redaktører. (Hansen 1982: 50) *Kamptegnet* er i eftertiden blevet berygtet for sin aggressive agitation. Det opnåede dog et relativt stort oplag, og selvom folk generelt tog afstand fra det i offentligheden, så vakte dets vulgaritet, såvel i tegning som i tekst, både interesse og sladder. (Bak 2004: 83ff) Det er *Kamptegnet*, som har gjort, at Andersen huskes i eftertiden. Han opnåede ikke stor tilslutning blandt den danske befolkning, men på baggrund af det berygtede blad fremstår han som en af de mest kendte nationalsocialister fra 1930'erne. Forskningen om ham, som jeg har fundet frem til, beskæftiger sig dog generelt ikke med, hvad han stod for ud over antisemitismen. Bak konkluderer på baggrund af sine undersøgelser, at Andersen var: ”antisemit, racist og nazist. I den rækkefølge”. (Bak 2007: 37)

Ejnar Vaaben

I første del af denne analyse vil jeg gennemgå DNP's partiprogrammer fra 1930 og 1939, hvilket skal medvirke til at give en bredere forståelse for, hvad Vaaben stod for rent politisk. Her vil jeg løbende bemærke, hvordan dette forholder sig til DNSAP. Herefter bliver de udvalgte kilder analyseret i kronologisk rækkefølge, hvilket giver et indblik i, hvilke temaer inden for nationalsocialismen, der var centrale for Vaaben. Sidst behandler jeg kort *Hagekorset*, hvor jeg vil komme ind på, hvad der var kendetegnende for bladet, og hvordan ideologien blev præsenteret her.

Det første partiprogram

Vaaben fremlagde sit første partiprogram i pjecen *Program for Dansk National Socialistisk Parti* i 1930. (Bilag 5) Programmets grundtone er nationalistisk, hvilket kommer til udtryk i de første punkter, som formuleres på et racebiologisk grundlag. Kravene indeholder en latent antisemitisme, selvom jøderne aldrig nævnes i programmet. Det første punkt kræver: "Racebeskyttelse for de sunde og nordiske Dele af det danske Folk indenfor alle Samfundsklasser". Ved at Vaaben inkluderer alle samfundsklasser, kan det tolkes, at han taler imod klassekampen, som var et centralt begreb inden for kommunismen. Bevarelsen af den danske kultur gælder alle folkefæller og går forud for classeskel. Som følge af dette kræves der i punkt to: "racebiologisk legitimation" i forbindelse med bevilling af statsborgerskab. Kravet om fremvisning af en arisk attest som en nødvendighed, før man bliver sikret borgerrettigheder, er værd at fremhæve, da dette er mere vidtgående end hos DNSAP, hvor det ikke omtales. Herefter kræves det, at: "kun Statsborgere faar Adgang til at beklæde Statens Embeder", som der står i punkt tre. Vaaben kræver desuden en: "fuldstændig Forandring af Indvandrings- og Udvandringslovgivningen", i punkt fem, selvom han ikke uddyber, hvilke ændringer han går ind for. I punkt seks kræver Vaaben: "Afskaffelse af det parlamentariske Styre". Det er bemærkelsesværdigt, at han ikke understreger, hvad han ønsker denne styreform erstattet af. I punkt otte, hvor han kræver, at: "Arbejderen skal være Medinteresseret af den Virksomhed, hvori han er ansat", ligger det dog implicit, at han er inspireret af den korporative statstanke. Vaabens økonomiske politik adskiller sig ikke betydeligt fra DNSAP. I det syvende punkt kræver han, at: "Statens økonomiske Politik skal tage Sigte paa Behovenes Dækning og ikke på Laanekapitalens Rentabilitet". Han mener, at man skal lade produktionen være bestemt af landets behov frem for storkapitalen. I niende punkt kræver han desuden sikring af den private ejendomsret, hvilket skal "hindre al Spekulation i Jord". At Vaaben slår hårdt på dette vidner om, at han ligesom DNSAP forsøgte at henvende sig til middelklassen, hvilket også udtrykkes i punkt ti: "Vi kræver opretholdelsen af en sund Middelstand".

De følgende tre punkter i programmet omhandler folkeopdragelse, hvilket især er henvendt til den danske ungdom. I punkt elleve kræver Vaaben gennemførelse af en undervisningsform, der er baseret på racebiologien, hvilket skal medvirke til, at: ”Ungdommen opdrages til dygtige og pligtopfyldende Statsborgere”. Her fremgår inspirationen fra den korporative statstanke endnu engang. Individet skal opdrages til at indgå i et større fællesskab, hvor det ofrer egne interesser til fordel for nationens bedste. Vaaben kræver desuden en ”retslig Kamp” mod de personer, der ”besudler det offentlige Liv” gennem kunsten og pressen i punkt tolv og tretten. Han taler altså for indførelsen af censur, selvom han ikke nævner, hvem denne skal rettes mod. Det kan tolkes som, at det gælder for alle dem, der repræsenterer værdier, der adskiller sig fra nationalsocialismen.

I punkt fjorten kræver Vaaben: ”Statskirkens Afskaffelse”, hvilket står i modsætning til DNSAP, der i begge programmer vedkendte sig kristendommen. Til sidst kræver Vaaben, at Danmark får opbygget et stærkt forsvar til: ”Beskyttelse af Landet”, som der står i punkt femten. Han kræver desuden i det sekstende punkt, at: ”dansk Landomraade” respekteres. Her lægger Vaaben sig mellem Lembcke, der talte for oprettelsen af en hær, som kunne anvendes til angreb, og Clausen, der krævede ”Bevarelse af Danmarks Selvstændighed”. Vaaben taler for oprustning, selvom det er i et defensivt henseende, hvilket formentligt er forbundet med det dansk-tyske grænsespørgsmål, som han var optaget af.

Det andet partiprogram

Vaaben fremlagde sit andet partiprogram i bogen *Hagekorset over Danmark* i 1939. (Bilag 6) Med en fodnote sidst i bogen henviser han til, at DNP's program for første gang blev offentliggjort i 1930, hvilket som bekendt er korrekt. (Vaaben 1939: 50) Programmet er dog blevet ændret på flere punkter i den nye udgivelse, uden at fremgår nogle steder. Om dette bevidst er blevet udeladt af Vaaben er uvist, men det er tankevækkende, eftersom ændringer i kurs og politiske kompromisser overordnet set er i strid med nationalsocialismen. Det første som springer i øjnene er, at programmet er blevet reduceret til tolv punkter frem for seksten punkter. Derudover er der også sket nogle ændringer rent agitatorisk.

Ved størstedelen af punkterne i det nye program følger en kort beskrivelse, hvor Vaaben uddyber sine holdninger. I det første punkt, som omhandler beskyttelse af den nordiske race, skriver han, at: ”Sand Nationalisme kender ingen Klasseforskelle, kun Folkefæller”. (Vaaben 1939: 46) Her fremstår det tydeligt, at han tager afstand fra klassekampen, hvilket tidligere kun blev antydnet.

I det andet punkt, som omhandler dansk statsborgerskab, uddyber han desuden, at folkelige tilhørsforhold ikke er et spørgsmål om: ”stemplet Papir, men om Byrd”. (Ibid.) Indholdsmæssigt er der ikke stor forskel fra det første program, men kravene formuleres eksplicit. I forlængelse heraf skriver Vaaben i det fjerde punkt, som omhandler ind- og udvandringslovgivningen, at udlændinge kun kan få dansk statsborgerskab, hvis de: ”tilhører et beslægtet Folk”. Han kræver derudover, at indvandring af jøder stoppes, og at emigranter af fremmed race, som allerede er bosat i landet, skal udvises. (Ibid.) Dette krav er igen mere vidtgående end hos DNSAP, der ikke talte om udvisning i deres programmer. Hvor Vaaben tidligere blot krævede afskaffelse af det parlamentariske styre, så erklærer han nu, at dette skal erstattes af: ”et virkeligt Folkestyre efter Førerprincippet”, som skrevet i punkt syv. Han nævner ikke, at korporationerne skal vælge de politiske råd, hvormed det fremstår som om, at han har bevæget sig væk fra den korporative statstanke. Det politiske forbillede er i højere grad Tyskland end Italien. Derudover er en væsentlig ændring, at: ”Ungdommen opdrages til dygtige og pligttopfyldende Danske”, hvilket står i punkt otte. I forhold til det første program er ”Statsborgere” blevet erstattet med ”Danske”. Vaaben nævner desuden ikke længere, at undervisningen skal foregå på et racebiologisk grundlag. Der indgår stadig et element af racebevidsthed i kravets formulering, men der er større fokus på den danske kultur end tidligere. Foruden nogle små ændringer i de følgende punkter, som indholdsmæssigt minder om det forrige program, så er den sidste markante forskel, at niende og tiende punkt fra det første program, som omhandlede bønder og middelklassen, er blevet udeladt. Vaaben slår i stedet på, at: ”Retten til Arbejde og Ejendom skal (...) sikres Ungdommen og den arbejdende Befolkning”, som skrevet i punkt fem. Tidligere gjaldt dette krav alle danske statsborgere. Denne ændring kan tolkes som et forsøg på at give DNP en mere socialistisk profil, hvilket kunne appellere til Petersen, som Vaaben få måneder senere sluttede sig sammen med i DSP. Agitationen var primært rettet mod arbejderne frem for bønderne, som det var tilfældet hos DNSAP.

Ovenstående vidner om, at Vaaben overordnet set ikke ændrede sig rent ideologisk fra 1930-39. Han begyndte dog at henvende sig til arbejderne. Han gik desuden fra at udtrykke sig på et racebiologisk grundlag til et mere nationalistisk grundlag med en stærk betoning af dansk kultur og danske værdier.

Hagekorset over Tyskland

I 1931 udgav Vaaben bogen *Hagekorset over Tyskland*, hvor han fremlagde sine tanker omkring en række områder inden for nationalsocialismen. Da jeg er begrænset af specialets omfang, så er det ikke muligt at komme ind på alt i bogen. Jeg har valgt at fokusere på de afsnit, hvor Vaaben behandler de mest væsentlige temaer inden for ideologien.

Hitlers nationale revolution

Bogen indledes med en beretning fra München i dagene omkring ølstuekuppet i 1923, hvor Hitler og flere andre fremtrædende nationalsocialister forsøgte at overtage magten i Tyskland. Med et levende sprog rapporterer Vaaben om nationalsocialisternes march gennem byen på vej mod Feldherrnhalle, som om han selv var til stede: ”Jeg standsede. Jo, der var de, det var Soldater, der kom. (...) taktfaste Skridt, korte Glimt af Metal, tætte Kolonner i hurtig, smældende March. Nærmere kom de, og stærkere bruste Sangen, teutonisk og vild”. (Vaaben 1931: 9) Vaaben fortæller, hvordan folk, der var vidne til optøget, blev grebet af stemningen. Man fornemmer hans fascination af de demonstrerende nationalsocialister mellem linjerne. Ophidselsen blev dog hurtigt erstattet af fortvivlelse, da der udbrød ildkamp mellem nationalsocialisterne og politiet: ”en kommer styrtende hen til os, bleg og oprevet: *de stødte sammen (...) 19 er døde, og mange saarede*”. (Vaaben 1931: 11) Ølstuekuppet fik en stor betydning for den nationalsocialistiske selvforståelse og skabelsen af førermyten, da Hitler i den efterfølgende retssag fremstillede sig selv som en revolutionær. (Lammers 2003: 57) Om Vaaben virkelig var øjenvidne til begivenhederne er tvivlsomt, men det er muligt, at hans levende fremstilling er et forsøg på at vinde sympati for nationalsocialismen hos læseren. Vaaben går efterfølgende tilbage i tiden for at forklare, hvordan det tyske folk blev tvunget i knæ på grund af den stigende inflation og de krigserstatninger, som det blev pålagt ved Versailles-traktaten. (Vaaben 1931: 12ff) På denne baggrund fremstilles Hitlers ”nationale revolution” som et nødvendigt opgør med den politik, der blev ført af regeringen i Tyskland.

Herefter revser Vaaben de tyske regeringspartier, som, efter Young-planen gennemførelse i 1929, gennem arbejdsløshedsunderstøttelser og socialudgifter tillod en skatteskrue, som aldrig vil stoppe. Vaaben forklarer, at ”hver Gang Skruen faar en Omdrejning, drages flere industrielle Virksomheder ind under Bedriftsstandsningen, og Tusinder af Bønder drives fra Jord og Hjem”. (Vaaben 1931: 20) Arbejdsløsheden vil fortsætte med at stige, og krisetilstandene vil blive forværret, hvis intet bliver gjort. Således er en kamp mod opfyldelsespolitikken uundgåelig. Vaaben forklarer, at skillelinjen i tysk politik er for eller imod opfyldelsespolitikken. Han fremstiller det som om, at de tyske regeringspartier ved at acceptere krigsreparationerne: ”paa det arbejdende Folks Bekostning maler Guld til den internationale Laanekapital”. (Vaaben 1931: 25) Derudover har regeringspartierne ved at føre en uansvarlig socialpolitik, som går langt ud over landets bæreevne, sørget for, at landet er blevet yderligere gældssat.

Hvad enten de kalder sig for ”Socialdemokrati, Centrum eller Statsparti”, så har de medvirket til: ”de internationale Interesegrupper Udsugelse af Bønderne og den øvrige arbejdende Befolkning”. (Vaaben 1931: 25ff) Vaaben beskriver, hvordan den menige tysker forarges over dette, hvilket medvirker til at forklare, hvorfor nationalsocialismen vinder så stor tilslutning i disse år.

Frihed, ære og brød

Herefter kommer Vaaben mere ind på, hvad den nationalsocialistiske verdensanskuelse går ud på. Tilværelsen bliver fremstillet som en kampplads, hvor nationalsocialismen står for de sande værdier. Vaaben forklarer, at slagordene: ”Frihed, Ære og Brød” ikke skal forstås som et demagogisk valgløfte fra nationalsocialisternes side, men som en parole for mænd, der ved, at de kun ved egen kraft kan gøre sig fri. Vejen til frihed kræver de største ofre, måske endda livet selv. Æren kræver, at den enkelte uden tøven ofrer sig for sin race og dens livsværdier, som er forbundet til den nation, som man tilhører fra sin fødsel. (Vaaben: 1931: 30) Her udtrykkes fællesskabstanken, hvor det enkelte individ skulle ofre sig til fordel for det heles vel. I modsætning til dette eksisterede der i tiden: ”en fremmedartet Aand med en flad, materialistisk Nyttefilosofi”, som ødelagde de nordisk-germanske karakterværdier. (Vaaben 1931: 31) Vaaben skriver, at de store, holdningsløse masser er blevet lullet i søvn ved illusionen om et: ”Hyggens og Fredelighedens Paradis, hvor Livets Grundlov, *den evige Kamp*, skulde være ophævet”. (Ibid.) Det var denne ”løgn”, som nationalsocialisterne bekæmpede. De abstrakte formuleringer skal ses i forbindelse med de krisetilstande, som eksisterede i Tyskland. Nationalsocialisterne slog hårdt på idealismen, der repræsenterede det sande livsindhold, frem for materialismen, der repræsenterede dagligdagens behov. Det fremgår tydeligt, at disse to opstillede poler repræsenterer nationalsocialisterne og deres politiske modstandere. Det centrale i ovenstående er ønsket om en genrejsning af Tyskland. Nationalsocialisterne opfordrede til fædrelandskærlighed og opoffelse i en krisetid, hvor regeringspartierne stod for skud, og hvor økonomien var svækket. Ved at følge den vej som Hitler anviste, så kunne man blive ledt ud af krisen og blive en del af noget, som var større end en selv. Vaaben erklærer sig uden forbehold som tilhænger af dette. Med henrykkelse beretter han om, hvordan Hitler er i gang med at mobilisere den tyske befolkning:

”som en Magnet trækker denne ukendte Soldat [Hitler] Masserne til sig: Arbejdere, jævne Bønder, Frontsoldater, Officerer og unge Studenter kommer strømmende i Skarer. Alle vil høre Hitler. Selv de *Intelligente* og evigt *Overlegne* begynder at lytte”. (Vaaben 1931: 31)

Det hører dog med, at Vaaben tilsyneladende forstod, at de tyske nationalsocialisters succes med at mobilisere masserne var givet i de bestemte forhold, som eksisterede i landet oven på verdenskrigen. Han fremsatte ikke nogle krav i sine partiprogrammer, som indholdsmæssigt kan sammenlignes med ovenstående. På denne måde adskiller han sig fra DNSAP, som forsøgte sig med en lignende agitation i sit program. Vaaben kommer med en – farvet – beskrivelse af den politiske udvikling i Tyskland. Han skriver, at danskerne læser om disse begivenheder uden at tage dem nærmere til eftertanke, hvilket skyldes, at Hitler ikke fremstilles på retfærdig vis i den danske presse. (Vaaben 1931: 32) Det virker således som om, at formålet med dette afsnit er oplysning, selvom Vaaben formentligt også forsøger at virke smittende med sin entusiasme. Denne tendens fortsættes på de følgende sider, hvor Vaaben udførligt beskriver Hitlers liv, før han gennemgår NSDAP's 25-punkts program, hvilket jeg tidligere har behandlet. (Vaaben 1931: 33ff)

Günther og racebiologien

Bogens andet afsnit omhandler racebiologen Hans F. K. Günther og den Nordiske Bevægelse. Vaaben mener, at det er svært at forstå den nationalsocialistiske verdensanskuelse uden nærmere kendskab til dette område. Målet for den Nordiske Bevægelse, som Günther var talsmand for, er den nordiske races fremgang og politiske førerskab. Hitler anser også dette som statens vigtigste opgave. Således er bevægelsen beslægtet med nationalsocialismen, selvom de to ikke må forveksles. Vaaben skriver, at: ”den Nordiske Bevægelse er en uafhængig og selvstændig Bevægelse, der (...) hverken kan være partipolitisk eller nationalt bundet”. (Vaaben 1931: 61) Dette adskiller sig fra nationalsocialismen, som er tidsbestemt, hvilket NSDAP selv fremhæver i sit program. Her erklærer de, at partiet vil blive opløst den dag, hvor dets mål er nået. (Ibid.)

Vaaben mener, at nationalsocialisterne ved at vedkende sig den Nordiske Bevægelse demonstrerer, at de kæmper for en sag, der: ”ligger hinsides alle forbigaaende Konjunkturer og partipolitiske Konstellationer”. (Vaaben 1931: 62) Han anser Günthers forskning for at være central i forbindelse med udformningen af den nationalsocialistiske racelære, hvorfor han omhyggeligt gør rede for denne. Günther var professor i racevidenskab ved universitetet i Jena. Han udgav i 1922 bogen *Rassenkunde des deutschen Volkes*, der fremstilles som et af nationalsocialismens hovedværker. Günther skelner mellem *racer*, som er uforanderlige og tidsløse, og *folkeslag*, hvis racemæssige sammensætning og skæbner er skiftende. Han forklarer, at racen ikke kan forandres, men den kan gå til grunde inden for et folk og bevares hos et andet.

Günther argumenterer imod raceblanding, da det er skadeligt for et folk. Han mener, at det er racen, som skaber kulturen: ”Arveanlæggene, og ikke Milieuet er den afgørende Faktor i den Enkeltes og Nationernes Liv”. (Vaaben 1931: 63) Günther definerer begrebet *race* på følgende måde:

”En menneskegruppe, der med dens karakteristiske Forening af legemlige Kendetegn og sjælelige Egenskaber adskiller sig fra alle andre Menneskegrupper, og altid i Slægten bevarer sine Særpræg, udgør en Race”. (Vaaben 1931: 66)

Günther opstiller på denne baggrund seks hovedracer, som findes i Europa: 1) Den nordiske race, som er mest udbredt i Nordvesteuropa, 2) den daliske race, som findes i Skandinavien, Tyskland og England, 3) den ostiske race, som findes overalt i Europa, 4) den dinariske race, som er mest udbredt i Jugoslavien, Bayern, Schweiz og Østfrankrig, 5) den østbaltiske race, som findes i de baltiske lande, Rusland, Skandinavien og Østtyskland, og 6) den vestiske race, som findes i Sydfrankrig, Italien, Spanien og Irland. (Vaaben 1931: 66ff) Ifølge Günther er de fysiske kendetegn for den nordiske race: slank af bygning, øjnene er blå eller grå, håret er blondt, huden er hvid og skær, næsen er lige eller smal, og ansigtet er langt og smalt. Af sjælelige egenskaber tilskrives racen: viljestyrke, dømmekraft, forudseenhed, vidsyn og åndelig skaberkraft. (Ibid.) Den nordiske race udmærker sig således ved sine føreregenskaber. Jeg vil ikke gennemgå, hvad der kendetegner de øvrige racer, men som et eksempel, der angiveligt demonstrerer den nordiske races fortrin, fremhæver jeg den østbaltiske race, der fysisk kendes ved: en sammentrængt bygning, blå øjne, men uden den nordiske races stærke blik, askeblondt hår som er hårdt og stift, lys hud med en grå undertone, et rundt og kort ansigt og næse, samt fremhævede kindben. Af sjælelige egenskaber tilskrives racen: en tilbøjelighed til grubleri, skyhed, lumskhed og nøjsomhed, men den bukker let under for skiftende meninger. (Vaaben 1931: 68) Alle racer har gode egenskaber, men de fremstilles som underlegne i forhold til den nordiske race, hvilket var et centralt element i den nationalsocialistiske ideologi.

Günther inddeler jøderne i to forskellige grupper: 1) Sydjøderne (sephardim), som udgør cirka en tiendedel af folket. De er mest udbredt på Balkan og i Frankrig, Italien og Spanien samt til dels Afrika, Frankrig, Holland og England. 2) Østjøderne (aschkenasim), som udgør resten af folket. De findes i Rusland, Polen, Ungarn, Østrig, Tyskland, Skandinavien og Amerika. (Vaaben 1931: 69ff)

Der findes ikke nogen jødisk race. Jøderne er grupper af folk, som kan være sammensat af forskellige racer, hvilket afhænger af den nation, det tilhører. Günther mener ikke, at trosforskellene mellem jøder og de folk, som de bor iblandt, længere har nogen betydning. Det er ifølge ham forkert at betragte det jødiske spørgsmål som en ”mosaisk-kristelig Divergens”. (Vaaben 1931: 70) Det er heller ikke rigtigt, at spørgsmålet bunder i økonomiske forhold, selvom Günther fremhæver, at de ledende repræsentanter for den internationale lånekapital er jøder, der generelt trives bedre end landedes egne borgere. (Vaaben 1931: 71) Problemet er ”Indflydelsen i Aandslivet”, der er skabt gennem jødernes økonomiske overherredømme, hvilket er til fare for de vesteuropæiske folks karakterværdier. (Ibid.) Günther mener, at jøderne gradvist skal udskilles fra de nordisk-germanske folk, hvilket han anser som en ”værdig” løsning på jødespørgsmålet. (Ibid.)

Herefter kommer Vaaben ind på arvelighedsforskningen. Efter en racebiologisk opfattelse kan man kun forbedre et folks legemlige og sjælelige egenskaber ved en: ”Forhøjelse af Børnetallet hos de (...) bedst kvalificerede Slægter”, mens forplantningen hos de: ”mindre værdige Familier (...) skal hæmmes gennem Oplysning og socialpolitiske Foranstaltninger”. (Vaaben 1931: 72) Vaaben nævner her Darwins lære om den naturlige selektion som en forløber for de racehygiejniske principper. (Vaaben 1931: 73) Han påpeger i denne forbindelse, at man i Amerika og Norge overvejer at ændre på indvandrings- og udvandringslove ud fra et racebiologisk grundlag. Han mener desuden, at: ”den Tid er ikke fjern, da alle Vaneforbrydere, Taaber og Syfilitikere i disse Lande vil blive steriliserede ved Lov”. (Vaaben 1931: 74)

Det fremgår af det følgende, at den nordiske race er truet af de store sociale ændringer, som udviklingen har medført. For at modvirke dette kulturforfald må den nordiske race blive sig sin stilling bevidst og stå sammen. Her ser Günthers bevægelse sin opgave. Redningen er ikke blot eugeniske tiltag, men også en genopvækkelse af folks racebevidsthed. (Vaaben 1931: 75) Hvis den nordiske races kulturelle og politiske førerstilling skal genoprettes, så er man nødt til ikke at lade de øvrige racer formere sig i et større omfang end en selv. Målet er således børnerige familier blandt de bedste og sundeste af den nordiske race. Derudover skal valg af en ægtefælle fra en fremmed race forbydes. Udenrigspolitisk må man forhindre krige mellem de nordiske nationer, hvis folk indgår i et såkaldt skæbnefællesskab. (Ibid.)

På de næste sider omtaler Vaaben flere af Günthers værker. Herefter beskriver han en række forløbere for den Nordiske Bevægelse, heriblandt Carlyle, Gobineau og Kraitscheck. (Vaaben 1931: 81ff) Han fremhæver også Nietzsche, hvis tanker om racehygiejnen stemmer overens med: ”den moderne Eugeniks Fodringer”. (Vaaben 1931: 85) I gennemgangen af Günther kan det være svært at skelne mellem, hvornår Vaaben parafraserer dennes ideer, og hvornår han udtrykker sig selvstændigt. Indholdsmæssigt hænger afsnittet dog sammen, hvormed det fremstår som om, at Vaaben overordnet set deler Günthers holdninger. Der bliver aldrig opfordret til forfølgelse af jøder. Frem for vold som en løsning taler Vaaben for en adskillelse af racerne.

Nationalsocialisme eller marxisme?

I bogens tredje afsnit kommer Vaaben ind på modsætningsforholdet mellem nationalsocialismen og kommunismen. Han skriver, at kommunismen er en: ”kæmpemæssig Forfalskning af den sociale Arbejderbevægelse og en Forbrydelse mod Samfundet”. (Vaaben 1931: 106) Mens Hitler ønsker at indlemme den socialt udstødte arbejderklasse som stand inden for den sociale nationalstat, så forsøger Marx at gøre kløften mellem arbejderne og den øvrige befolkning større. Nationalsocialisterne vil forene masserne, mens kommunisterne vil overbevise arbejderne om, at de intet har til fælles med deres øvrige landsmænd. (Vaaben 1931: 109) Vaaben skriver, at grundlaget for den marxistiske verdensanskuelse er den materialistiske historieopfattelse, hvor klasserne kæmper indbyrdes om de materielle goder. Marxismen hylder miljøteoriene, hvor mennesket forstås som et produkt af sine omgivelser. Her bliver alle født lige, og alle er i princippet lige gode. Raceforskelle, nationer eller folkeslag anderkendes ikke. (Vaaben 1931: 110ff) Klassekampen tager sit udgangspunkt i arbejderens nød og modsætningen mellem arbejde og kapital. Men klassekampteorien er ødelæggende for folkefællesskabet. Den nationale stats tilintetgørelse er hos Marx en forudsætning for socialismens gennemførelse, men han har ifølge Vaaben forvekslet statsbegrebet med de enkelte herskende klassers korrupsion og magtmisbrug. (Vaaben 1931: 111)

Vaaben revser herefter Marx’ værdilære, som indeholder flere misforståelser. Han fremhæver, at produktionen af varer er afhængig af arbejderens flid eller dovenskab. En vares værdi retter sig hos Marx ikke efter den individuelle, men efter samfundets gennemsnitlige arbejdstid, hvilket ifølge Vaaben viser, hvor løs hans beregning er. Han anser beregningen af anvendt arbejdstid på en given vare som praktisk uigennemførlig. (Vaaben 1931: 113) Værdilæren fremstilles desuden som teoretisk umulig, når det kommer til kompliceret arbejde.

Marx forsøger med en simpel sammenlægning at regne en mindre mængde kompliceret arbejde som værende lig med en større mængde ukompliceret arbejde. Vaaben mener ikke, at det er muligt at opstille en gennemsnitlig beregning for kompliceret arbejde, hvorfor han kalder Marx' tilgang for "ubrugelig". (Ibid.) Hvor kommunisterne appellerer til en enkelt klasse, det internationale proletariat, forsøger nationalsocialisterne på et nationalt folkeligt grundlag at samle: "Haandens og Aandens Arbejdere til en fast Enhedsfront". (Vaaben 1931: 118) Her taler Vaaben for organismetanken, hvor den enkelte person udgør en vigtig del af helheden, men hvor der stadig eksisterer en skarp opdeling mellem dem, der træffer beslutningerne, og dem der udfører dem.

Efterfølgende kalder Vaaben klassekampen for et: "politisk Instrument i den internationale jødiske Laanekapitals Tjeneste". (Ibid.) Han skriver, at det kommunistiske program skam er antikapitalistisk, men at deres *taktik* ikke er i arbejdernes interesse. Efter marxistisk opfattelse skaber den uhæmmede kapitalisme en udvikling, som ikke kan stoppes, kun fremskyndes: "Bønder bukkes under for den mobile Kapital (...) Haandværkerne og den mindre Fabrikant konkurreres ud af Stordriften etc.". (Vaaben 1931: 119) Således består samfundet til sidst af nogle få kapitalister og et stort proletariat, hvilket skal føre til en opstand, hvor proletariatet overtager den politiske magt. Når lånekapitalen bekæmper grundejendommen, eller når storkapitalen angriber mellemklassen, stiller kommunisterne sig altså på kapitalismens side. (Ibid.)

Ud fra ovenstående konkluderer Vaaben, at kommunismen ikke kan betragtes som en socialistisk bevægelse. Ved at tillade den negative udvikling, frem for at bekæmpe den, er kommunismen den sande socialismes værste fjende, fordi den: "under Socialismens Maske arbejder for Kapitalismen ved at stille de Kræfter, som (...) er egnede til Socialismens Virkeliggørelse i Storfinansens Tjeneste". (Vaaben 1931: 120) Vaaben mener, at socialiseringen bliver vanskeligere at gennemføre, jo stærkere kapitalismen er. Således anser han kommunismen for at være "tåbelig" og decideret skadelig. (Ibid.)

Den nationalsocialistiske folkestat

I bogens fjerde afsnit beskæftiger Vaaben sig med, hvordan Tyskland vil komme til at se ud under nationalsocialistisk førerskab. Han citerer Darré, som efter racebiologiske synspunkter vil opbygge en stat på baggrund af to fundamentale forudsætninger: 1) Menneskene, som fylder den med Liv og giver den sit Præg, og 2) Landomraadet, hvortil dens Tilværelse er knyttet. (Vaaben 1931: 144)

Ideen om blod og jord skal danne grundlaget for oprettelsen af den nationalsocialistiske folkestat. Men hvis staten skal være uafhængig, og den skal sikre økonomisk ligevægt og sunde arbejdsvilkår for sine borgere, så må den være i stand til at ernære sig af sin egen jord. Således skal landbruget være det bærende erhverv i den stat, som nationalsocialisterne vil skabe. (Ibid.) Vaaben skriver dog, at Europa er overbefolket, så hvordan skal man sikre folket dets ernæringsbasis? Dette bliver fremstillet som et af kernepunkterne i det tyske folks kamp for tilværelsen. Vaaben knytter i denne forbindelse an til *Mein Kampf*, hvor Hitler opstiller fire principielle muligheder for løsningen af befolkningsproblemet: 1) nationalt selvmord ved kunstig indskrænkning af fødslerne, 2) indre kolonisation og tiltagende formindskelse af de enkeltes råderum og udviklingsmuligheder, 3) erhvervelse af nyt landområde ved erobring og kolonisation ud fra racebiologiske grundsætninger og 4) skabelse af en handel og industri i tilknytning til oversøisk kolonisation. (Vaaben 1931: 145) Den første mulighed betragter Hitler som forkastelig, da man hæmmer den nordisk-germanske races udvikling. Den anden mulighed er utilstrækkelig, da den vil føre til indre forviklinger og kulturforfald. Den fjerde mulighed er uigennemførlig, da den vil føre til en konflikt med Englands oversøiske interesser. Det er den tredje mulighed, som Hitler mener er løsningen. (Ibid.) Ideen om *Lebensraum* skulle i praksis udføres gennem en østlig ekspansion, hvor de slaviske folkeslag blev fortrængt til fordel for de germanske.

Nationalsocialisterne ønskede statens økonomiske selvstændighed, hvor man selv var i stand til at tilfredsstille alle folkefællers grundbehov i forhold til bolig, ernæring og beklædning. Hensigten var ikke, at man økonomisk og handelsmæssigt blev afsondret fra omverdenen. Det væsentlige var dog, at "det førende Kulturfolks Skæbne" ikke blev lagt i hænderne på en anonym verdensøkonomi. (Ibid.) Herefter beskriver Vaaben, hvordan økonomien skal tjene den fælles folkeorganisme. Han mener, at det kun er den organisk-leddede nationalsocialistiske økonomiform, som under statens særlige beskyttelse kan blive: "en Kilde til Folkets sande Vel". (Vaaben 1931: 147) Med organismetanken, frem for den kapitalistiske udbytning eller den marxistiske "gøre alle lige", gives der mulighed for den skabende personlighed. (Ibid.) På denne måde kan enhver folkefælle på sin plads udrette det bedste for staten og derved for sig selv.

Sammenfatning

Hagekorset over Tyskland blev udgivet på et tidspunkt, hvor nationalsocialismen endnu ikke var særlig udbredt i Danmark. Således beskæftiger størstedelen af bogens afsnit sig med tyske forhold.

Hensigten med udgivelsen lader til at være oplysning og inspiration. Vaaben udtrykker sympati for nationalsocialisternes sag, mens han samtidig forsøger at overbevise om, at den politiske udvikling i Tyskland også angår danskerne. Med betegnelsen *skæbnefællesskab* forsøger Vaaben at knytte bånd mellem det tyske og det danske folk. Han fremstiller det som om, at den nationalsocialismen ikke er bundet til en nation eller et bestemt folk.

Danmarkshistorien og racelæren

I 1938 udgav Vaaben bogen *Danmarks Historie i racebiologisk Belysning*. Her implementerer han den nationalsocialistiske racelære i sin historieskrivning. Vaaben indleder bogen med en beskrivelse af den ældre stenalders jægerfolk. Herefter skildrer han den yngre stenalders kvægavl og agerbrug, før han når til bronzealderen. Vaaben er fascineret af denne periodes nordiske bondekrigere. Han fremhæver blandt andet lurerne og solvognen, som vidner om en usædvanlig ensartet og udviklet kultur hos disse folkeslag. (Vaaben 1938: 9) Efterfølgende beretter han om sagnkongen Skjold og efterkommeren Rolf Krake, der med troskab og heldmod har inspireret ”danske Historieskrivere og Skjalde af Rang fra Saxo til Grundtvig”. (Vaaben 1938: 10) Han fremhæver også vikingekongen Regnar Lodbrog som et eksempel på danske enkeltpersoners store bedrifter. (Vaaben 1931: 11) Vaaben gør opmærksom på, at der er tale om sagn, men han tager dem alligevel med i sin fremstilling, da de giver en fornemmelse af danernes heroiske fortid.

Herefter skildrer han det danske kongeriges udvikling fra Gorm den Gamle til Margrethe I. Han lægger særlig vægt på den danske ”ekspansionspolitik”, herunder Harald Blåtands erobring af Norge og Svend Tveskægs forsøg på at underlægge sig England. (Vaaben 1938: 15ff) Vaaben mener, at forsøgene på at udbrede det danske rige skal forstås i forbindelse med, at Danmark frem til cirka 1200 var det tættest befolkede land i Nordeuropa. Han påpeger desuden, at stammerne ved Østersøen udmærkede sig i en særlig grad i et racemæssigt henseende. (Vaaben 1938: 16) De danske erobringstogter bliver således fremstillet som en naturnødvendighed. Det gjaldt om at komme faren for et for lille leve- og landområde i forkøbet. Vaabens beskrivelse minder til forveksling om de nationalsocialistiske ideer om *Lebensraum*. I forlængelse heraf skriver Vaaben, at de danske forsøg på en oversøisk rigsdannelse medførte en ”racemæssig Højnelse” i England. De lykkedes dog ikke i det lange løb, da den danske og engelske folkekarakter var for forskellig. (Vaaben 1931: 17)

Ovenstående demonstrerer, hvordan Vaaben forstod den danske historie ud fra et racebiologisk perspektiv. De senere danske erobringer fremstilles alle som et uomgængeligt spørgsmål om territorial udvidelse eller tilbageløbende indsnævring. På de følgende sider kommenterer han løbende folkenes grad af racerenhed. Han begræder blandt andet Margrethe I's død, da den betød, at den oprindelige danske kongeslægt uddøde. Vaaben mener ikke, at efterfølgerne var i stand til at løfte arven og bære denne videre. (Vaaben 1938: 28ff) Dette er et eksempel på, hvordan han anvender racestyrke eller raceforringelse som forklaringer på den historiske udvikling.

Igennem bogen er det tydeligt, at Vaaben er inspireret af Günther, der talte om et kulturforfald i den nordisk-germanske race. Han skriver, at: "Disse sidste tusind Aar har i racemæssig Henseende for det nordiske Menneske været en Nedgangens Tid". (Vaaben 1938: 36) Han slår på, at slægt og hjemstavn må være en forudsætning for enhver levedygtig nation, men dette kræver, at folkene bliver bevidste om deres stilling. Vaaben vil med sin udlægning af historien medvirke hertil. Ved at hylde den nordiske race forsøger han genopvække racebevidstheden hos danskerne.

Hagekorset over Danmark

I 1939 udgav Vaaben bogen *Hagekorset over Danmark*. Store dele af bogen omhandler emner, som allerede er blevet behandlet i *Hagekorset over Tyskland*, hvorfor jeg udelader disse. Visse afsnit beskæftiger sig dog med nationalsocialismen i forbindelse med forhold, der specifikt angår Danmark. Det er dette, som jeg har valgt at fokusere på.

Systemets forfald

Vaaben mener ikke, at krisen er skyld i de problemer, som er opstået i Danmark i løbet af 1930'erne. Han skriver, at kampen mod krisen på forhånd er dødsdømt, da krisen blot er det ydre udtryk for det nuværende politiske systems: "aandelige og moralske Sammenbrud". (Vaaben 1939: 10) Ifølge ham bunder krisen i flugten fra land til by, der i stigende grad undergraver det danske folks eksistens og selvstændighed år for år. Med landflugten følger arbejdsmangel på landet og arbejdsløshed i byerne, hvilket fører til ringere levevilkår for den brede befolkning. (Ibid.) Vaaben tager afstand fra de danske regeringspartier, der med deres kriselovgivning blot har forværret tilstandene.

Dette kommer klarest til udtryk i forbindelse med socialreformen, som han mener er: ”Umoraliteten og Æresløsheden sat i System”. (Vaaben 1939: 12) Han skriver, at en socialist burde lovfæste retten til arbejde frem for retten til almisser, idet social understøttelse er demoraliserende og ødelæggende. (Vaaben 1939: 13) Dette indikerer, at Vaaben havde bevæget sig i en mere socialistisk retning i forhold til sit første program, der primært var rettet mod middelklassen. Dette bliver efterfølgende tydeliggjort i hans angreb mod DNSAP, der omtales som: ”Clausens storagrariske Nazister”. (Vaaben 1939: 15) Her skriver han, at partiet har skærpet klassekampen og øget modsætningen mellem land og by til fordel for bonden og arbejderens fælles fjender: lånekapitalen og marxismen. Han begrundet dette med deres paroler ved valget i 1935, som hovedsageligt var henvendt til landbruget. (Ibid.) Herefter udtrykker Vaaben dog sympati med bønderne. Han mener, at det er forståeligt, at de under det nuværende ”halvliberalistiske og halvmarxistiske System” har dannet deres egen fagforening, LS. Han understreger dog samtidig, at: ”kun Nationalsocialismen kan genrejse hele det danske Folk og dermed den danske Landbostand”. (Vaaben 1939: 16) I forlængelse heraf kommer Vaaben med endnu en kritik af Clausen, om end den er lettere skjult. Han skriver, at ”døgnpolitikeren”, som aldrig vil være i stand til at skabe den store og samlende politik, er tvunget til at binde sig til en bestemt interessegruppe (LS), hvis han skal opnå succes. (Ibid.)

Afslutningsvist kommer Vaaben ind på, hvordan den danske genrejsning skal finde sted. Han mener, at bycivilisationen skal afløses af en hjemstavnsbundet organisk kultur, så: ”Landflugten forvandles til en gradvis Nedlæggelse af Storbyerne og en tilsvarende Bosættelse af Nybyggere paa Landet”. (Vaaben 1939: 19) Han understreger, at det ikke er meningen, at alle danskere skal være bønder. Der skal være en sund ligevægt mellem land og by. (Ibid.) Vaaben er altså først og fremmest negativt indstillet over for urbaniseringen, som industrialiseringen medførte. Hans forestillinger om en dansk nationalsocialistisk stat ligger tæt op ad ideen om blod og jord.

Danmark og nationalsocialismen

Herefter redegør Vaaben for Günthers tanker og den Nordiske Bevægelse, som tidligere er blevet behandlet. Denne gang er det dog med henblik på at forsvare nationalsocialismen herhjemme. Vaaben mener ikke, at man giver afkald på sin nationale værdighed ved at udtrykke sin sympati for nationalsocialismen. Han skriver, at man skylder Günther og Hitler uendeligt meget, og at han ikke er bange for at indrømme det.

Det er netop på grund af sin fædrelandskærlighed, at han bekender sig til nationalsocialismen, hvilket ikke betyder, at han smider sig: ”pladask paa Maven for Det Tredje Rige”. (Vaaben 1939: 35) Han argumenterer for, at nationalsocialismen ikke skal forstås som en tysk importvare, men en: ”indre Nødvendighed for hvert sundt og livskraftigt Folk af nordisk Oprindelse”. (Vaaben 1939: 36) Vaaben begrundede dette med, at Tyskland ikke har eneret på den nordiske race og dens kultur- og karakterværdier. Efterfølgende angriber han flere af de øvrige danske nationalsocialistiske partier, der ifølge ham er værre end de åbenlyse politiske fjender. De såkaldte surrogatbevægelser, som ikke bliver omtalt ved navn, er farlige, da de forfalsker nationalsocialismen ved at skåne folk for klare standpunkter, eksempelvis i forhold til racespørgsmålet og lånekapitalen. (Vaaben 1939: 37) Det ligger implicit, at kritikken blandt andet er rettet mod DNSAP, da de, som tidligere nævnt, nedtonede racespørgsmålets betydning under Clausen.

Til slut kommer Vaaben kort ind på forholdet til Tyskland. Han skriver, at jøderne ønsker at holde klassekampen i live, hvorfor de med held har forsøgt at opstille et modsætningsforhold mellem tyskere og danskere. Dette har medført, at kampen for den danske genrejsning og et godt forhold til: ”vore Blodsbrødre mod Syd” er blevet stillet i et dårligt lys. (Vaaben 1939: 40) Han understreger, at nationalsocialismen ikke er et tysk projekt, men at det afgørende ikke er at: ”gøre Nationalsocialismen dansk, men (...) at gøre Danmark Nationalsocialistisk!”. (Vaaben 1939: 41) Han bemærker, at han gennem sin årelange relation med det ny Tyskland ved, at de på baggrund af de nordiske racetanker ønsker et varigt venskab med Danmark og Skandinavien. (Vaaben 1939: 42)

Hagekorset

Med udgivelsen af *Hagekorset* forsøgte Vaaben at henvende sig til den almindelige dansker for at udbrede kendskabet til nationalsocialismen. Overordnet set kan kamporganets indhold inddeles i fire hovedkategorier: 1) oplysninger om ideologien, 2) forklaringer på, hvad DNP står for, 3) angreb på jøder, og 4) reklamer for DNP og annoncer for nationalsocialistiske udgivelser. Idet indholdet i *Hagekorset* generelt ikke adskiller sig fra Vaabens øvrige udgivelser, så vil jeg kun inddrage enkelte eksempler fra bladet.

I bladets andet nummer beskriver Vaaben, hvordan DNP blev stiftet som reaktion på en stigende utilfredshed med samfundets udvikling. Han skriver, at der den 28. november 1928 samledes en lille kreds unge mænd, som begyndte på: ”det Arbejde, der skal vare hele deres Liv”. (Hagekorset 2: 2)

Disse mænd tog afstand fra tidens livsanskuelse, der byggede på: ”Materialisme, Ansvarsløshed, Selvopgivelse”. (Ibid.) De endte med at komme frem til en fælles forståelse af, at det nordiske folk med sine idealer og retningslinjer ville komme i et stort mindretal inde: ”en overskuelig Række af Aar var gået”, hvis ”Undermenneskets Domineren og den stadig om sig gribende Raceblanding” ikke blev standset. (Ibid.) Således skabte DNP, hvis foreløbige mål er at oplyse og agitere for racehygiejne. På denne baggrund fremlægger Vaaben sit program, hvilket bliver gentaget i alle de fremtidige numre af bladet. Siderne er prydet med diverse slagord og kampråb, der går igen i næsten hver nummer: ”Frihed, Ære og Brød”, hvilket er en kopi af NSDAP, ”D.N.P. ene for Danske! Danske ene for D.N.P.!” og ”DANMARK VAAGN OP!”.

Hagekorset indeholder små, fast rubrikker, som omtaler jødefarens. Vaaben skriver flere gange om hemmelige børskliker, der bedrager den almindelige dansker. (Hagekorset 2: 2) Han forsøger dog også på andre måder at opfordre til modstand over for jøderne. I tredje nummer af bladet kommer Vaaben ind på Luther, der: ”døde, just som nye Erkendelser og Vidder havde åbnet sig for ham”. (Hagekorset 3: 2) Han henviser her til *Om Jøderne og deres Løgne*, hvorefter han skriver, at Luthers værk må føres til ende. Han mener, at man i omtrent 400 år har levet videre på en kun halvgennemført reformation. Således opfordrer han nu til, at danskerne gør rent bord med ”Løgneren om det udvalgte Folk” og hele den ”Jødiske Religionsforfalskning”. (Ibid.)

I syvende nummer anbefaler Vaaben, at danskerne en dag besøger slagtehallen i København, hvor de kan bevidne, hvor: ”humant Danmarks Slagtere dræber Dyrerne – ethvert Dyr skydes, før det slagtes, og lider derfor intetsomhelst”. (Hagekorset 7: 2) Modsat forholder det sig ifølge Vaaben med den jødiske *schächtning*. Han skriver, at der, som hos alle ”halvciviliserede Folkeslag”, skal en præst til at udføre slagtingen: ”under fanatiske Ceremonier skærer Prælaten Struben og Spiserøret over paa Dyret, og efter uendelige Lidelser forbløder de stakkels Væsener”. (Ibid.) Vaaben beretter med afsky om dette, hvorefter han stiller sig uforstående over for, hvordan dette kan finde sted på Københavns statsautoriserede slagtehus flere gange om ugen. Han kræver afslutningsvist, at disse: ”asiatiske Blodorgier må høre op!”. (Ibid.)

Efter de første numre af *Hagekorset*, så begynder Vaaben mere aggressivt at opfordre læserne til at tilslutte sig DNP. Flere numre indeholder sedler, hvor man kan tilmelde sig partiet. Han opfordrer i øvrigt til, at bladsælgere, der ikke forhandler *Hagekorset*, meldes til redaktionen. (Hagekorset 4: 1)

Reklamerne for diverse nationalsocialistiske udgivelser, der går igen i alle numrene med enkelte variationer, omfatter blandt andet: *Vår Kamp*, hovedorgan for nationalsocialismen i Sverige, *Der Weltkampf*, månedsskrift for verdenspolitik og jødespørgsmålet, *Der Hammer*, jødespørgsmålet i Tyskland, *Völkischer Beobachter*, kamporgan for NSDAP og *Volk und Rasse*, kvartalsskrift for raceforskning. (Hagekorset 4: 4) Derudover anbefaler Vaaben også blandt andet følgende bøger: Knud Hansen: *Arvelighed hos Mennesket*, Günther: *Rassenkunde* og Hitler: *Mein Kampf*. (Ibid.)

Aage H. Andersen

I første del af denne analyse vil jeg gennemgå NSAP's retningslinjer fra 1935, hvilket skal bidrage til at give en bredere forståelse for, hvad Andersen stod for rent politisk. Her vil jeg løbende bemærke, hvordan dette forholder sig til DNSAP. Herefter bliver de udvalgte kilder analyseret i kronologisk rækkefølge for at give et indblik i hvilke temaer inden for nationalsocialismen, der fremstår som kernepunkter for Andersen. Sidst behandler jeg kort *Kamptegnet*, hvor jeg vil komme ind på, hvad der var kendetegnende for bladet, og hvordan ideologien blev præsenteret her.

De politiske retningslinjer

Andersen fremlagde sit partiprogram i pjecen *Retningslinjer for N.S.A.P.* i 1935. (Bilag 7) Han skriver indledningsvist i pjecen, at det kun er muligt at blive medlem af partiet, hvis det kan dokumenteres, at man tilhører den ariske race. Det er desuden heller ikke muligt at blive optaget, hvis man på nogen måde har et tilhørsforhold til øvrige politiske partier eller ”hemmelige loger”. (Andersen 1935a: 2) Her adskiller han sig fra DNSAP. Clausen havde som bekendt være konservativ, før han tilsluttede sig partiet. Programmets grundtone er nationalistisk, hvilket kommer til udtryk gennem en kraftig betoning af den nationalsocialistiske racelære. Allerede i det første punkt henvender Andersen sig til ungdommen, som han vil opdrage til: ”bevidste, nationalstolte, fædrelandselskende Danskere”. Han fortsætter i det andet punkt med at understrege vigtigheden af familielivet, hvorigennem man skal sikre muligheden for: ”en sund Formering af Slægten”. Det tredje punkt omhandler censur i pressen og kunsten, hvorved man hindrer, at folket bliver udsat for en: ”fremmed uarisk Aandspaavirkning”. Dette følges op i punkt fem, hvor han kræver, at dannelse og uddannelse: ”udelukkende udøves af Danske af Blodet”. Med henblik på bruddet med DNSAP er det bemærkelsesværdigt, at Andersen begynder sit program med at tale om folkeopdragelse frem for racehygiejne.

Det er først i punkt fire, at dette bliver omtalt. Han skriver, at vi skal: ”værne om vort Folk”, hvilket blandt andet skal finde sted ved, at man advarer om farerne ved raceblanding. I det sjette punkt skriver Andersen, at han vil: ”værne om vort Folks religiøse Følelser og støtte den *ægte kristne* Kirke”. Der bliver imidlertid ikke uddybet, hvad han mener med dette. I forhold til udgivelsen om Luther virker det dog som om, at han med den *ægte kristne* kirke hentyder til den protestantiske kirke. Måden hvorpå punktet bliver formuleret demonstrerer desuden, at Andersen ikke blot går ind for religionsfrihed, men at han udtrykkeligt bekender sig til den kristne tro. Med den kraftige betoning af *ægte* fremstår troen som et vigtigere område for ham end DNSAP.

Andersen lægger stor vægt på den nordiske kultur og slægt, hvilket kommer direkte til udtryk i det syvende punkt. Han mener, at nationalsocialismen som verdensanskuelse er en lære, der bygger på raceerkendelse. I forhold til dette skriver han: ”Det er den Arv, vi har modtaget fra vore Forfædre, det er den Arv, vi er forpligtet til at give videre i ren Tilstand til vore Efterkommere, og det er den Arv, der betinger ikke alene vor Skikkelse – men ogsaa vor Aand”. (Ibid.) Det er således vigtigt for ham, at danskerne bliver bevidste om deres fortid.

Efterfølgende kommer Andersen ind på den økonomiske politik, der overordnet set ikke adskiller sig markant fra DNSAP. Han henvender sig i punkt otte til landbruget, som han omtaler som: ”Landets Livsnerve”. Han kræver desuden, at ejendomsretten bliver beskyttet i det niende punkt, hvilket demonstrerer, at han også forsøgte at henvende sig til bønderne samt de mindre handlende og erhvervsdrivende. Punkt ti til nitten beskæftiger sig med forhold, der angår den almindelige borger mere generelt. Andersen taler i punkt ti for en ”hensigtsmæssig Udbyttedeling”, hvor alle i samfundet får fuld fortjeneste af deres arbejde. Han tager desuden kraftigt afstand fra rentesystemet. Herefter beklager han i det ellefte punkt den offentlige gældsstiftelse, som har medført pantsættelse af landet til ”den internationale Højfinans”. Dette opsummeres i punkt tolv, hvor han skriver, at man skal føre: ”Landets Økonomi tilbage til sunde Baner efter naturlige Indtægtskilder”. Hvis dette skal lade sig gøre, så kræver det, at alle arbejdsdygtige borgere bidrager til: ”Fædrelandets Trivsel og Vel”, som der står i punkt tretten. Her ser man igen fællesskabstanken, hvor den enkelte skal ofre sig til fordel for landets bedste. Det udtrykkes ikke, men i dette punkt ligger implicit en afstandtagen fra arbejdsløshedsunderstøttelse. Herefter kræver Andersen i punkt fjorten, at retten til arbejde bliver sikret, da: ”Arbejdsglæde og en betrygget Eksistens er Hovedhjørnestenen for det nordiske Samfunds Bestaaen”.

Punkterne repræsenterer ikke nytænkning, men de adskiller sig en smule fra DNSAP, der aldrig formulerede et selvstændigt krav om, at alle borgere havde pligt til at arbejde. I punkt femten angriber han den kommunistiske klassekamp, som skal aflives, hvilket vil medføre, at tillidsforholdet mellem arbejder og arbejdsgiver bliver genoprettet. Punkt seksten kræver afvikling af monopoler og truster, hvilket stemmer overens med programmet fra DNSAP. Efterfølgende taler Andersen for, at man indfører en: ”hensigtsmæssig Fordeling af smaa og store selvstændige Virksomheder indenfor alle Grene af Erhvervslivet”, som skrevet i punkt sytten. Dette bunder i den generelle modstand mod monopolisering, der var typisk for nationalsocialismen. I punkt atten fremsætter Andersen mottoet: ”FÆLLESNYTTE GAAR FREM FOR EGENNYTTE”, hvilket blot er en omskrivning af DNSAP’s kampråb.

Herefter lover Andersen i det følgende punkt en omfattende socialforsorg, der skal sikre: ”Samfundets Gamle, Syge og Uarbejdsdygtige ved en effektiv Pensionering”, hvilket skal stå i modsætning til: ”det nuværende karrige Almissesystem”. Dette fremstår som en stærk kritik af socialreformen. Der bliver dog ikke uddybet, hvordan NSAP adskiller sig fra regeringen i forhold til dette. I punkt 20 kræver han, at landets ledende poster bliver udfyldt af danskere. I punkt 22 fremsættes der desuden et krav om, at statens styring skal lægges i hænderne på: ”en handlekraftig uparlamentarisk Regering”. Andersen tager afstand fra parlamentarismen, men det er værd at fremhæve, at han ikke eksplicit vedkender sig førerprincippet. Han skriver, at den nye regering skal bestå af ”hæderlige dygtige Folk uden Pletter”, der udelukkende er forpligtet af kærligheden til folk og land. Punkt 23 omhandler den fremtidige udenrigspolitik, som skal fremme et samarbejde med: ”vore nordiske, germanske og angelsaksiske Racebrødre”. Dette minder også om DNSAP, der afsluttede deres program med lignende ord. Det sidste punkt kræver oprettelsen af et stærkt forsvar, hvilket kan tolkes som en kritik af regeringens nedrustningspolitik. Andersen skriver, at: ”Hæren skal være et Led i Opdragelsen af Landets Ungdom i national og social Retning”. Det virker således som om, at han taler for oprettelsen af en folkehær, hvilket minder om de tyske nationalsocialister. Kravet er mere vidtgående end hos Clausen, om end det skal bemærkes, at ønsket om hærens genrejsning kun er i et defensivt henseende.

Det er bemærkelsesværdigt, at Andersen igennem sit program i højere grad står fast på slægtens betydning og bevarelsen af den danske kultur, end han tager afstand til fremmede. Jøderne bliver ikke nævnt i programmet, om end flere af punkterne er antisemitiske, selvom det ikke udtrykkes eksplicit.

Andersen skriver i indledningen, at det hverken er: ”Negre, Indianere eller Gule, der truer vor Kultur, vor Aand og vort Blods Renhed, men udelukkende den jødiske Universalisme”. (Andersen 1935a: 3) Han proklamerer desuden, at NSAP vil kæmpe for: ”Den fulde Forløsning af det danske Folk gennem en radikal Løsning af Jødespørgsmaalet”. (Ibid.) Det er således tydeligt, at Andersen tager afstand fra jøderne, men idet de aldrig bliver nævnt i de opstillede punkter, så kan det tolkes som udtryk for, at han har forsøgt at formulere et program, som skal være mere universelt.

Zions Visers Protokoller

Zions Visers Protokoller er et skønlitterært skrift, der er maskeret som et sandfærdigt dokument, som foregiver at afsløre en omfattende jødisk konspiration om at overtage verdensherredømmet. Det er udkommet i flere forskellige udgaver, men det er mest kendt fra den ortodokse præst Sergej Nilus. Hans udgave er skrevet som et referat af et hemmeligt møde mellem frimurere og jøder ved den første zionist-kongres afholdt i Basel i 1897. (Thing 2014: 18ff) Her bliver der i 24 kapitler forklaret, hvordan jøderne angiveligt havde tænkt sig at underminere verdensordenen og overtage magten. Gennem en række nøje planlagte aktioner ville de undertvinge sig det kristne folk og indsætte en jødisk hersker. Protokollerne fremstiller jøden som udspekuleret og fej. Der står blandt andet:

”Den, der ønsker at regere, maa benytte List og Hykleri. (...) Nu, da alle Regeringer vakler, vil vor magt blive mere sejrrig end alle andre, fordi den vil vedblive at være usynlig, indtil den er blevet saa stærk, at ingen List vil være i Stand til at undergrave den. Hensigten helliger Midlet. Af det tilfældige Onde, som vi nu er tvungne til at udøve, opstaar Goderne ved en fast og urokkelig Regering. Denne vor Regering vil genoprette Statsmaskinens regelmæssige Gang, som vi har ødelagt med Liberalismen”. (Nilus 1920: 28ff)

Det blev afsløret, at protokollerne var et falsum i 1921. (Thing 2014: 91) Det var dog formentligt først i 1935, at den brede befolkningen for alvor blev overbevist om dette. På baggrund af en offentlig klage mod fire schweiziske nationalsocialister, der blev indgivet af den jødiske menighed i Bern og det schweiziske israelitiske Menighedsforbund, blev det i retten afgjort, at der var tale om falskneri. (Bak 2004: 332)

Andersen udgav i 1935 pjecen *Er ”Zions Visers Protokoller” et Falsum?* som reaktion på retssagen. Hans overordnede formål med udgivelsen er at modvise, at protokollerne skulle være et bedrageri. Før han kritiserer bevismaterialet for skriftets ægthed, så opsummerer han dets indhold i 23 punkter, hvilket skal give læseren en ide om den overhængende jødefare. (Andersen 1935b: 3ff)

Han skriver efterfølgende, at nationalsocialismen er den eneste redning, hvis man skal modvirke denne. Således forklarer han kort, hvad ideologien står for, hvilket indholdsmæssigt minder om hans partiprogram. Han betegner denne politik som en modpol til det jødiske program, hvilket skal: ”danne den naturlige basis for sund nordisk Livsopfattelse”. (Andersen 1935b: 6) Herefter fordømmes det kommunistiske manifest, der blot er en forlængelse af den strategiske ”Jødeplan”. (Ibid.) Han skriver, at dette er: ”et Ekstrakt af alt det Giftstof, som findes i Menneskeheden”, der har til formål at etablere: ”Antikrists Herredømme paa Jorden”. (Ibid.)

Andersen besidder et godt overblik over skriftets historie, men det virker som om, at han i nogle tilfælde udelader fakta, så det passer bedre til hans formål. Han fortæller, at protokollerne første gang blev udgivet i Rusland i 1901, men at der ikke var mange, som blev opmærksomme på dem før den kommunistiske magtovertagelse i 1917. Kommunisternes taktik svarede ifølge Andersen nøjagtigt til den, som blev anvist i skriftet. Således kunne protokollerne give en forklaring på den russiske revolution, der betegnes som en ”Katastrofe”, som netop havde et stort antal jøder som ”Primus Motor”. (Andersen 1935b: 8) Efterfølgende udkom flere udgaver af protokollerne rundt omkring i verden trods: ”Mægtige Anstrengelser for at hindre deres Offentliggørelse”. (Ibid.) Andersen nævner ikke, at skriftet allerede var udbredt i Rusland, hvor det blandt andet blev anvendt til at legitimere pogromen i Kishinev i 1903. (Judge 1992: 32) Det fremstår det som om, at han bevidst undlader at inddrage denne omstændighed, hvormed ”afsløringen” af den jødiske konspiration kommer til at virke mere sensationel. Hvis læseren tror på, at jøderne har haft held med at skjule skriftet indtil magtovertagelsen i Rusland, som han forklarer, så stiller det den schweiziske retssag i et andet lys.

Herefter forsøger Andersen at modvise, at protokollerne skulle være et falsum. Han fortæller, at det engelske blad *Times* i 1921 afslørede, at de var afskrevet fra en pjeces, som var udkommet under titlen *Samtaler fra Helvedet mellem Machiavelli og Montesquieu* i 1865. Det var en fransk advokat ved navn Maurice Joly, som stod bag udgivelsen af denne. Protokollerne og pjecen mindede meget om hinanden, hvorfor teorien om plagiat ”ved først Øjekast” virkede velfunderet. (Andersen 1935b: 9) Det viste sig dog, ifølge Andersen, at Joly oprindeligt hed Moses Joel, og var af jødisk afstamning. (Andersen 1935b: 10) Joel kom under indflydelse af Adolphe Cremieux, der stiftede den jødiske verdensunion, Alliance Israélite Universelle. Sammen med andre jøder var han desuden med til at organisere kommunistopstanden i Paris i 1871, hvilket han blev fængslet for. (Ibid.)

Andersen skriver endvidere, at Joel var inspireret af et tidligere værk med navnet *Samtaler mellem Machiavelli og Montesquieu*, som udkom i 1850. Forfatteren bag denne bog var en jøde ved navn Jacob Vényed, som også kendte Cremieux. Han var venner med Marx og var med til at stifte det kommunistiske forbund i 1847. (Andersen 1935b: 11) De to værker, som dannede grundlaget for protokollerne, blev altså skrevet af jøder. Andersen skriver desuden, at hvis man sammenligner de to værker med Talmud og Det Gamle Testamente, så kan der ikke være tvivl om, at protokollerne blot opsummerer jødernes planer om at overtage verdensherredømmet. (Ibid.) Andersen understreger således, at protokollerne ikke er et falsum, men en bearbejdelse af tidligere jødiske værker. På denne vis immuniserer han sig over for *Times'* afsløring. Det er uden betydning, at protokollerne faktisk er plagiat, når det originale forlæg stadig er jødisk. På denne baggrund skriver han: ”Man bliver unægtelig forbløffet, naar man hører, at Jøderne erklærer, at de er forfulgte, og at de kæmper mod Løgn, Falskneri og Bagtalelser. *Nej*, de kæmper *med* Løgn, Falskneri og Bagtalelser”. (Ibid.)

Herefter advarer Andersen blandt andet mod Herzl og den zionistiske bevægelse, hvis program blot er en variation af protokollerne. Han mener som tidligere nævnt, at protokollerne allerede er blevet til virkelighed i Rusland, hvorfor et opgør med jøderne er nødvendigt. Han skriver blandt andet: ”vil De vente paa, at det bliver vor Tur til at komme under Trælleaag?” (Andersen 1935b: 13) Dette skærpes yderligere sidst i pjecen, hvor han forsøger at indgyde frygt hos læseren: ”30 Millioner Kristne omkom i Verdenskrigen, men Jødernes Planer blev kronet med Held. Den Krig, som man nu er ved at forberede, faar sandsynligvis som Resultat de kristne Landes fuldstændige Udslettelse”. (Andersen 1935b: 14ff) I forhold til dette skriver Andersen, at essensen af jødefare kan forklares med ordet ”Camouflage”, hvorved de almindelige folk har ladet sig ”dupere”. (Andersen 1935b: 15) Han vil altså overbevise læseren om, at jøderne er en reel trussel, selvom det ikke skulle virke sådan. Jødespørgsmålet bliver fremstillet som mere aktuelt end nogensinde. Andersen nøjes ikke blot med formaninger, men opildner til slut læseren til vold med et citat fra en amerikansk avis: ”Naar Folkene endelig forstaar den sande Aarsag til de frygtelige Lidelser, saa vil der i New York ikke være Lygter nok til at hænge de skyldige i”. (Andersen 1935b: 16)

Andersens pjece repræsenterer overordnet set ikke nogen original tankegang. Påstanden om, at Joly i virkeligheden var jøde, hvilket siden hen er blevet modbevist, er grundlæggende i argumentationen hos protokollernes fortalere. Blandt de tyske nationalsocialister var dette argument allerede blevet fremført af Rosenberg i bogen *Die Protokolle der Weisen von Zion und die jüdische Weltpolitik* fra 1924. (Thing 2014: 108) Dette bliver dog aldrig nævnt i pjecen.

Luthers stilling til jødespørgsmålet

I 1935 udgav Andersen også pjecen *Den kristne Kirke i nordisk Belysning*. Hans overordnede formål med denne er at legitimere antisemitismen ved at understrege modsætningsforholdet mellem jøder og kristne. Han skriver, at religion handler om at tage stilling; for eller imod: ”Kristendommen betyder Sjælens Frelse, alt andet Udslettelse”. (Andersen 1935c: 3) Der findes ingen mellemvej, hvorfor han betegner jøderne som: ”Satans Repræsentanter her paa Jorden”. (Ibid.) Andersen baserer sin tekst på Luthers bog *Om Jøderne og deres Løgne* fra 1543. Han skriver, at Luther i sine unge år troede på, at det var muligt at omvende jøderne. Da det gik op for ham, at dette ikke var tilfældet, så begyndte han at prædike mod jødedommen. Dette er ifølge Andersen temmelig ubekendt selv i teologiske kredse, hvilket vidner om, at jøderne har haft held med at holde det hemmeligt. Efter nationalsocialisternes magtovertagelse i Tyskland er Luthers holdninger dog igen kommet for dagen. (Andersen 1935c: 5) Andersen skriver, at det er forståeligt, at almindelige folk tager afstand fra antisemitismen. Nordiske mennesker er overordnet set så ”skyldfri”, at de har svært ved at forstå en: ”en saa gennemført Form for forbryderiske Anlæg, som lovprises i Jødernes *hellige* Bøger”. (Ibid.) Der findes dog ifølge ham en række beviser for, at jøderne fra tidernes morgen har udnyttet denne godtroenhed blandt kristne, hvorfor det er essentielt, at de bliver gjort opmærksomme på dette. Herefter gennemgår Andersen på de følgende sider, hvad Luther, ”DEN DANSKE FOLKEKIRKES GRUNDPILLE”, skrev om jøderne. Her står der blandt andet:

”Som Mordere, Horere, Tyve og Skalke roser Jøderne sig af, at de er Guds udvalgte Folk, og de er saa blinde, at de ikke alene driver Aager, for slet ikke at tale om deres andre Laster, men de lærer gennem deres Synagoger, at det er en Ret, som Gud har befalet dem at udføre mod Ikke-Jøder (...) De lugter langt væk af Begær efter Gøjims Guld og Sølv, intet Folk under Solen er begærligere end de (...) Derfor skal du vide, kære Kristen, og tvivl ikke derpaa, at du næst efter Djævelen ingen bitrere, giftigere og hæftigere Fjende har end Jøden, som kun vil være Jøde”. (Andersen 1935c: 6ff)

Det er først og fremmest det sidste citat, som er kernen i Luthers antisemitiske holdninger. De kristne tror på, at Jesus og Gud er et. Jøderne kender det kristne budskab, men de nægter at tage imod dette. De anerkender ikke Jesus som deres Messias, men på denne måde fornægter de Gud selv. Det er dette, som er jødernes kardinalsynd. På dette grundlag kommer Luther med en række opfordringer til alle kristne, heriblandt:

”Man skal brænde deres Synagoger og Skoler, og det som ikke vil brænde, skal man tildække med Jord, saaledes at intet Menneske nogensinde skal se en Sten eller en Slagge deraf. (...) Saa skal man paa samme Maade brænde og udslette Sporene af deres Huse. (...) Dernæst skal man tage alle deres Bedebøger og Talmud-bøger, hvor deres Afguderi, Løgn og Forbrydelser bliver lært. Man skal under Dødsstraf forbyde deres Rabbinere at fortsætte deres Lære”. (Andersen 1935c: 9ff)

Andersen erklærer sig uden forbehold som tilhænger af dette. Han mener, at Luthers ord bør vække en dyb modvilje mod jøder, hvilket: ”forhaabentligt kommer til at betyde den endelige Udrensning”. (Andersen 1935c: 13) Han skriver, at hvis man tager jøderne i forsvar, så er det ensbetydende med at tage selve djævelen i forsvar. (Ibid.) Han fortsætter med at understrege, at alle kristne mennesker har et ansvar for at gøre modstand over for jøderne. Hvis dette folkeslag bliver udryddet, så ville verden være fri for:

”EN NATION, ET FOLK, EN RACE, ELLER EN *RELIGION* – eller hvad man nu end vil kalde Jøderne for – DER BETRAGTER DET SOM EN GUD VELBEHAGELIG GERNING at MYRDE, at STJÆLE, at DRIVE VOLDTÆGTSFORBRYDELSER, at AAGRE, at SVÆRGE FALSK osv. (...) Vi var befriede for et Folk, som har gjort alle Menneskenes slette og djævelske Egenskaber til *RELIGION FOR DEM SELV*. (Andersen 1935c: 15)

Andersen citerer udvalgte passager af Talmud-Schulchan Aruch som bevis for ovenstående påstande. Herefter beklager han, at almindelige danskere, som: ”sover Dødssøvnen paa den altfavnende kristne Næstekærligheds Hovedpude”, bebrejder nationalsocialisterne for deres angreb mod jøderne, når det endda i 99 ud af 100 tilfælde er bygget på deres egne ord. (Andersen 1935c: 16) Nationalsocialisterne elsker deres folk, og det er på denne baggrund, at de hader alle, der vil gøre det ondt. Efterfølgende giver Andersen flere eksempler på, hvorfor der må tages drastiske midler i brug over for jøderne. Han skriver blandt andet, at hvis man har et blomsterbed med blomster, der er ved at blive kvalt i ukrudt, så vil man aldrig forsøge at pleje hver enkelt blomst, mens man lader ukrudtet være. Man vil rykke ukrudtet op, og hvis bedets jord er god, så ville blomsterne rette sig af sig selv. (Andersen 1935c: 17) Dette simple billede burde alle kunne forstå. Andersen skriver desuden, at alle jøder skal skæres over en kam. Han mener ikke, at det giver mening at skelne mellem ortodokse og ikke-ortodokse jøder. Han anser dem alle for at være skadelige. Som eksempel fremhæver han Trotskij, der bliver omtalt som en: ”bloddrukken Verdensskurk”. Det kan godt være, at russeren er ”Masse-morder”, som flere politiske modstandere hævder, men Andersen mener, at han på denne baggrund kun kan betegnes som en: ”from, retskaffen Jøde, der lever efter sin Religion”. (Andersen 1935c: 18ff)

Andersen skriver afslutningsvist, at han håber, at han med denne pjece har givet et indblik i, hvor alvorligt jødespørgsmålet også er ud fra et kristent synspunkt. Han fremstiller kristendommen som en kampbevægelse, der kæmper mod det onde, og opfordrer danskerne til at være rede, da: ”Kamp er kønnere end Fred, fordi Fred altid er ensbetydende med Kompromis”. (Andersen 1935c: 25) Det er essentielt for ham, at der gennemføres en radikal løsning af jødespørgsmålet for den fulde forløsning af det danske folk. Selvom Andersen med sin hårde tone indikerer, at han ikke er imod vold over for jøderne, så afslutter han med at bemærke: ”Vor Opgave er at knalde vor Dør med et Brag i for Næsen af ham, selv om han saa skulde faa denne i Klemme”. (Andersen 1935c: 27) Målet for ham er altså først og fremmest, at jøderne bliver ekskluderet fra Danmark.

Nationalsocialisterne havde i lang tid anvendt kristendommen som grundlag for deres antisemitisme. Myten om, at jøderne var roden til alt ondt, fordi de dømte Jesus til døden, er cirka 2000 år gammel. (Hornshøj-Møller 1996: 43) Hitler beskyldte også jøderne for at dræbe Jesus. Han omtaler desuden Luther som en stor mand på lige fod med blandt andet Frederik den Store og Richard Wagner i *Mein Kampf*. (Hitler 1936: 221) Således er pjecen ikke udtryk for en selvstændig tankegang. Måden Andersen omtaler kristendommen tyder dog på, at hans antisemitiske holdninger i høj grad var funderet i hans religiøse overbevisning, ikke blot den nationalsocialistiske racelære.

Ondsindede løgne

I 1936 udgav Andersen en pjece med den ironiske titel *Ondsindede National-Socialistiske Løgne om Jøderne*. Denne adskiller sig en smule fra hans tidligere udgivelser, da han ikke kun angriber jøder og kommunister. Nu står den danske regering og presse også for skud. Det overordnede formål med pjecen er dog stadig at overbevise befolkningen om, at jødespørgsmålet er aktuelt i Danmark.

Andersen begynder med at revse Socialdemokratiet, som ifølge ham arbejder for: 1) familielivets afskaffelse, 2) et officielt, åbent kvindefællesskab, 3) ejendomsrettens afskaffelse og 4) ophævelse af fædreland, religion og alle moralbegreber. (Andersen 1936: 5) Han forstår ikke, at cirka 50 procent af danskerne stemmer for dette, hvilket er et udtryk for manglende oplysning. Han forklarer, at de opstillede punkter, som Stauning kæmper for, blot er en forlængelse af det kommunistiske manifest, hvorfor man ved moderne sprogbrug må omsætte kommunisme til socialisme. Han mener, at dette er den samme politik, der er camoufleret som et proletar- eller arbejderprogram. (Ibid.)

Det er også disse ideer, som danner grundlaget for de jødiske verdenserobningsplaner, hvilket han anvender de følgende sider på at gennemgå. Han skriver, at det kristelige proletariats arbejde er blevet en: ”Kilde til umaadelige Indtægter” for jøderne gennem skatter og afgifter. (Andersen 1936: 6) Derudover er jøderne ved at sikre sig større indflydelse inden for blandt andet justits- og sundhedsvæsnet, hvormed de vil få adgang til de kristnes mest intime hemmeligheder. (Ibid.) Herefter fortæller han ud fra *Berlingske Tidende*, ”Jøderne Henius og Henriques ledende KONSERVATIVE” avis, om det jødiske samfunds fest den 8. december 1935. (Andersen 1936: 10) Her blev jøden Louis Levys digt *Jøden som Fredsstifter* læst op af den jødiske skuespiller ved det Kongelige Teater, Samuel Besekow:

”Tiden er inde – og kun et er fornødent – at vi manifesterer os – som det vi er... en Nation mellem Nationerne... Pengefyrster – Intelligensfyrster (...) I de moderne Samfund har Jøderne af klog Selvopholdelsesdrift taget Plads i Kirtlerne. Samfundets Kirtler: Børser, Banker, Ministerier, Dagblade (...) naturligvis burde det jødiske Folk – have sin internationale Repræsentation – sit eget Territorium. (...) Jerusalem vilde blive det jødiske Pavedømme... Jerusalem vilde blive, som den travle – den spindende Edderkop i et Net, hvis Traade glimtede af Elektricitet og af Guld Verden over” (Ibid.)

Andersen skriver, at Levys digt, som udkom kort efter 1. verdenskrig, der bliver betegnet som: ”det jødiske Frimureris iværksatte Verdensslagteri”, opsummerer de jødiske verdenserobningsplaner. (Ibid.) Han mener, at oplæsningen af digtet ved det jødiske samfunds fest viser, at de danske jøder vedkender sig disse planer. Han spørger: ”SNORKSOVER DA DET DANSKE FOLK?”. (Ibid.) Det er ifølge Andersen på tide at erkende, at jøde-faren eksisterer overalt – også i Danmark – fordi, at jøderne nægter at blive danske, men: ”er en Nation mellem Nationerne (Andersen 1936: 11) Herefter angriber han pressen, der har været med til at danne den offentlige mening. Han skriver, at alt hvad nationalsocialisterne udtaler om jøderne, det bliver kaldt ”Jødevrøvl” og ”antisemitiske Løgne”. Folket vil ikke tro på, at jøderne er en reel fare. Så tyk er ”Martin Andersen Nexø’s kommunistiske Æventyrluft over Danmark”. (Ibid.)

Herefter gennemgår Andersen på de følgende sider, hvad nationalsocialisterne ”påstår” om jøderne. (Andersen 1936: 11ff) De påstår, at jøderne i henhold til deres verdenserobningsplan har infiltreret samfundets kirtler: børser, banker, ministerier, dagblade, forlag mm. (Ibid.) De påstår, at jøderne har gjort sig til herrer over op mod 90 procent af verdens rigdom, og at jøderne arbejder sammen med kommunisterne for at knække det danske folk. (Ibid.)

De påstår, at zionismen har til hensigt at skabe en stærk udsugningscentral i Jerusalem, hvor ”den blodslugende Mammon-Edderkop” vil indspinde de arbejdende og producerende folkeslag i dens net. (Ibid.) Efter hver påstand skriver Andersen, at pressen altid affejer dette som: ”Vrøvl, Postulater, Fantasi, ondsindede nationalsocialistiske Løgne om Jøderne”. (Ibid.) Imens sidder jøderne i beskyttet tilstand og arbejder videre på konspirationen. Det jødiske samfunds fest danner rygdækningen for Andersens påstande. Han mener, at oplæsningen af Levys digt bekræfter, hvad nationalsocialisterne har sagt. Efter hver af de ovenstående påstande citerer han således Levy. Andersens argumentation minder om de øvrige pjecer. Han forsøger at vise over for læseren, at nationalsocialisternes udtalelser om jøderne er bygget på deres egne ord. Der er ikke tale om angreb, som er grebet ud af den blå luft. Således opfordrer han til sidst befolkningen til at vågne op og gøre modstand. Hvis ikke ”Israels Aagerlænker” bliver brudt, så vil det ifølge ham aldrig være muligt at sikre danskerne en tryk tilværelse. (Andersen 1936: 16)

De økonomiske mål

Andersen udgav i 1938 pjecen *N.S.A.P.s økonomiske Maal*, hvor han redegør for partiets økonomiske politik. Han skriver indledningsvist, at den nuværende nationaløkonomi er indrettet fuldstændig efter det Gamle Testaments forskrifter, hvilket udelukkende er til gavn for jøderne. (Andersen 1938: 3) Han mener, at det parlamentariske system, der betegnes som ”Højfinansens Diktatorsamfund”, ved rentesystemet har ladet spørgsmålet om den retmæssige fordeling af samfundets goder løbe sammen til en ”gordisk Knude”. (Andersen 1938: 4)

Dette spørgsmål kan ifølge Andersen kun løses gennem nationalsocialismen, som vil gøre Danmarks værdier likvide og tilgængelige for alle, der vil arbejde. Han opstiller i forbindelse med dette tre krav: 1) statslige dividendelån i produktive realværdier (jord og fast ejendom), 2) statskontrollerede og statsgaranterede rentefri lån til uproduktiv fast ejendom (boliger), og 3) overladelse af risikomarkedet til det private initiativ under ansvar over for folket, repræsenteret ved staten. (Andersen 1938: 5) Han forklarer, at det retfærdige ved disse krav er: 1) at den danske jord er folkets fælleseje, så den der ved folkefællesskabets hjælp erhverver sig en del af dette, må give et rimeligt vederlag, indtil lånet er tilbagebetalt, 2) at enhver skal have mulighed for at skabe sig en fast boplads på den jord, som han er medejer af, og når han ikke skaber profit på dette, så skylder han heller ikke skat til samfundet, og 3) at statens mission som beskyttende ramme om folkets sunde virksomhedstrang kun tillader, at denne blander sig i risikomarkedets forhold, når der opstår fare for helhedens vel. (Ibid.)

Hovedpunkterne i Andersens økonomiske politik er rentesystemets afskaffelse og ejendomsrettens beskyttelse. Han skriver, at en sund statsdrift bør opbygges efter de moralsk-socialistiske principper, hvilket står i modsætning til det nugældende marxistisk-kapitalistiske system. Samfundets skal tage vare for folkets behov frem for rentabilitetens fortjeneste. (Andersen 1938: 7) Andersen er dog klar over, at hvis rentesystemet bliver afskaffet, så vil det i første omgang medføre store forstyrrelser i samfundsøkonomien. Således skriver han, at man nok vil være nødt til at bevæge sig gradvist mod målet. Overgangsperioden vil især være præget af økonomiske lettelser til landbruget, så: ”Blodet igen begynder at rulle levende rundt i denne vigtigste Del af Folkelegemet”. (Andersen 1938: 8) Her udtrykkes organismetanken, hvor hver enkelt person udgør en vigtig del af helheden. Andersen viser med denne prioritering, at han især sympatiserer med bønderne. Herefter taler han for, at staten skal overtage al styring af banker og børser, så det er denne, som kontrollerer de fald i kurs, som de økonomiske ændringer naturligt vil medføre. (Ibid.) Efterfølgende anvender han flere sider på at udrede forskellene ved den nuværende rente, og den dividende, som nationalsocialisterne vil indføre. Han ender dog med at konkludere, at det endnu ikke er muligt at afgøre, hvor høj dividenderaten af lånene, som staten vil betinge sig, bliver. (Andersen 1938: 11) Han holder blot stædigt fast i, at det er fællesnyttens, der går frem for egennyttens. På denne baggrund bliver afsnittet i realiteten intetsigende.

Det samme gør sig gældende i hans forklaring om, hvordan den danske jord skal være i stand til at dække samfundets behov. Han skriver, at pantsættelse af jorden aldrig må danne en fri indtægtskilde til besidderen, men han kommer ikke rigtig ind på noget, der adskiller sig fra de tyske ideer om blod og jord. (Andersen 1938: 13) Han anvender de følgende sider på at opstille modsætninger mellem den nuværende politik, som er i højfinansens interesse, og den politik, som nationalsocialisterne vil indføre, men overordnet set udtrykker han ikke noget, der adskiller sig fra de tyske nationalsocialister. Indholdet er helt i overensstemmelse med, hvad han redegjorde for i sit program, hvilket tidligere er blevet behandlet, hvorfor jeg ikke mener, at det er relevant at komme mere ind på.

Kamptegnet

Kamptegnet begyndte at udkomme i 1939, hvor Andersen allerede var kendt i offentligheden på grund af sin stærke antisemitisme. Andersen forsøger i bladet at henvende sig til den almindelige dansker. Indholdet i kamporganet kan overordnet set inddeles i tre hovedkategorier: 1) hvad NSAP kæmper for, 2) angreb på jøderne og 3) angreb på politiske modstandere, især DNSAP. Da bladets artikler ikke indeholder noget, som adskiller sig markant fra Andersens øvrige udgivelser, så vil jeg blot inddrage nogle enkelte eksempler.

Kamptegnet bliver først og fremmest anvendt til at stigmatisere jøderne. Bladet indeholder et væld af artikler, hvor modsætningsforholdet mellem jøder og danskere bliver skærpet. Formålet med dette er at aktualisere jødespørgsmålet, idet der hævdes, at jøderne har en større indflydelse på samfundet, end deres befolkningsandel burde føre til. Et eksempel på dette er artiklen *Moses i Retssalen*, hvor skribenten "Ari" regner på, hvor mange jødiske sagførere, der findes i landet. (*Kamptegnet* 2:1 ff) Han fortæller, at der findes 1400 sagførere i Danmark, hvoraf 700 af dem arbejder i Storkøbenhavn. Han skriver herefter, at enhver, der har det mindste kendskab til jøderne vil kunne optælle 60 "gutturalt-nasalt lydende Navne" i telefonbogen. (*Ibid.*) Ari regner sig frem til, at antallet af jødiske sagførere i hovedstaden mindst er ni procent. Danmark har 4.000.000 indbyggere, hvor antallet er jøder ifølge justitsministeriet er cirka 6000, altså halvanden promille af befolkningen, så der burde højst være to jødiske sagførere i landet. (*Ibid.*) Ari har fundet frem til mindst 60, så antallet af jødiske sagførere er 30 gange større, end det forholdsmæssigt burde være. Han spekulerer herefter i, hvor mange uskyldige danskere, der er blevet dømt på baggrund af dette.

Ari har også skrevet en artikel med titlen *De omskaarne – og vi andre*, hvor han forklarer, hvorfor jøderne lader deres drengebørn omskære. (*Kamptegnet* 3: 1) Han skriver, at formålet med dette er, at drengene indlemmes i den "Pagt, som Jehova har sluttet med Israel". (*Ibid.*) Ari skriver, at alle jøder, ikke kun mosaitter, lader deres drenge omskære. Det fremstilles som om, at årsagen til dette er grådighed og ærgerrighed. Faderen vil ikke snyde sit barn for af at blive en del af det udvalgte folk, hvorved det får muligheden for: "at få Del i det forjættede jødiske Messiasriges Pragt og Herlighed her på Jorden". (*Ibid.*) Ari påstår, at nordiske folk altid har ment, at omskæring: "[er] naturstridig, men ogsaa vederstyggelig og modbydelig". (*Ibid.*) Han skriver, at akten tidligere ikke tog hensyn til: "Kirurgiens eller Hygiejnens fordringer", idet en særlig ansat ved synagogen opsugede blodet med munden. (*Ibid.*) Herefter spekuleres der i, om dette stadig er tilfældet.

Et sidste eksempel på, hvordan jøderne fremstilles i bladet, som jeg har valgt at inddrage, er artiklen *Jødernes forbryder procent*, der er skrevet af den norske præst Hans Egede Nissen, der introduceres som: "en Præst der kender Forskel paa Gud og Antikrist". (*Kamptegnet* 2: 1 ff) Han taler om, hvordan ethvert velfungerende samfund bygger på lov og ret. Forbrydere må straffes, hvis de har foretaget sig noget ulovligt. På denne baggrund undrer det ham, at hver gang jødiske forbrydere bliver omtalt, så hedder det: "naziånd og jødeforfølgelse". (*Ibid.*) Således mener præsten, at jøderne internationalt set får frit lejde til at fortsætte sine ugerninger. Som eksempler fremhæver han blandt andet jøderne Trotskij, Finkelstein og Stavinsky, som han anser for at være blandt de værste storforbrydere. (*Ibid.*)

Afslutningsvist beklager præsten, at størstedelen af de kristne i dag ikke ved bedre. Han skriver, at: ”Jøderne er mammons og materialismens bærere i verden og deres eneste opgave i verden synes å være å ødelegge de germanske bondesamfund”, men almindelige folk vil ikke indse dette faktum. (Ibid.) Han spørger, hvordan man kan: ”oprettholde rettssamfundet i sitt eget land, men slipper Barrabas løs over verden til å forberede kaos”. Artiklen afsluttes med en fodnote, som sandsynligvis er skrevet af Andersen, hvor der står: ”Gid vort Land havde mange Præster af hans Slags, saa var Danmark frelst. Hil Norden!”. (Ibid.)

Kamptegnet anvendes også til at angribe NSAP's politiske modstandere, især DNSAP. Flere artikler omtaler Clausen som en opportunistisk døgnpolitiker, hvilket står i modsætning til Andersen, der kæmper for: ”nordisk-germansk Racekamp for dansk Selvstændighed”. (Kamptegnet 2: 2) Andersen skriver, at Clausen fører en vilkårlig politik baseret på spekulation i samfundets latente utilfredshed. Når føreren for DNSAP angiveligt ikke har nogle idealer, så forventer han, at: ”Ideer af sig selv skal stige ud af den døgnpolitiske Spekulationsaske som en anden Fugl Fønix”. (Ibid.) Andersen mener, at denne tankegang er gammel frimurerisk, ”Ordre ab Chaos”. (Ibid.) Som forklaring på DNSAP's tilslutning skriver han, at metoden skaber tilgang i et folk, hvis æresbegreber er blevet degenererede gennem flere generationers: ”Liberalisme og viljesløvende Fredsperiode og Fidusparlamentarisme”. (Ibid.) Han henviser herefter til de hollandske nationalsocialister, der gik markant tilbage ved valget i 1939, idet befolkningen blev klar over, at de, ligesom Clausen, førte døgnpolitik. Ifølge Andersen er den eneste vej frem, at man vedkender sig racepolitikken og antisemitismen som nationalsocialist. Han skriver i en tidligere artikel, som omhandler samme emne, at nationalsocialismen efterhånden er stærkest forankret i København, ikke Bovtrup. (Kamptegnet 1: 4) Clausen nød i første omgang godt af folks: ”ulyksalige Trang til at søge Masse i Stedet for Kvalitet”, men dette er ifølge Andersen ved at ændre sig. (Ibid.)

Diskussion

På baggrund af min analyse vil jeg nu diskutere, hvordan den nationalsocialistiske ideologi, der bliver præsenteret i udgivelser fra Vaaben og Andersen, forholder sig til det tankegods, som vi kender fra DNSAP. Jeg har opdelt min diskussion i seks overordnede temaer, hvilket skal fremhæve ligheder og forskelle mellem de tre.

Folkefællesskabet

DNP og NSAP agiterede ligesom DNSAP bestandigt for det nationalsocialistiske folkefællesskab, hvilket blev udtrykt gennem forskellige variationer af det tyske moderpartis slagord: ”det almene vel er vigtigere end enkeltpersoners vel”. Alle partierne tog afstand fra det parlamentariske system, som de mente skulle erstattes af diktaturet. Nationalsocialismen blev fremstillet som en modpol til både de danske parlamentariske partier og kommunismen, som var ude af stand til at imødekomme folkets basale behov. Løsningen på samfundets problemer var for alle tre partier ideer, som mindede om det tyske moderpartis teorier om blod og jord. Her var den bærende forestilling, af samfundet skulle være i stand til at tilfredsstille alle folkefællers grundbehov i forhold til bolig, ernæring og beklædning. Alle partierne udtrykte en stærk, selvhævdende nationalisme, hvorigennem ønsket om racebevidsthed blandt befolkningen blev formuleret. Her blev danskerne, og deres nordiske racebrødre, fremstillet som overlegne i forhold til andre folkeslag. Selvom dette i løbet af 1930’erne blev nedtonet udadtil hos DNSAP, så agiterede de stadig for dette i *National-Socialisten*. Opdragelse og censur indgik som krav i alle partiernes programmer, hvilket var forsøg på ideologisk skoling.

Derudover var en stærk afstandtagen til fremmede, hovedsageligt jøderne, også et bærende element for dannelsen af folkefællesskabet, hvilket jeg kommer mere ind på senere i diskussionen. Alle partier krævede desuden ind- og udvandringspolitikken ændret, selvom der er forskel på, hvor vidtgående disse krav var. Agitationen hos DNP og DNSAP var i begyndelsen primært rettet mod middelklassen samt de mindre handlende og erhvervsdrivende, hvilket var helt efter tysk forlæg. Efter Clausen blev fører i DNSAP, så henvendte de sig først og fremmest til det kriseramte landbrug, hvilket også var tilfældet hos Andersen, mens Vaaben gradvist rettede sig mere mod arbejderne. Dette skal ikke forstås som et udtryk for, at Vaaben ændrede sig ideologisk set. Han ville snarere distancere sig fra DNSAP og appellere til DSP, som han i 1939 tilsluttede sig. Det er paradoksalt, at nationalsocialisterne anså sig selv for at være en folkebevægelse, mens de primært rettede deres agitation til en gruppe i befolkningen. Vaaben belyste dette med sine angreb på ”Clausens storagrarske Nazister”, DNSAP. (Vaaben 1939: 15) Denne kritik kunne dog rettes mod ham selv. Et punkt hvor de tre partier er uenige, er kirkens betydning. DNSAP vedkendte sig med Lembcke den kristne tro, uden det fremstod som om, at det var et område, han havde tænkt over. Kirken blev dog senere fremstillet som et nationalt samlingspunkt under Clausen. Vaaben krævede i sit partiprogram, at statskirken blev afskaffet, selvom det ikke virkede som om, at han var imod religionsfrihed, så længe dette blot ikke omfattede jøder. Kristendommen lod dog til at have stor betydning for Andersen, der delvist baserede sin antisemitisme på sin religiøse overbevisning.

Førerprincippet

I forhold til hvor centralt et element førerprincippet er i den tyske nationalsocialisme, så er det ganske overraskende, at de tre partier ikke beskæftiger sig mere med dette i den forskningslitteratur og de kilder, som jeg har anvendt i min undersøgelse. Hverken DNSAP eller Andersen erklærer eksplicit, at parlamentarismen skal erstattes af førerprincippet i sine programmer. Vaaben vedkender sig dette i sit andet program, men det er ikke noget, som han rigtigt uddyber siden. Det fremstår til gengæld som om, at alle tre partier er inspirerede af den korporative statstanke, hvilket kommer til udtryk i forbindelse med deres tanker om folkefællesskabet. Det kan tolkes, at de danske nationalsocialister bevidst undgik dyrkelsen af føreren, fordi de aldrig opnåede stor tilslutning blandt befolkningen. Et forsøg på at overføre førermyten fra Tyskland ville formentligt være dømt til at mislykkes på forhånd. Således vil jeg i stedet kort komme ind på Vaaben og Andersens førerambitioner, da flere historikere har givet udtryk for, at dette punkt havde betydning for splittelsen i de nationalsocialistiske kredse. På baggrund af min undersøgelse vil jeg ikke mene, at det var førerambitioner, der gjorde, at de to mænd stiftede deres egne partier. Det skal bemærkes, at de begge angreb føreren for DNSAP. Men idet Vaaben accepterede at blive underfører under både Lembcke og Petersen, og Andersen af to omgange sluttede sig til Clausen, så vil jeg argumentere for, at de først og fremmest var optagede af at få deres holdninger ført igennem.

Den økonomiske politik

Der er mange ligheder mellem den økonomiske politik, som bliver præsenteret i partiprogrammerne fra DNP, NSAP og DNSAP. De agiterer alle kraftigt imod rentesystemet og lånekapitalen, mens de også taler for opretholdelsen af den private ejendomsret. Det skal bemærkes, at sidstnævnte blev udeladt af Vaaben i hans andet program, men dette var som tidligere nævnt snarere et udtryk for, at han rettede sig mod arbejderne, frem for ideologisk udvikling. Derudover vil jeg også fremhæve, at Vaaben og Andersen begge to angriber DNSAP for manglende stillingtagen til rentesystemet og lånekapitalen i slutningen af 1930'erne. Jeg kan på baggrund af det udvalgte materiale ikke vurdere, om denne kritik er berettiget, men det er muligt, at den er baseret på Clausens mere realpolitiske linje, som de tog stærk afstand fra. Alle tre partier kritiserer socialreformen. De taler om en omfattende socialforsorg, der skal sikre de gamle, invalide og uarbejdsdygtige. Derudover kræver de alle retten til arbejde sikret, da de anser denne for at være fundamental for folkesundheden.

Andersen er mere vidtgående i forhold til dette, da han kræver, at alle arbejdsdygtige i befolkningen har pligt til at arbejde, hvilket aldrig bliver formuleret som et selvstændigt krav hos de andre. De er også alle imod arbejdsløshedsunderstøttelse, selvom det udtrykkes implicit hos DNSAP. I forhold til arbejdet taler alle for organismetanken, hvor den enkelte person udgør en vigtig del af helheden, men hvor der stadig eksisterer en skarp opdeling mellem dem, der træffer beslutningerne, og dem der udfører dem. De kræver desuden på forskellig vis, at produktionen skal tage sigte på landets behov frem for storkapitalens profit. De slår også alle hårdt på, at der opstår en hensigtsmæssig udbyttedeling, hvor folk får andel i deres arbejde, hvilket ifølge nationalsocialisterne står i modsætning til det nuværende system. Afslutningsvist er det værd at bemærke, at alle taler imod kapitalismen, men i forhold til den politik, som de vil indføre, så drejer det sig i højere grad om antimonopolisering. De fremtidige nationalsocialistiske stater, som de alle beskriver, tillader plads til mindre selvstændige. Overordnet set repræsenterer de tre partier ikke en selvstændig tankegang i forhold til det tyske moderparti.

Racespørgsmålet

Det er i forhold til racespørgsmålet, at der opstår store forskelle mellem de tre partier. Lembcke udviste i begyndelsen af 1930'erne vægelsind på dette område, men det blev hurtigt klart, at DNSAP også tog kraftigt afstand fra jøderne. Dette blev ændret, efter Clausen kom til magten. Jeg tilslutter mig antagelsen om, at DNSAP bevidst nedtonede racespørgsmålets betydning udadtil. Uanset hvad der er tilfældet, så angreb både Vaaben og Andersen partiet for ikke at tage stilling til racespørgsmålet. Det er ikke af betydning, om behandlingen af spørgsmålet var en bevidst strategi eller ej fra DNSAP. Ifølge Vaaben og Andersen var den manglende stillingtagen forkastelig, da racespørgsmålet for dem var det bærende element i ideologien.

Vaaben og Andersen fremstår begge som større antisemitter end Clausen og DNSAP. Måden hvorpå dette kommer til udtryk, er dog forskellig. Vaaben er stærkt inspireret af Günther og racebiologien. Hans antisemitisme er baseret på et teoretisk og "videnskabeligt" grundlag. Han understreger, at jøder og andre mindre racerene folkeslag er den nordisk-germanske race underlegen. På denne baggrund taler han for eugeniske tiltag, mens han også er imod raceblanding. Det fremstår dog ikke tydeligt, om Vaaben nærer et personligt had til jøderne. Foruden nogle få kommentarer i *Hagekorset*, blandt andet artiklen om jødernes slagtningsritual, udtrykker han sig konsekvent ikke med følelserne. Vaaben opfordrer ikke til forfølgelse af jøderne. Frem for vold som løsningen på jødespørgsmålet taler han udelukkende for en adskillelse af racerne

Andersens antisemitisme er foruden den nationalsocialistiske racelære også funderet i hans kristne overbevisning. Han erklærer sig ikke direkte som tilhænger af eugeniske tiltag, selvom det ligger implicit i hans forestillinger om den sunde formering af slægten. Med sine udgivelser forsøger han generelt at stigmatisere jøderne, eller at aktualisere jødespørgsmålet. Andersens udgivelser har et voldeligt og vulgært præg, hvormed det fremstår som om, at han nærer et personligt had til jøder. Han appellerer i højere grad til følelserne end fornuften. Han anvender sammenligninger mellem jøder og skadedyr, mens han også fremstiller dem som grådige, ærgerrige og feje. Det virker desuden som om, at han ikke er imod forfølgelser af jøderne. Flere af hans udgivelser kan læses som opfordringer til vold.

Forholdet til DNSAP

Foruden behandlingen af racespørgsmålet, som er markant forskellig hos de tre partier, så tager Vaaben og Andersen også afstand fra DNSAP på andre områder. Clausen bliver af begge fremstillet som en døgnpolitiker, der enten undlader at forholde sig til spørgsmål, eller ikke er i stand til at tage stilling. Hans realpolitiske indstilling og forsøg på samarbejde med LS og JAK bliver latterliggjort, da dette ifølge Vaaben og Andersen er udtryk for manglende idealisme, hvilket de begge pryder sig af. Vaaben skriver desuden, at Clausen ligefrem har skærpet klassekampen, til fordel for lånekapitalen og kommunismen, ved udelukkende at henvende sig til landbruget. Dette nævner Andersen aldrig, hvilket er forståeligt, da han kan beskyldes for det samme. Det er svært at vurdere, hvor stor betydning man skal tillægge disse angreb, når Vaaben kunne underlægge sig Lembcke, og Andersen kunne underlægge sig Clausen. Jeg tolker dem hovedsageligt som værende forsøg på at vinde tilslutning blandt befolkningen, frem for at være udtryk for personstridigheder.

Imitation versus originalitet

Den tidligere historieforskning har allerede påvist, hvordan DNSAP på mange punkter kopierede det tyske moderparti. Den danske befolkning var opmærksomme på dette, hvilket hæmmede partiet i hele dets levetid. Jeg mener, at det er relevant at diskutere, hvordan imitationsspørgsmålet forholder sig i forhold til Vaaben og Andersen, som jeg har undersøgt. Mens DNSAP med det andet partiprogram og ændringer i dets politiske udtryksform forsøgte at distancere sig fra det tyske moderparti, så er det bemærkelsesværdigt, at Vaaben flere gange fremhæver sine relationer til Tyskland. Han erklærer desuden stolt, at han er inspireret af blandt andet Günther, Hitler og Darré.

I flere udgivelser udtrykker Vaaben sympati med de tyske nationalsocialister. Han understreger dog, at dette ikke er ensbetydende med, at man skal opgive sin nationale selvstændighed, eller at ideologien skal kopieres fra det tyske forlæg. Dette forsøgte DNSAP også at argumentere for, men det lod sig vanskeligt gøre ud fra deres partiprogram. Vaaben forsøger med betegnelsen skæbnesfællesskab at knytte bånd mellem danskere og tyskere. Han fremstiller det som om, at nationalsocialismen ikke er bundet til en nation eller et bestemt folk. Han gør meget ud af at formulere dette, men det faktum, at han ikke opnåede stor personlig tilslutning, viser, at det ikke lykkedes ham at overbevise den danske befolkning. Jeg mener dog, at Vaaben udviser stor forståelse for nationalsocialismen. Han fremstår belæst, og hans partiprogrammer er udtryk for, at han i højere grad end DNSAP var i stand til at fortolke ideologien. Han formår at formulere et program, som på flere punkter egner sig bedre til danske forhold, om end det formentligt hæmmede ham, at han ikke ville gå på kompromis med racespørgsmålet. Således demonstrerer han selvstændig tankegang, selvom han ikke stod for noget, der adskilte ham markant fra hverken DNSAP og NSDAP.

Andersen forholder sig ikke så kritisk til forholdet med Tyskland, selvom han blandt andet skriver i *Kamptegnet*, at sympati med sine racebrødre ikke betyder, at man skal give afkald på sin nationale selvstændighed. Det er muligt, at han med sine forsøg på at stigmatisere jøderne er enestående i en dansk kontekst, men indholdsmæssigt udviser han ikke selvstændig tankegang med sine udgivelser. Som Bak allerede har konkluderet, så minder han meget om den tyske nationalsocialist Streicher, der gennem sit blad *Der Stürmer* ligeledes frastødte tyske nationalsocialister med sit voldelige og vulgære udtryk. (Bak 2004: 85) Foruden antisemitisme, så indeholder Andersens program overordnet set ikke noget, som DNSAP ikke også står for.

På baggrund af min undersøgelse mener jeg ikke, at hverken DNP eller NSAP opnåede en selvstændig fremtoning i forhold til DNSAP. Det skal bemærkes, at Vaaben og Andersen begge fremstår som mere idealistiske end Clausen. De nægter blandt andet at gå på kompromis med antisemitismen, men derudover indeholder deres program og visioner ikke noget, der adskiller sig markant fra DNSAP. Jeg vil afslutningsvist betegne både DNP og NSAP som imitationspartier, da Vaaben og Andersens udgivelser overordnet set ikke repræsenterer nytænkning.

Konklusion

På baggrund af min undersøgelse kan jeg konkludere, at Vaaben og Andersen på mange punkter ikke adskilte sig markant fra DNSAP. Ønsket om oprettelsen af det nationalsocialistiske folkefællesskab blev udtrykt gennem en agitation, som mindede om DNSAP. Her fremstillede DNP og NSAP også sig selv som modpoler til de danske partier og kommunismen. De krævede, at det parlamentariske system blev afskaffet til fordel for diktaturet, om end det kun var Vaaben, der eksplicit vedkendte sig førerprincippet. Løsningen på samfundets problemer blev hos Vaaben og Andersen formuleret ud fra forestillinger, der mindede om de tyske nationalsocialistiske ideer om blod og jord. Inspirationen fra Tyskland kom også til udtryk i den økonomiske politik, hvor Vaaben og Andersen begge talte for en hensigtsmæssig udbyttedeling og organismetanken. De tog desuden afstand fra socialreformen, da de var imod socialunderstøttelse, og krævede retten til arbejde sikret. Dette minder også om DNSAP. Endvidere krævede Vaaben og Andersen afskaffelse af rentesystemet og beskyttelse af den private ejendomsret. Kravet om ejendomsrettens bevarelse bortfaldt dog i Vaabens andet partiprogram, da han gradvist begyndte at rette sin agitation mod arbejderne. Dette adskilte sig fra DNSAP og Andersen, som først og fremmest henvendte sig til det kriseramte landbrug samt mindre handlende og erhvervsdrivende. Ændringen i Vaabens agitation skal dog ikke forstås som et udtryk for, at han ændrede sig ideologisk set. Jeg mener snarere, at han ville distancere sig fra DNSAP og appellere til Petersens parti, DSP, som han tilsluttede sig i 1939.

Det er hovedsageligt i forhold til racespørgsmålet, at Vaaben og Andersen adskiller sig fra DNSAP. Med Clausen som fører nedtonede partiet bevidst racespørgsmålets betydning udadtil. Dette mente både Vaaben og Andersen var forkasteligt, idet racespørgsmålet for dem var det bærende element i ideologien. Begge mænd stod for en kraftig antisemitisme, som dog kom til udtryk på forskellig vis. Vaaben var stærkt inspireret af Günther og racebiologien. Hans modstand mod jøderne var baseret på et teoretisk grundlag. Andersens antisemitisme var foruden den nationalsocialistiske racelære også funderet i hans kristne overbevisning. Han forsøgte gennem sine udgivelser at stigmatisere jøderne. Han appellerede i høj grad til følelserne, hvilket kom til udtryk gennem et voldsomt og vulgært sprog. Vaaben argumenterede for, at jøder skulle udskilles fra det danske samfund, men han opfordrede aldrig til jødeforfølgelser. Andersens udgivelser kan dog tolkes som opfordringer til vold.

Vaaben gjorde i øvrigt meget ud af at argumentere for, at nationalsocialismen ikke blot var en tysk importvare. Denne opfattelse var udbredt i den danske befolkning, hvilket hæmmede de danske nationalsocialister. Hvor DNSAP forsøgte at distancere sig fra det tyske moderparti, så vedkendte Vaaben sig åbenlyst inspirationen fra Hitler. Han understregede dog, at dette ikke betød, at han ville opgive sin nationale selvstændighed. Med betegnelsen *skæbnesfællesskab* forsøgte han at knytte bånd mellem Danmark og Tyskland. Han ville få danskerne til at indse, at nationalsocialismen angik hele den nordiske race. Ideologien var ifølge ham ikke bundet til en nation eller et folk. Både DNSAP og Andersen var enige i dette, men de formåede ikke at omgå den paradoksale afhængighed af det tyske moderparti på samme vis. Vaaben var i øvrigt i stand til at fortolke nationalsocialismen, hvilket kom til udtryk i hans partiprogrammer, som opstillede selvstændige krav, frem for at plagiere NSDAP.

Ideologisk set adskilte Vaaben sig ikke betydeligt fra DNSAP, hvorfor jeg konkluderer, at hans parti ikke opnåede en mere selvstændig fremtoning. Det samme gælder Andersen, der, foruden sine rabiate holdninger om jøderne, næsten var identisk med DNSAP. På denne baggrund konkluderer jeg også, at DNP og NSAP, ligesom DNSAP, var imitationspartier.

Litteraturliste

Kilder:

- Andersen, Aage H. (1935a): *Retningslinjer for N.S.A.P.*, Skovlæet 3, Hellerup
- Andersen, Aage H. (1935b): *Er "Zions Vises Protokoller" et Falsum?*, Eget forlag
- Andersen, Aage H. (1935c): *Den kristne Kirke i nordisk Belysning*, Eget forlag
- Andersen, Aage H. (1936): *Ondsindede National-Socialistiske Løgne om Jøderne*, Eget forlag
- Andersen, Aage H. (1938): *N.S.A.P.s økonomiske Maal*, Eget forlag
- Vaaben, Ejnar (1930): *Program for Dansk National Socialistisk Parti*, Toftlund
- Vaaben, Ejnar (1931): *Hagekorset over Tyskland*, C.A. Reitzels Forlag
- Vaaben, Ejnar (1938): *Danmarks Historie i racebiologisk Belysning*, C.A. Reitzels Forlag
- Vaaben, Ejnar (1939): *Hagekorset over Danmark*, D.N.P.s Forlag

- Udvalgte artikler i første årgang af *Hagekorset* (1930-1931) og *Kamptegnet* (1939)

Sekundær litteratur:

- Andersen, Richard (1968): *Danmark i 30'erne – En historisk mosaik*, Gyldendal
- Bak, Sofie Lene (2004): *Dansk Antisemitisme 1930-1945*, Aschehoug
- Bak, Sofie Lene (2007): *Danmarks fremmeste antisemit – Aage H. Andersen i: Lauridsen, John T. [red.]: Over strengen – under besættelsen*, Gyldendal
- Christensen, Claus Bundgård, Poulsen, Niels Bo & Smith, Peter Scharff (2004): *Under hagekorset og Dannebrog – danskere i Waffen SS 1940-1945*, 2. udgave, 6. oplag, Aschehoug
- Djursaa, Malene (1981): *DNSAP – Danske nazister 1930-45*, Bind 1, Gyldendal
- Eigaard, Søren (1981): *Frø af ugræs – Danmarks National Socialistiske Arbejder Parti 1930-34*, Odense Universitetsforlag
- Hansen, Jesper Vang (1982): *Højreekstremister i Danmark 1922-1945 – en bibliografi*, Odense Universitetsforlag

- Hitler, Adolf (1936): *Min kamp*, Bind 1, H. Hagerups forlag, 5. oplag
- Judge, Edward H. (1992): *Easter in Kishinev: Anatomy of a Pogrom*, N.Y. University Press
- Lagrou, Pieter (2000): *The Legacy of Nazi Occupation: Patriotic Memory and National Recovery in Western Europe, 1945-1965*, Cambridge University Press
- Lammers, Karl Christian (2003): *Nazismens epoke. Førerstat, Volksgemeinschaft og racekrig*, Det Schønbergske Forlag
- Lauridsen, John T. (2002): *Dansk Nazisme 1930-45 – og derefter*, Gyldendal
- Lauridsen, John T. (2003): *Føreren har ordet! Frits Clausen om sig selv og DNSAP*, Museum Tusulanums Forlag
- Lauridsen, John T. [red.] (2007): *Over stregen – under besættelsen*, Gyldendal
- Lauridsen, John T. (2011): *Den første 'grænserejder': Ejnar Vaaben og den berlinske linie*, Særtryk af: Fund og forskning i det Kongelige Biblioteks Samlinger, Bind 50
- Hornshøj-Møller, Stig (1996): *Førermyten. Adolf Hitler, Joseph Goebbels og historien bag et folkemord*, Gyldendal
- Nilus, Sergej (1920): *Jødefaren. De verdensbergtede jødiske protokoller* i: Thing, Morten (2014): *Antisemitismens bibel. Historien om smædeskriftet Zions Vises Protokoller*, Informations forlag
- Poulsen, Henning (1970): *Besættelsesmagten og de danske nazister. Det politiske forhold mellem tyske myndigheder og nazistiske kredse i Danmark 1940-43*, Gyldendal
- Poulsen, Henning (2011): *Fra krig til krig 1914-1945* i: Busck, Steen & Poulsen, Henning: *Danmarks historie – i grundtræk*, Aarhus Universitetsforlag, 2. udgave, 4. oplag
- Quaade, Alex & Ravn, Ole (1979): *Højre om! Temaer og tendenser i den anti-parlamentariske debat 1930-1939*, Gyldendal
- Ravn, Ole (1979): *Dansk nationalsocialistisk litteratur 1930-45*, Berlinske Forlag
- Ravn, Ole (2007): *Fører uden folk – Frits Clausen og Danmarks National Socialistiske Arbejder-Parti*, Syddansk Universitetsforlag
- Thing, Morten (2014): *Antisemitismens bibel. Historien om smædeskriftet Zions Vises Protokoller*, Informations forlag

Internetkilder:

Alle internetkilder er tilgået den 25. april 2016. Internetkilde 3 og 4 indeholder billeder af Vaaben og Andersen, som er blevet anvendt til forsiden.

- Internetkilde 1: http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmarks-nationalsocialistiske-arbejderpartis-partiprogram-1930/?no_cache=1&cHash=14000e61350b302e9cb1ad7a996bb03f
- Internetkilde 2: http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmarks-nationalsocialistiske-arbejderpartis-partiprogram-1933/?no_cache=1&cHash=8c4b6a882f6e6d182f9931062b4cf5f3
- Internetkilde 3: <http://www.smartcms.dk/user/haaest/sider3/34-einarvaaben.htm>
- Internetkilde 4: <http://o-d-i-n.org/jodesporgsmaalet/>

Formidlingsovervejelser

I det følgende afsnit vil jeg reflektere over, hvordan den viden, som jeg er nået frem til på baggrund af mit speciale, kan formidles i andre sammenhænge. Jeg forestiller mig, at mit speciale kunne danne baggrund for en artikel, hvor Vaaben og Andersen bliver anvendt som eksempler til mere generelt at forklare de interne stridigheder, som eksisterede i de danske nationalsocialistiske kredse før og under besættelsen. Artiklen skulle være målrettet den mere almindelige, historieinteresserede dansker, da det uden for faget ikke er alment kendt, at der fandtes så mange forskellige nationalsocialistiske partier og grupperinger i tiden. Jeg mener, at denne viden er relevant at få udbredt, da den har betydning for danskernes forståelse af besættelsestiden, som i høj grad er præget af modstandskampen. Jeg vil ligesom flere nyere historikere gerne bidrage til, at vi opnår en mere nuanceret fremstilling af perioden.

Det kunne være interessant at skrive artiklen i samarbejde med andre fagfæller, hvilket kunne bidrage til at tydeliggøre de forskellige forståelser inden for feltet, som forskningen stadig er præget af i dag. Her tænker jeg blandt andet på diskussionen om DNSAP's holdning til antisemitismen, der bliver udlagt på forskellig vis, også i den nyere forskning. Dette ville belyse kompleksiteten ved fænomenet nationalsocialisme og historieforskningen mere generelt. I forhold til dette ville det være relevant at inddrage udviklingen inden for den danske forskning om nationalsocialismen fra de monokausale forklaringer om, at splittelsen skyldtes personstridigheder og enkelte idealisters egne førerambitioner, til de mere nuancerede forklaringer, som betoner flere væsentlige faktorer, heriblandt ligheder og forskelle i forhold til politik, propagandaens udtryk, hvem dette var rettet mod mm. Ud fra dette kunne man også diskutere historiebrug på en mere overordnet vis, herunder de forskellige måder, hvorpå historie skabes og fortolkes. Da dette speciale indeholder flere områder, hvor nationalsocialisterne overordnet set ikke adskiller sig fra hinanden, så ville det være hensigtsmæssigt at fokusere på de områder, hvor uenighederne kommer til udtryk. Her tænker jeg hovedsageligt på antisemitismen.

Studieforløbsbeskrivelse

Jeg har i min tid på Roskilde Universitet afleveret følgende projekter og afsluttet følgende kurser:

Humanistisk basisstudium:

1. semester

Projekt: Helteroller i Hollywood

Dimensioner: Historie & Kultur og Tekst & Tegn

Grundkurser: Historie & Kultur og Subjektivitet & Læring

2. semester

Projekt: Dobbeltmordet på Peter Bangsvej

Dimensioner: Historie & Kultur og Tekst & Tegn

Grundkurser: Filosofi & Videnskabsteori og Tekst & Tegn

3. semester

Projekt: Tale og handling – Positioneringer i læringsrummet

Dimensioner: Filosofi & Videnskabsteori, Subjektivitet & Læring og Tekst & Tegn

Grundkurser: Kultur- og sprogødestudier og Performance-design

4. semester

Projekt: Ideologi som fællesskab – NSDAP's udvikling fra parti til massebevægelse

Dimensioner: Historie & Kultur, Subjektivitet & Læring og Tekst & Tegn

Grundkurser: Filosofi, Historie og Kommunikationsplanlægningens teori og praksis

Bachelor:

5. semester

Projekt: Magtkampen mellem Filip IV og Klemens V

Kurser: Breddekursus (Før 1750 - Europa/ Verden), Historisk kildekritik og metode og Informationssøgning

6. semester

Projekt: Sammenhold, Adrenalin, Respekt – En kommunikationsindsats til forebyggelse af hooliganisme

Kurser: Mundtlig formidling, Skrift/billede-medier, Teori & metode

Kandidat:

7. semester

Projekt: Formidlingsetik – Uredeligt eller umoralsk

Kurser: Krisekommunikation, Retorik og Strategisk Public Relations

8. semester

Projekt: Pogromer i Rusland – En historiografisk analyse

Kurser: Breddekursus (Efter 1750 - Europa/ Verden) og Historisk teori og historiografi

9. semester

Projekt: Jeg beklager – En krisekommunikativ og retorisk analyse af GGGI-sagen

Kurser: Interkulturel kommunikation, Relationskommunikation og branding og Skriv korrekt, klart og kreativt

Oversigt over bilag

Bilag 1: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterparteis partiprogram, 1920

Bilag 2: Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderpartis partiprogram, 1930

Bilag 3: Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderpartis partiprogram, 1933

Bilag 4: Oversigt over alle danske nationalsocialistiske partier

Bilag 5: Dansk Nationalsocialistisk Partis partiprogram, 1930

Bilag 6: Dansk Nationalsocialistisk Partis partiprogram, 1939

Bilag 7: National Socialistisk Arbejder Partis retningslinjer, 1935

Bilag 1

Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterparteis partiprogram, 1920:

Det tyske Arbejderpartis program er et tidsprogram. Førerne nægter at opstille nye mål, når man har nået de i programmet nævnte, dersom det kun har til hensigt at muliggøre partiets videre eksistens ved en kunstig opflammet utilfredshed i masserne.

1. Vi kræver, at alle tyskere sluttes sammen i et Stortyskland på grundlag af folkenes selvbestemmelsesret.
2. Vi kræver, at det tyske folk bliver ligeberettiget med andre nationer, at fredstraktaterne fra Versailles og St. Germain annulleres.
3. Vi kræver land og jord (kolonier) til at ernære vort folk og til bosættelse for vort befolkningsoverskud.
4. Kun folkefæller kan være statsborgere. Folkefælle er kun den, der har tysk blod i årerne uden hensyntagen til konfession. Det er derfor umuligt for en jøde at være folkefælle.
5. Den, der ikke er statsborger, må kun leve i Tyskland som gæst og må være undergivet fremmedloven.
6. Kun statsborgere må have ret til at bestemme over statens ledelse og love. Derfor kræver vi, at ethvert offentligt embede uanset dets beskaffenhed, det være sig inden for riget, landene eller kommunerne, kun må beklædes af statsborgere. Vi bekæmper det korrupte parlamentsroderi ved besættelse af stillinger ud fra partianskuelser alene uden hensyntagen til karakter og evner.
7. Vi kræver, at staten i første række forpligter sig til at sørge for statsborgernes erhvervs- og leveduligheder. Såfremt det ikke er muligt at ernære hele statens befolkning, skal borgere fra andre nationer (ikke-statsborgere) udvises af riget.
8. Enhver yderligere indvandring af ikke-tyskere, som er indvandret i Tyskland efter den 2. august 1914, straks skal tvinges til at forlade riget.
9. Alle statsborgere skal have samme rettigheder og samme pligter.
10. Enhver statsborgers første pligt må være at virke, åndelig eller legemligt. Den enkeltes virke må ikke være i modstrid med den almene interesse, men må være til nytte for alle inden for fællesskabets rammer. Derfor kræver vi:
11. At indkomster uden arbejde og indsats bringes til ophør, *at renteslaveriet brydes*.

12. Med henblik på de uhyre ofre af gods og blod, som enhver krig kræver af folket, skal personlig berigelse ved krig betegnes som en forbrydelse mod folket. Vi kræver derfor øjeblikkelig inddragelse af penge tjent på krigen.
13. Vi kræver, at alle virksomheder (trusts), som allerede er blevet socialiseret, skal nationaliseres.
14. Vi kræver tantieme på alle storvirksomheder.
15. Vi kræver en storstilet udbygning af alderdomsforsorgen.
16. Vi kræver, at der skabes en sund, levedygtig middelstand, at stormagasiner strakt overgår til kommunernes eje, og at de udlejes til billige penge til små næringsdrivende, at man tager mest muligt hensyn til alle små næringsdrivende ved leveringer til stat, land eller kommune.
17. Vi kræver en jordreform, der er tilpasset vore nationale fornødenheder, gennemførelse af en lov til vederlagsfri ekspropriation af jord til formål, der tjener det fælles bedste. Afskaffelse af grundskatter og umuliggørelse af enhver jordspekulation.
18. Vi kræver, at der fares hensynsløst frem mod dem, der ved deres virke skader det almene vel. Nedrige forbrydere mod folket, ågerkarle, fidusmagere o.s.v. skal straffes med døden uden hensyn til konfession eller race.
19. Vi kræver, at romerretten, som står i den materialistiske verdensordens tjeneste, erstattes af et retssystem bygget på tyske principper.
20. For at gøre det muligt for enhver dygtig og flittig tysker at erhverve sig højere uddannelse og derved at rykke ind i en ledende stilling må staten drage omsorg for, at hele folkeuddannelsesapparatet udvides væsentligt. Studieplanerne ved samtlige læreanstalter skal tilpasses det praktiske livs krav. Så snart børn begynder at fatte det, må skolen tilstræbe, at de får forståelse af statstanken (samfundslære). Vi kræver at fattige forældres børn, der viser specielle anlæg, bliver uddannet på statens bekostning uden hensyntagen til forældrenes stand og erhverv.
21. Staten må sørge for at fremme folkesundheden ved at beskytte såvel moder som barn, ved at forbyde, at børn anvendes i arbejdet, ved at sørge for legemlig dygtiggørelse, ved at gøre det lovpligtigt at dyrke gymnastik og drive sport, ved kraftigt at støtte samtlige foreninger, der har til formål at uddanne ungdommen legemligt.
22. Vi kræver, at den hvervede hær afskaffes, og at der oprettes en folkehær.
23. Vi kræver, at man ad lovgivningens vej sætter ind mod bevidst politisk løgn og dennes udbredelse gennem pressen. For at gøre det muligt at skabe en tysk presse kræver vi, at:
 - a) Samtlige ledere og medarbejdere på tysksprogede aviser skal være statsborgere,

- b) Ikke-tyske aviser skal have statens specielle tilladelse til at udkomme. De må ikke trykkes på tysk.
 - c) Al økonomisk medarbejderskab i tyske aviser eller indflydelse på samme fra ikke-tyskeres side forbydes ved lov, og vi kræver som straf for overtrædelse heraf, at en sådan bladvirksomhed standses, og at de ikke-tyske, som arbejder på den, straks udvises af landet. Aviser, som går imod det fælles vel, skal forbydes. Vi kræver at lovgivningsmagten skrider ind mod kunst- og litteraturretninger, der virker undergravende på vort folk, samt at arrangementer, der støder an mod foranstående, aflyses.
24. Vi kræver frihed for alle religiøse bekendelser i staten for så vidt de ikke rummer en fare for denne eller virker anstødelig mod den germanske races opfattelse af sædelighed og moral. Partiet som sådant repræsenterer et positivt kristent standpunkt uden i religiøs henseende at binde sig til en bestemt bekendelse. Det bekæmper den jødisk-materialistiske ånd, i og uden for os og er overbevist om, at vort folk kun varigt kan komme sig indefra på dette grundlag:

Det almene vel er vigtigere end enkeltpersoners vel.

25. For at kunne gennemføre alt dette kræver vi: at der skabes en stærk centralmagt i landet. At det politiske centralparlament har ubetinget autoritet over hele riget og over alle dets organer. At der oprettes korporationer og erhvervskamre, som kan gennemføre de love, staten har udstedt, i de enkelte forbundsstater.

Partiets førere lover at gå ind for at gennemføre foranstående punkter hensynsløst og om nødvendigt at give deres liv for det.

München, den 24. februar 1920

(Lauridsen 2002: 140-144)

Bilag 2

Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderpartis partiprogram, 1930:

Danmarks National Socialistiske Arbejder Partis Maal er: Det danske Folks Genrejsning i Henseende til Race, Politik, Erhverv og Kultur. Det er en Frihedskamp, Partiet vil føre, og Kampen gaar ud paa at befri det danske Folk for den jødisk-materialistiske Aands Overherredømme.

PROGRAM:

Danmarks National Socialistiske Arbejder Parti omfatter saavel Aandens som Haandens Arbejdere. Dets Program er et Fremtidsprogram. Partiets Kamp drejer sig om Gennemførelsen af de i Programmet angivne Maal, og Partiets Førere giver paa Forhaand Afkald paa, naar disse Maal er naaet, at opstille nye Maal blot i den Hensigt at fremkalde en kunstig Utilfredshed hos Masserne og herigennem muliggøre Partiets fortsatte Bestaaen.

1. Vi kræver under Henvisning til Folkenes Selvbestemmelsesret, at alle Danske skal være forenet til et.
2. Vi kræver, at den bolschevistiske Avantgarde paa dansk Grund - Danmarks kommunistiske Parti - straks opløses og Partiets Tilstedeværelse i Landet forbydes ved Lov.
3. Vi kræver Land og Jord (Kolonier), saa vort Folk kan leve og der er Plads til Befolkningstilvæksten.
4. Vi forlanger at være Herrer i vort eget Hus. Kun Folkefæller kan være Statsborgere. Folkefælle er kun den, som er af dansk Blod, Jøder er ikke Folkefæller.
5. Ikke-Statsborgere skal betragtes som Gæster og være underkastet Fremmedlovgivningen.
6. Vi kræver, at vore Skoler, Seminarier og Højskoler, som alle er paavirkede af den jødisk unationale Aand, straks lukkes og først aabnes igen, naar deres Lærere har faaet den nationale Opdragelse, som gør dem skikkede som Opdragere for Danske. Vi kræver, at de Grundtvigske Højskoler overtages af Staten og føres tilbage i Stifteren Grundtvigs Aand.
7. Kun Statsborgere har Ret til at bestemme med Hensyn til Statens Føring og Lovgivning. Offentlige Stillinger ligegyldigt af hvilken Art og om i Stat eller Kommune kan kun beklædes af Statsborgere. Vi bekæmper den korrumperede Partipolitiks Tillidsmænd ud fra rent partimæssige Synspunkter, ikke med Hensyn til Karakter og Duelighed.
8. Enhver videre Indvandring af Ikke-danske skal forhindres.
9. Alle Statsborgere skal have samme Rettigheder og Pligter.

10. En Statsborgers første Pligt er at arbejde - aandeligt eller legemligt - og skabe noget. Den enkeltes Virksomhed maa ikke stride mod Almenhedens Interesser, men skal tjene disse.

11. Derfor kræver vi, at den Indtægt, der flyder uden Arbejde og Anstrengelse, skal afskaffes.

Befrielse fra Rentelaveriet - Folkets Pantsættelse til den internationale Laanekapital.

12. Vi betragter enhver Spekulation i Penge som umoralsk og landsskadelig og kræver, at samtlige Formuer tjente paa Spekulation siden August 1914 konfiskeres.

13. Vi kræver, at alle Truster overtages af Staten.

14. Vi kræver Andel i Storbedrifternes Udbytte.

15. Vi kræver Alderdommen økonomisk sikret.

16. Vi kræver, at der skabes og opretholdes en sund Middelstand. Kommunalisering af Stormagasiner, som udlejes billigt til Smaahandlende. Den nøjeste Hensyntagen til alle Smaahandlende ved Leveringer til Stat og Kommuner. Bekæmpelse af de ublu Mellehandlerfortjenester, som gør alle Lønforbedringer ganske virkningsløse.

17. Vi kræver, at Ejendomsretten til Jord og Hjem sikres gennem en Lovgivning, som hindrer al Spekulation i Jord. Hvor Almenvellet kræver det, skal Staten have ret til at erhverve Privatejendom mod et Vederlag den selv fastsætter (Her tænkes specielt paa Grundspekulationen ved Byerne).

18. Vi kræver hensynsløs Kamp mod Alle, der ved deres Virksomhed skader Fællesinteresserne, Spekulanter og Aagerkarle straffes uden Hensyn til Konfession med Dødsstraf.

19. Vi kræver en national dansk Retsudvikling, samt at Straffelovgivning og Procesordning saa vidt mulig renses for fremmede Laan.

20. For at gøre det muligt for enhver flittig og dygtig Dansk at opnaa en højere Dannelse og dermed Adgang til førende Stillinger, skal Staten sørge for en grundig Ordning af hele Folkeopdragelsen, alle Uddannelsesanstalters Læreplaner skal tilpasses efter det praktiske Livs Krav. Statstankens rigtige Opfattelse - Opdragelsen til Statsborgere - skal bibringes Børnene i Skolen og saa tidligt som muligt. Vi kræver, at Børn med særlig gode aandelige Anlæg uddannes paa Statens Bekostning, hvis deres Forældre er fattige, uden Hensyn til Stand.

21. Staten skal sørge for stort anlagte Foranstaltninger til Fremme af Folkesundheden - Legepladser, Parkanlæg, Idrætspladser, Forsamlingsbygninger, Svømmehaller, Badestrande og Skovarealer, som er tilgængelige for Befolkningen, indrettede saaledes at de kan bruges og under fornøden Ledelse og Tilsyn - 2 Timers Idræt og Gymnastik hver Dag i alle Landets Skoler. Lovpligtig Gymnastik og Idrætsudøvelse for hele Befolkningen.

22. Vi kræver, at det nuværende Forsvar straks nedlægges og erstattes med en Hær og en Flaade, som kan bruges til Angreb. Hæren og Flaaden maa kun have en Klasse Befalingsmænd.
23. Vi kræver Retsforfølgning mod alle politiske Løgne og disses Udbredelse gennem Pressen. For at gøre det muligt at skabe en dansk Presse kræver vi
- a) at samtlige Redaktører og Medarbejdere ved Blade, der udkommer på Dansk, skal være Folkefæller;
 - b) at ikke-danske Blade udtrykkeligt skal have Statens Tilladelse til at udkomme, og at de i saa Fald ikke maa trykkes paa Dansk;
 - c) at enhver Finansiering af eller Indflydelse paa danske Blade ved Ikke-danske skal forbydes ved Lov, og at en Overtrædelse har til Følge, at det paagældende Blad øjeblikkeligt standses i sin Udsendelse og den skyldige Ikke-danske udvises.

Blade, der skader Almenvellet, skal forbydes. Vi kræver Retsforfølgning af Kunst- og Litteraturretninger, der virker folkeforgiftende.

24. Vi kræver Frihed for enhver religiøs Bekendelse, for saa vidt den ikke truer Staten eller er til Skade for Folket. Partiet som sådant stiller sig paa en positiv Kristendoms Grund uden konfessionelt at binde sig til en bestemt Bekendelse. Det bekæmper den jødisk-materialistiske Aand og er af den Opfattelse, at en varig Helbredelse af vort Folk kun kan bygges op indefra paa Grundlaget –

Det Heles Vel gaar forud for den enkeltes Vel.

25. Til Gennemførelse af alt dette kræver vi Tilvejebringelsen af en stærk Statsmagt med ubetinget Autoritet over Landet og dettes Organisationer i al Almindelighed, Dannelsen af raadgivende Stands- og Kaldskamre.

Partiets Førere lover hensynsløst - om fornødent ved at sætte deres eget Liv ind - at kæmpe for Opnaaelsen af de ovenanførte Maal.

Ovenstaaende Program, som er vedtaget paa Danmarks National Socialistiske Arbejder Partis stiftende Møde i København den 16. november 1930, bestaar uforandret og kan ikke ændres med en Tøddel før Maalet er naaet, og Partiet som Følge heraf opløses.

København, den 16. november 1930.

C. Lembcke

Georg Frederiksen, E. Jørgensen, Curt C. Hansen, Knud B. Wesseltoft

[Internetkilde 1](#)

Bilag 3

Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderpartis partiprogram, 1933:

Danmarks National Socialistiske Arbejder Parti vil samle det danske Folk til en Enhed, hvor der hverken findes Højre eller Venstre, Socialdemokrater eller Radikale, kun danske.

1. Vi vil en Genrejsning af det danske Folk, Økonomisk og moralsk, paa nordisk Kultur- og Race-Grundlag.
2. Vi kræver Retten til Arbejde sikret. Bekæmper Udsugning af det producerende Folk. Lønnen for Produktion og Arbejde skal tilfalde den arbejdsmæssige indsats.
3. Vi kræver en vidtgaaende Socialforsorg overfor alle vore Gamle, Syge og Invalidere gennem en altomfattende Folkepensionering.
4. Vi kræver, at danske Erhvervsvirksomheder faar til Formaal at dække det danske Samfunds Behov, i Stedet for som nu udelukkende at tjene Kapitalmagtens Profitbegær. Herudfra kræver vi Afskaffelse af Guldmonopolet, og som Basis for Pengeudstedelse en national Møntfod baseret paa Jord og arbejdsskabte Værdier i Lighed med det System, som Andelsselskabet "Jord, Arbejde og Kapital" ønsker gennemført.
5. Vi kræver Ejendomsretten til Jord og Hjem sikret ved en Lovgivning, der hindrer al Spekulation heri.
6. Vi bekæmper den marxistiske Klassesdeling af vort Folk, og betragter Folket som en national, organisk Helhed. Ud fra dette bekæmper vi den parlamentariske Statsform, som vi ønsker erstattet med den kooperative Statsidé, der bygger paa Erhvervsorganisationerne.
7. Vi bekæmper den liberalistiske og materialistiske Livsidé og kræver Beskyttelse af de idealistiske og socialistiske Kræfter i vort Folk under Kampraabet:

Helhedens Vel gaar forud for den enkeltes Vel

8. Ud fra dette Krav vil vi understøtte Kirken i dens Kamp for et kristent dansk Folk.

Vi kræver Bevarelse af Danmarks nationale Selvstændighed og søger under Hagekorsets Symbol broderligt Samarbejde med de nordisk-germanske Folk, til hvilke vi er knyttet med Blodets Baand.

[Internetkilde 2](#)

Bilag 4

Oversigt over alle danske nationalsocialistiske partier:

1. 02/11-1928, Dansk Nationalsocialistisk Parti, Ejnar Vaaben
2. 16/11-1930, Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti, Cay Lembcke
3. xx/xx-1932, Dansk National-socialistisk Parti, Carl Borg
4. xx/xx-1932, Danmarks National Socialistiske Parti, Poul Sommer
5. 06/11-1932, National Socialistisk Parti, Wilfred Petersen
6. 23/07-1933, Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (Jylland), Frits Clausen
7. xx/xx-1933, National-Sozialistische Deutsche Arbeiter Partei – Nordschleswig, xxx
8. 31/10-1935, National Socialistisk Arbejder-Parti, Aage H. Andersen
9. 26/05-1936, Dansk Folkefællesskab, Anders Malling
10. 15/10-1936, Dansk Samlings og Korporationsparti, Erik Zimsen
11. xx/xx-1937, Danmarks National-socialistiske Folkeparti, Arne Banck
12. 16/07-1937, Foreningen til Fremme af National Bevidsthed i Danmark, xxx
13. 01/10-1938, National Arbejder Parti, Jens Strøm
14. xx/xx-1939, Nordisk Aktion, Olga Eggers og Arent Lemvigh-Müller
15. xx/xx-1940, Dansk Nordisk Front, xxx
16. xx/xx-1940, Dansk Folkerejsning, Anders Malling
17. xx/04-1940, Den Nationale Blok, T.I.P.O. Madsen
18. xx/01-1941, Enhedspartiet, Ejnar Vaaben
19. 17/02-1941, Den Danske Front, xxx
20. 01/03-1941, Dansk Folkeparti, Anders Malling
21. xx/xx-1941, Dansk Anti-jødisk Liga, Aage H. Andersen
22. xx/xx-1941, Arbejdsfællesskabet, Thorndal
23. xx/xx-1942, Stelsig-bevægelsen, Frants Stelsig
24. 04/05-1942, Den Nationale Aktion, xxx
25. 09/04-1943, Dansk Folkeværn, xxx
26. 05/06-1943, Det Nye Danmark, xxx
27. 07/08-1944, Dansk National Samling, xxx
28. xx/11-1944, Teknisk Opbygnings Tjeneste, Frants Stelsig
29. xx/xx-1944, Foreningen for de Danske Frontkæmperes Venner, xxx

(Djursaa 1981: 17-19)

Bilag 5

Dansk Nationalsocialistisk Partis partiprogram, 1930:

1. Vi kræver Racebeskyttelse for de sunde og nordiske Dele af det danske Folk indenfor *alle* Samfundsklasser.
2. Vi kræver ved Erhvervelse af dansk Statsborgerret racebiologisk Legitimation.
3. Vi kræver, at kun Statsborgere faar Adgang til at lede Statens Styrelse og til at beklæde Statens Embeder.
4. Vi kræver, at Staten skal skabe Erhvervs- og Eksistensmuligheder for alle Statsborgere.
5. Vi kræver en fuldstændig Forandring af Indvandrings- og Udvandringslovgivningen.
6. Vi kræver Afskaffelse af det parlamentariske Styre.
7. Vi kræver, at Statens økonomiske Politik skal tage Sigte paa Behovenes Dækning og ikke paa Laanekapitalens Rentabilitet.
8. Vi kræver, at Arbejderen skal være Medinteresseret af den Virksomhed, hvori han er ansat.
9. Vi kræver, at Bondens Ejendomsret til Jord og Hjem sikres gennem en Lovgivning, der hindrer al Spekulation i Jord.
10. Vi kræver opretholdelse af en sund Middelstand.
11. Vi kræver en Undervisningslovgivning paa racebiologisk Grundlag, der udelukkende tager Sigte paa, at Ungdommen opdrages til dygtige og pligtopfyldende Statsborgere.
12. Vi kræver retslig Kamp mod den Kunst- og Litteraturretning, der besudler det offentlige Liv og øver ødelæggende Indflydelse på ungdommen.
13. Vi kræver retslig Kamp mod den bevidste politiske Løgn og dens Udbredelse gennem Pressen.
14. Vi kræver Statskirkens Afskaffelse.
15. Vi kræver et effektivt Forsvar til Beskyttelse af Landet.
16. Vi kræver dansk Landomraade respekteret.

(Vaaben 1930: 4-5)

Bilag 6

Dansk Nationalsocialistisk Partis partiprogram, 1939:

1. I Pagt med Danmarks bedste Fortid vil dansk Nationalsocialisme styrke den Nordiske Races Kultur- og Karakterværdi.
2. Folkefælle og Statsborger er i Danmark den, hvis Æt er dansk eller som nedstammer fra et beslægtet Folk.
3. Kun Statsborgere har Adgang til Statsembeder og offentlige Tillidsposter.
4. Vi kræver en fuldstændig Forandring af Ind- og Udvandringslovgivningen.
5. Retten til Arbejde og Ejendom skal grundlovmæssigt sikres Ungdommen og den arbejdende Befolkning.
6. Vi kræver, at Statens økonomiske Politik skal tage Sigte paa Behovenes Dækning og ikke på Laanekapitalens Rentabilitet.
7. Vi kræver Parlamentarismen afskaffet og Indførelsen af et virkeligt Folkestyre efter Førerprincippet.
8. Vi kræver en Undervisningslovgivning, der udelukkende tager Sigte paa, at Ungdommen opdrages til dygtige og pligtopfyldende Danske.
9. Vi vil en hensynsløs Kamp mod den Kunst- og Litteraturretning, der besudler det offentlige Liv og øver en ødelæggende Indflydelse paa Ungdommen.
10. Vi kræver retslig Kamp mod den bevidste politiske Løgn og dens Udbredelse gennem Pressen.
11. Dansk Nationalsocialistisk Parti vil et effektivt Forsvar til Beskyttelse af Danmarks Frihed og Ære.
12. Vi kræver dansk Landomraade respekteret, og vil støtte Arbejdet for alle Danskes Stilling om dansk Live og Væsen, ogsaa udenfor vore Statsgrænser.

(Vaaben 1939: 46-50)

Bilag 7

National Socialistisk Arbejder Partis retningslinjer, 1935:

1. Vi vil opdrage Ungdommen til bevidste, nationalstolte, fædrelandselskende Danskere.
2. Vi vil igen gøre Begrebet Hjem og Familie til første ukrænkelige Faktor i det danske Samfund, og derigennem skabe Muligheder for en sund Formering af Slægten.
3. Vi vil gøre vort Folk fri for enhver fremmed uarisk Aandspaaivirkning gennem Presse, Litteratur, Kunst og Musik.
4. Vi vil værne vort Folk ved at oplyse det om Faren ved Demoralisation og Raceblanding, og opdrage det til et sundt Folk paa Legeme og Sjæl.
5. Vi vil kræve, at Videnskab og Kunst – herunder Lærer- og Lægegerning – der skal føre det danske Folk kulturelt og sundhedsmæssigt frem, udelukkende udøves af Danske af Blodet.
6. Vi vil værne om vort Folks religiøse Følelser og støtte den *ægte kristne* Kirke i dens Kamp for det Godes Sejr i et rent dansk Folk paa nordisk Kulturgrundlag.
7. Vi vil kræve Respekt for Landets gamle nordiske Kultur og for Slægtens Traditioner.
8. Vi vil værne om Landets Livsnerve: Landbruget og dets Udøvere – Urkilden til Folkets Tarv og Fornyelse.
9. Vi vil kræve Landets Jord frigjort og beskytte Ejendomsretten ved Knægtelse af Højfinansens Renteaag, og ved et Møntsystem der ikke kan gøres til Kastebold for den internationale eller indenlandske Spekulations- & Laanekapital.
10. Vi kræver for alle i Samfundet den fulde Løn for den arbejdsmæssige Indsats, sikret blandt andet ved en hensigtsmæssig Udbyttedeling, som træder i Stedet for det umoralske Rentesystem, som paa det skabende Arbejdes Bekostning fører til en endeløs Rigdomsforøgelse alene gennem Pengebesiddelse.

11. Vi vil stoppe den uansvarlige offentlige Gældsstiftelse, hvorved man har pantsat vort Land og vore Efterkommeres Arbejdskraft i umindelige Tider til den internationale Højfinans – og dermed knuget det danske Folk under en fantastisk stigende Rentebyrde.
12. Vi vil føre Landets Økonomi tilbage til sunde Baner efter naturlige Indtægtskilder.
13. Vi vil kræve af alle i det danske Samfund Pligten til Arbejde for Fædrelandets Trivsel og Vel.
14. Vi vil give enhver Arbejder – i snævrere og videste Forstand – hans helligste Ret tilbage: Retten til Arbejde og menneskeværdig Eksistens efter nordisk Opfattelse, da Arbejdsglæde og en betrygget Eksistens er Hovedhjørnestenen for det nordiske Samfunds Bestaaen.
15. Vi vil aflive Klassekampens og Klassehadets forbryderiske marxistiske og liberalistiske Lære, og ved Arbejdsfællesskabet genindføre Tillidsforholdet mellem Arbejdere og Arbejdsgivere – mellem By og Land.
16. Vi vil kræve Monopoler og Truster afviklede og en særlig Beskyttelse af Samfundets smaa selvstændige Erhverv.
17. Vi vil hidføre en hensigtsmæssig Fordeling af smaa og store selvstændige Virksomheder indenfor alle Grene af Erhvervslivet, hvor Ledelsen til enhver Tid underkastes det absolutte økonomiske og moralske personlige Ansvar.
18. Vi vil beskytte det personlige og private Initiativ, men vi trækker Answarets Grænse efter vort Motto: FÆLLESNYTTE GAAR FREM FOR EGENNYTTE.
19. Vi vil sikre Samfundets Gamle, Syge og Uarbejdsdygtige ved en effektiv Pensionering i skarpeste Modsætning til det nuværende karrige Almissesystem.
20. Vi vil kun se Danske af Blodet som Ledere og Repræsentanter for Folket paa hvilken Post, det end maatte være.
21. Landets Retspleje maa være i Overensstemmelse med Folkets Retsopfattelse, og maa derfor ændres i samme Grad, som den nationalsocialistiske Verdensanskuelse gennemtrænger alle Samfundsforhold.

22. Vi vil lægge Statens Styring i Hænderne på en handlekraftig uparlamentarisk Regering – bestaaende af hæderlige dygtige Folk uden Pletter, der støttet til Sagskundskaben paa de forskellige Omraader kun er forpligtet overfor en eneste Magt her paa Jorden: Kærligheden til Folk og til Land.
23. Vi vil drive en Udenrigspolitik, som orienteres henimod en intim Forstaaelse med vore nordiske, germanske og angelsaksiske Racebrødre.
24. Vi vil skabe et stærkt Forsvar baseret paa en enig Folkevilje og paa alm. Værnepligt for alle vaabenføre Mænd. Hæren skal være et Led i Opdragelsen af Landets Ungdom i national og social Retning – i Fredens og Forsvarets Aand.

VORT MAAL ER ET ENIGT, STÆRKT OG UKUELIGT DANSK FOLK!

(Andersen 1935: 3-6)